

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Politikos ir medijų magistro programa

VYGAILĖ VILČIAUSKAITĖ

II kurso studentė

**POLICININKIŲ PATIRČIŲ IR REPREZENTACIJŲ ANALIZĖ: LIETUVOS
ATVEJIS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: prof. dr. Dovilė Jakniūnaitė

Vilnius, 2022

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

.....

(parašas)

(v., pavardė)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

komisijos sekretoriaus/ės parašas)

.....

(Gynimo

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIS APRAŠO LAPAS

Vilčiauskaitė V. Policininkų patirčių ir reprezentacijų analizė: Lietuvos atvejis: Politikos ir medijų specialybės, magistro darbas / Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė D. Jakniūnaitė, 2022. – 132 p.

Reikšminiai žodžiai: policija, pareigūnės, policininkės, moterys, lytis, medijos, patirtys, reprezentacija, fotografijos, stereotipai, visuomenė.

Magistro darbe analizuojamos policininkų patirtys ir fotografijų reprezentacijos. Policija iki šiol yra laikoma „vyriška“ institucija, tačiau, kita vertus, moterų šioje institucijoje vis daugėja. Todėl svarbu išsiaiškinti, kaip pačios policininkės mato savo darbo aplinką ir kokias patirtis sukaupia dirbdamos šioje institucijoje.

Siekiant išnagrinėti ir palyginti policininkų patirtis ir fotografijų reprezentacijas, pasirinkta atlikti 10 pusiau struktūruotų giluminių interviu su policininkėmis ir nagrinėti socialinio tinkle „Facebook“ Lietuvos policijos paskyros fotografijas atitinkamu laikotarpiu (2021 m. birželis–2021 m. lapkritis). Interviu analizė struktūruojama ir pateikiama trimis blokais, kaip buvo atlikti ir interviu: išryškunami profesijos pasirinkimo motyvai (profesijos pasirinkimas, turima pareigybė, veiklos, kurios atliekamos darbo vietoje, ir pan.); moterys policijos institucijoje (vadovybės požiūris, santykiai su kolegomis ir kolegėmis); ir visuomenės požiūris į pareigūnes (kritika, patirtys iš iškvietimų, emocijos ir jausmai, kuriuos pareigūnės patiria susidurdamos su išorės veiksniais).

Nuotraukos, kuriose fiksuojamos moterys, skirstomos į šias grupes: 1) reklama ir skatinimas stoti į Lietuvos policijos mokyklą; 2) pareigūnės ir pareigūnai darbo aplinkoje; 3) švenčių fotografijos; 4) neoficiali komunikacija; 5) išorės komunikacija.

Išanalizavus interviu ir fotografijas, nustatoma panašumų ir skirtumų. Galiausiai pateikiamos išvados ir ateities tyrimų rekomendacijos.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Policininkų patirčių ir reprezentacijų analizė: Lietuvos atvejis*“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute / Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Vygailė Vilčiauskaitė

Turinys

Įvadas	6
1. Teorinis pagrindas.....	12
1.1. Moteris ir policijos institucija	12
1.1.1. Lytis	12
1.1.2. Lyties vaidmenys	17
1.2. Re prezentacija	20
2. Metodologija.....	26
2.1. Tyrimo dizainas.....	26
2.1.1. Pusiau struktūruoti giluminiai interviu	26
2.1.2. Fotografijos.....	28
3. Tyrimo duomenų analizė	30
3.1. Interviu analizė.....	31
3.1.1. Profesijos pasirinkimo motyvai	31
3.1.2. Moterys policijoje.....	33
3.1.2.1. Pasitenkinimas darbu	35
3.1.2.2. Vadovybės požiūris	37
3.1.2.3. Moterų pareigūnių ir vyrų pareigūnų tarpusavio santykis.....	39
3.1.2.4. Moterų pareigūnių požiūris į moteris pareigūnes	44
3.1.3. Visuomenės požiūris į moteris pareigūnes	46
3.2. Policininkų fotografijų reprezentacija.....	50
3.3. Interviu ir fotografijų reprezentacijų analizių palyginimas.....	59
Išvados	62
Literatūra.....	64
Kiti šaltiniai.....	69
1 priedas	70
2 priedas	72
Summary	130

Ivadas

Policija yra organizacija, kuri vykdo paskirtą specifinę misiją visuomenėje – stengiasi užkirsti kelią nusikalstamumui ir užtikrinti taikią ir tvarkingą bendruomenės sąveiką, nereikalaujant karinės intervencijos bei siekiant nuslopinti nusikalstamumą ir griežtas teises bausmes. Ši organizacija išsiskiria iš kitų darinių savo ryškia hierarchija, funkcijomis, tvarka, taisyklėmis ir kultūra. Lietuvos policijos misijoje numatyta „efektyviai naudojant turimus išteklius ginti Lietuvos žmonių teises ir laisves, saugoti visuomenę ir Valstybę, padėti žmogui, šeimai ir bendruomenei“¹. Neretai policijos institucija siejama su vyriška aplinka ir veiklomis. Remiantis statistika, moterys sudaro gana nedidelę teisėsaugos pareigūnų darbuotojų dalį. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, 2019 m. duomenimis, visą laiką dirbantys teisėsaugos darbuotojai pagal lytis pasiskirsto taip: vyrai – 72,8 proc., moterys – 27,2 proc.² 2016 m. Lietuvos policijos veiklos apžvalgoje nurodomi tokie duomenys: vyrų – 62,2 proc.; moterų – 37,8 proc.³

Žvelgiant į duomenis nuo 2001 m. galima matyti, kad moterų policininkų vis daugėja. Policijos institucijos tinklalapiuose (oficialiose svetainėse ir socialiniuose tinkluose) ir fotografijose vis dažniau matome moteris. Kodėl pasirenkama tokia komunikacija? Galbūt tai daroma tik viešai reprezentacijai parodyti, kad institucija nėra vien tik „vyriška“? O gal jau įvyko lyčių tolerancijos lūžis? Verta grįžti ir prie kultūros. Policija neretai taip pat yra siejama su atitinkamomis vertybėmis, tradicijomis, būdingesnėmis organizacijoms, kuriose dominuoja vyrai, hierarchija ar patriarchytas. Ne veltui ir Lietuvos policijos šūkis yra: „Ginti. Saugoti. Padėti“, o šiuos žodžius galima būtų sieti su stiprumu, tvirtumu, drąsa ir fizine jėga, kaip dažniausiai apibūdiname „stipriąją lytį“.

Grįžtant prie policijos istorijos, pirmoji moteris pareigūnė Marie Owen tik 1891 m. buvo paskirta dirbti „patrule“ su vaikais ir moterimis ir, nepaisant pavadinimo, jai nebuvo leista patruliuoti⁴, nors pati policijos institucija Jungtinės Amerikos Valstijose jau gyvavo beveik šimtą metų. Bet tai tik vienas sėkmingas ir išskirtinis pavyzdys. Jis puikiai parodo, koks

¹ Lietuvos policija, „Vizija, misija, vertybės“, <https://policija.lrv.lt/lt/apie-mus/vizija-misija-vertybes>.

² „Gender distribution of full-time law enforcement employees in the United States in 2019“, <https://www.statista.com/statistics/195324/gender-distribution-of-full-time-law-enforcement-employees-in-the-us/>.

³ „2016 m. policijos veiklos apžvalga“, <https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/ataskaitos/2016%20policijos%20veikla%20pazyma.pdf>. Tenka tik apgailestauti, kad naujesnės statistikos, kurioje atsispindėtų lyčių šioje institucijoje pasiskirstymas, nėra skelbiama – V. V. *past.*

⁴ Betsy Brantner Smith, „Police History: The evolution of women in American law enforcement“, <https://www.police1.com/police-history/articles/police-history-the-evolution-of-women-in-american-law-enforcement-wMo8P1wLSxGQRes9/>.

didelis skirtumas vyravo tarp lyčių, dirbančių vienoje institucijoje, taip pat kokia buvo pareigūnių istorijos pradžia. Praėjus dar keliems dešimtmečiams moterų policijoje po truputį ėmė daugėti.

Jau keletą dešimtmečių visuomenėje vykstantys įvairūs socialiniai, politiniai, ekonominiai ir kultūriniai pokyčiai iš dalies lemia ir policijos institucijos permainas. Be abejonės, ir moterų padėties pokyčiai visuomenėje tam turi įtakos. Todėl žvelgiant į moters situaciją policijos institucijoje galima matyti virsmą, kuris prasidėjo nuo to, kad moterims buvo leista užsiimti įvairiu socialiniu darbu, saugoti ir prižiūrėti kitas jaunesnes moteris⁵, padėti joms dorotis su įvairiomis problemomis, tačiau tuo užsiimančios darbuotojos nebuvo laikomos pareigūnėmis. Po keleto metų pirmoji pareigūnė, kuri galėjo suimti ir areštuoti kitą žmogų, tapo Portlande gyvenanti Lola Baldwin.⁶ Tai iš tiesų buvo didelis postūmis į priekį moterims, kurios giliai viduje mąstė apie pareigūnės karjerą. 1910 m. Los Andžele buvo žengtas dar vienas žingsnis įgalinant moteris – įkurta Tarptautinė policininkų asociacija⁷. Pats ryškiausias lūžis policijos istorijoje įvyko šeštajame dešimtmetyje, kai moterys po truputį pradėjo užsiimti tada dar vadinamaisiais „vyriškais“ darbais ir net varžėsi dėl paaukštinimų.⁸ Bet tai tik keletas istorijos faktų, rodančių, kad policijos institucijoje moterų vaidmuo vis dar formuojamas. Todėl svarbu atkreipti dėmesį, kaip pareigūnių darbo istorija ir vaidmuo yra kuriamas dabar Lietuvos policijos institucijoje.

Todėl svarbu atkreipti dėmesį į policijos ar teisėsaugos struktūrą ir istoriją. Kaip teigia Venessa Garcia, rašanti policijos istorijos temomis, dirbdamos tokio tipo institucijose, moterys susiduria su patriarchyto problema, kai bandoma išlaikyti jų pavaldumą vyrams.⁹ Tai rodo ir kai kurie jau atlikti tyrimai, kad teisėsaugos institucijose vyrauja „vyrų“ ir „pavaldinių“ santykiai¹⁰, trumpai tariant, suformuojamos dvi grupės – dirbantys policijos ar teisėsaugos institucijose vyrai ir kiti (pavyzdžiui, moterys, nusikaltėliai ar pan.), tarp kurių vyrauja vadovo ir pavaldinio santykis. Policija paprastai siejama su socialiai sukonstruotomis vyriškumo apraiškomis – atkaklumu, konstruktyvumu, emociniu atsiribojimu, agresyviu elgesiu ir fizine jėga.¹¹ Todėl ir atsiduriama savotiškoje kryžkelėje – kaip tokioje iš pažiūros senas vyriškas

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.*

⁹ Venessa Garcia, „Difference“ in the police department“, *Journal of Contemporary Criminal Justice* 19 (2003): 330–344.

¹⁰ Raewyn Connell, *Masculinities* (Berkeley: University of California Press, 1995), 77.

¹¹ Garcia, „Difference“ in the police department“, 330–344.

tradicijas turinčioje įstaigoje savo vietą gali rasti moteris. Teigiama, kad moteris į šią vyrišką aplinką įtraukiamos per moteriško elgesio ribojimą, moteriškesnių užduočių skyrimą.¹² Be abejonės, prisitaikydamos prie tokių joms primetamų vaidmenų ar užduočių moteris tik dar labiau skatina patriarchatą tokiose institucijose. Tačiau dalis moterų priešinasi vyrų viršenybės skleidimuisi policijoje. Bet, kaip teigia Jennifer C. Hunt, tada jos susiduria su institucijos ar komandos izoliacija, priekabiavimu ar net rizikuoja būti spaudžiamos tiek fiziškai, tiek emociškai.¹³ Kaip tik čia galima matyti stereotipų, dominuojančio vyriškumo ir moterų pasyvumo arba kartais ir kovos sankirtą.

Moterų tapatumui ir lyčių skirtumams, besireiškiantiems policijos institucijoje, įtaką gali daryti labai daug reiškinių, tarp jų ir medijos. Kaip teigia Elfriede Fürsich, medijos daro didelį poveikį savo auditorijai, o šis klausimas buvo ir yra itin svarbus akademinėse tyrimuose, analizuojančių masinės komunikacijos aspektus, diskursui. Medijos veikia kaip socialinės tikrovės konstravimo ir normalizavimo mechanizmas.¹⁴ Jų egzistavimas yra svarbus kuriant visuomenės žinojimą ir nuomonę. Medijos turi galią nukreipti žmonių dėmesį į įvairius viešuosius klausimus. Tai dažnai lemia, ar tie klausimai visuomenės bus sprendžiami ar ignoruojami.¹⁵ Natūralu, kad tie klausimai, kuriuos iškelia medijos, gali priversti žmones susimąstyti, kokias socialines ar politines pasekmes gali sukelti tie klausimai.¹⁶ Todėl čia reikia kalbėti apie reprezentacijos sąvoką. Ją dažniausiai kuriame per veiksmus ar kalbą. Šią sąvoką ir jos reikimą labai plačiai yra aptarę Stuartas Hallas ir Johnas Bergeris. Paprastai reprezentacijos pateikiamos per atitinkamą mediją, o pristatoma tikrovė konstruojama ir nėra vientisa. Stuartas Hallas teigia, kad reprezentacija ryškiai siejama su veiksmis, todėl tokiu atveju gali būti iškreipiama reali tikrovė, atsiranda labai daug nuolatinio kismo ir reikšmių, kurios ir gali sukurti reprezentaciją.¹⁷ Svarbu paminėti, kad kiekvienas iš mūsų taip pat prisidedame prie reprezentacijų, nes jos įtraukia atitinkamas auditorijas, kuriančias savo reikšmes. Autorius išskiria idėją, kuri iš dalies gali būti pritaikoma ir šiame darbe, kad kalba yra valstybės valdoma sistema.¹⁸ Ką tai reiškia? Tai galima sieti su tuo, jog institucija turi teisę ir galią formuoti per savo komunikaciją ir valdomas medijas norimą išreikšti kalbą, kurti

¹² *Ibid.*

¹³ Jennifer C. Hunt, „The logic underlying police sexism“, *Women & Criminal Justice* 1 (1990): 3–30.

¹⁴ Elfriede Fürsich, „Media and the representation of Others“, *International Social Science Journal* 61 (2010): 113–130.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Stuart Hall, „The Work of Representation“, kn. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, Stuart Hall (ed.) (London: SAGE, 1997), 13–63.

¹⁸ *Ibid.*

norimas ir patogias reprezentacijas. Tačiau, kaip teigia Elfriede Fürsich, reprezentacijos sąvoka tyrėjams padeda peržengti ribas. Medijose perteikiamos žinios suvokiamos ne tik kaip tikrovės vaizdas.¹⁹ Priešingai, reprezentacijos įsitvirtina diskurse ir 24 valandas per parą teikia informacijos srautą, kuris padeda įtvirtinti visuomenės normas, kultūrą, prasmes ir net žinias apie mus pačius ir supantį pasaulį. Medija, kurdamą reprezentacijas, normalizuoja konkrečias pasaulėžiūras ir ideologijas.²⁰ Bet apie tai daugiau kitame skyriuje „Reprezentacija“.

Lietuvoje atliktų tyrimų, kuriuose būtų aptariama moterų padėtis ar reprezentacija Lietuvos policijos institucijoje, nėra. Tiesa, esama įvairių statistinių ar strateginių dokumentų, kuriuose kalbama apie priemones, padėsiančias pasiekti lyčių lygybę panašaus tipo institucijose. Vienas iš tokių ataskaitų pavyzdžių galėtų būti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos strateginis dokumentas „Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos įgyvendinimo 2016 m. tarpinstitucinė ataskaita“²¹. Šioje ir kitose panašaus pobūdžio ataskaitose nurodoma, kad moterys „tobulino kvalifikaciją moterų ir vyrų lygių galimybių temomis“²², kad „siekiant padidinti jų [moterų] gebėjimus lyčių lygybės srityje organizuoti renginiai, skirti moterų lyderystei, moterų verslumui skatinti, moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkio, skurdo klausimams spręsti“²³. Taigi, policininkų patirtys ir reprezentacijos – Lietuvoje vis dar nepakankamai iširtas tyrimų laukas dėl besikeičiančių reiškinių sampratos, vykdomos komunikacijos ir visuomenės pokyčių bei požiūrio į lyties lygybės klausimą.

Policininkų patirčių ir reprezentacijų temos reikalingumą pagrindžia keletas momentų. Pirmiausia tai, kad vis dar nėra mokslinės diskusijos magistro darbe keliamų klausimų aspektu. Antra, lyčių lygybės tematika, kuriai priklausytų ir šiame darbe plėtojami klausimai, šiuo metu itin aktuali. Kadangi buvo minėta apie esamą patriarchytą policijos institucijose, lyčių lygybės dėmuo tampa itin svarbiu šios temos komponentu. Kaip nurodo statistikos duomenys, Lietuvos lyčių lygybės indeksas dar vis žemesnis už Europos Sąjungos vidurkį²⁴, o tai tik dar labiau paskatina tirti moterų patirtis vyriškoje darbo aplinkoje. Galiausiai ne tik peržvelgus Lietuvos socialinę erdvę, bet ir tyrimui įsibėgėjant tampa akivaizdu, kad visuomenė turi savitą ir gana kritišką nuomonę apie policininkes bei vis dar vyriška institucija

¹⁹ Fürsich, „Media and the representation of Others“, 113–130.

²⁰ *Ibid.*

²¹ „Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos įgyvendinimo 2016 m. tarpinstitucinė ataskaita“, https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/12945_mvlg-programos-ataskaita-2016.pdf.

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*

²⁴ EIGE, „Gender Equality Index“.

laikoma policiją ir šią nuomonę yra linkusi primesti institucijoje dirbantiems asmenims. Kai visuomenė primeta nuomonę, o policijoje dirbančios moterys girdi tik kritiką savo atžvilgiu, imama tai suvokti kaip savaimė suprantamą reiškinį, o drauge kuriamas ir natūralus lyčių barjeras bei nelygybė.

Taigi, aptarus šios tematikos lauką, kyla pagrindinė tyrimo **problematika** – policija iki šiol laikoma „vyriška“ institucija, tačiau, kita vertus, moterų šioje institucijoje vis daugėja. Todėl verta išsiaiškinti, kaip pačios policininkės mato savo darbo aplinką ir kokias patirtis sukaupia dirbdamos šioje institucijoje.

Darbo **tikslas** – ištirti socialinėje erdvėje pateikiamą moters reprezentaciją Lietuvos policijoje, lyginant ją su pačių policininkių patirčių analize. Tikslui pasiekti keliami toliau išvardyti **uždaviniai**.

Pirma, apžvelgus jau atliktus mokslinius tyrimus, susijusius su lytimi ir policijos institucijomis, suformuluoti teorinį pagrindą, kuriuo būtų paaiškinama lyties problematika, policijos institucijos tematika, medijos ir reprezentacijų galia ir pasekmės.

Antra, remiantis pasirinkta literatūra, apsibrėžti metodologinius analizės žingsnius.

Trečia, remiantis gautais tyrimo rezultatais, juos išanalizuoti ir paaiškinti policininkių patirtis lyginant jas su Lietuvos policijos oficialios paskyros socialiniame tinkle „Facebook“ moterų reprezentacija.

Metodologija. Atliekant policininkių patirčių ir reprezentacijų analizę, pasitelkiamas dviejų dalių tyrimas. Pirmąją ir pagrindinę dalį sudaro 10-ies pusiau struktūruotų giluminių interviu su moterimis, dirbančiomis Lietuvos policijoje, analizė. Atlikti pusiau struktūruoti giluminiai interviu su įvairaus amžiaus moterimis, dirbančiomis Lietuvos policijoje. Visos jos yra iš skirtingų Lietuvos miestų (Vilniaus, Utenos, Klaipėdos, Kretingos, Gargždų, Šilutės, Ukmergės, Kauno). Moterų pareigybės taip pat įvairios (jos yra tyrėjos, vyr. tyrėjos, vadovės, pareigūnės ir pan.), tačiau visos savo darbe turi reaguoti į įvykius ir išskvietimus, bendrauti su įvairiais asmenimis ir susidurti su skirtingo pobūdžio užduotimis. Antroji dalis telkiasi į socialinio tinklo „Facebook“ oficialios Lietuvos policijos paskyros fotografijų reprezentacijų analizę. Kiekybiškai ir kokybiškai analizuojamas šešių mėnesių (2021 metų birželio– 2021 metų lapkričio) paskyros turinys. Kalbant apie kiekybinį aspektą, buvo suskaičiuota, kiek iš viso įrašų pasidalyta per pasirinktą laikotarpį ir kiek iš jų matome moteris. Iš viso šiuo laikotarpiu Lietuvos policijos „Facebook“ paskyroje užfiksuoti 124 įrašai, iš jų tik 22-uose fiksuotos moterys. Galiausiai kokybiškai buvo susitelkta į 22 įrašus, kuriuose matomos pareigūnės, kreipiant dėmesį į tai, kaip jos pateikiamos nuotraukose, publikuojamos

socialinėje erdvėje. Reikia akcentuoti, kad nagrinėtos tik fotografijos be įrašų teksto. Galiausiai moterų patirtys, kurios atsiskleidė interviu metu, palyginamos su informacija, kurią mums teikia medijose reprezentuojamos policininkų nuotraukos. Platesni metodologiniai žingsniai plėtojami antroje magistro darbo dalyje.

Čia minimų dviejų dalių tyrimų struktūra. Pirmosios tyrimo dalies (patirčių analizės) rezultatai pateikiami per tokius tris interviu blokus: 1. Profesijos pasirinkimo motyvai; 2. Moterų policijoje; 3. Visuomenės požiūris į moteris pareigūnes. Antroje tyrimo dalyje (medijų reprezentacija) pateikiamos atsirinktos fotografijos, kuriose fiksuojamos pareigūnės, ir atliekama turinio analizė. Galiausiai palyginus abi tyrimo dalis, pateikiamas išvadas.

Darbo struktūra. Tyrimas sudarytas iš keturių dalių. Pirmoje dalyje aptariamas teorinis pagrindas, čia pateikiamos reikšmingos tyrimui prielaidos ir sąvokos. Aptariama lyties problematika, medžiaga, susijusi su policijos institucija, ir Stuardo Hallo reprezentacijų ir stereotipų reikšmė. Antroje dalyje pateikiama pasirinkta metodologija, patikslinami pasirinktos analizės žingsniai. Trečioje dalyje pristatomi iš interviu ir reprezentacijų analizių gauti tyrimo rezultatai, kurie padėjo pasiekti išsikeltą tyrimo tikslą. Galiausiai ketvirtoje dalyje lyginami gauti rezultatai ir pateikiamas analizės išvadas.

1. Teorinis pagrindas

Šioje magistro darbo dalyje pateikiamos teorinės prielaidos, kuriomis vadovaujantis atliktas tiriamasis darbas. Taip pat aptariamos svarbiausios šio darbo sąvokos – lytis, vaidmenys, policija, medija ir reprezentacija. Tikslingai pasirenkamos dvi prieigos: pirmoji – feministinė, antroji – reprezentacijų analizė.

1.1. Moteris ir policijos institucija

1.1.1. Lytis

Analizuodami mokslinę literatūrą, susijusią su lyties aspektu, matome, kad daug diskusijų sulaukia lyčių lygybės, savęs pristatymo ir panašūs klausimai. Viena iš problemų – pagal lytį klijuojamos „etiketės“, kurias konkrečios lyties atstovas turi pateisinti ir atitikti. Aptariant lyties skirtumus galima svarstyti, ar lyčių lygybė egzistuoja ar neegzistuoja, o kalbant apie materialų lyčių komponentą – ryškus užmokesčio atotrūkis tarp moterų ir vyrų ir, be abejonės, gajūs su lyties aspektu susiję stereotipai ir mitai, pirmiausia tokie, kaip turi elgtis atitinkamos konkrečios lyties asmenys, kaip jie turi save pateikti ir kokią poziciją užimti. Tad ieškodami atsakymų į šiuos klausimus natūralu, kad renkamės feministines prieigas.

2015 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose atlikta „Fusion Millennial“ 18–34 metų asmenų apklausa parodė, kad dauguma jų lytį suvokia kaip spektrą (visumos komponentų įvairovę), o ne kaip vyrą ar moterį.²⁵ 2017 m. „Harris“ atlikta apklausa parodė, kad 12 proc. apklaustųjų save identifikuoja kaip translyčius arba lyties neatitinkančius asmenis.²⁶ Nuo pat gimimo mus užplūsta informacija apie lytį, tačiau vaikams suteikiama nedaug galimybių geriau apsvarstyti ar suprasti šį iš esmės svarbų gyvenimo aspektą. Visuomenėje vyraujančios idėjos apie lytį turi įtakos visiems svarbiausiems žmogaus gyvenimo aspektams – nuo išsilavinimo iki karjeros, finansų, santykių ir kt.²⁷

Prieš pradėdant analizuoti akademinėje diskusijoje vyraujančią lyties apibrėžimą, svarbu paminėti, kodėl šiame darbe lyties sąvoka irgi svarbi. Analizuojame moterų, dirbančių policijoje, patirtis, todėl norint suvokti moteriškosios lyties atstovių įsitinklinimą diskurse, būtina iš tyrimo lauko neišleisti ir lyties sąvokos. Reikia suvokti ir tai, kad skiriame dvi lytis,

²⁵ Curtis M. Wong, „50 Percent Of Millennials Believe Gender Is A Spectrum, Fusion’s Massive Millennial Poll Finds“, 2016, https://www.huffpost.com/entry/fusion-millennial-poll-gender_n_6624200.

²⁶ GLAAD, „Accelerating Acceptance“ 2017“, https://www.glaad.org/files/aa/2017_GLAAD_Accelerating_Acceptance.pdf.

²⁷ Gender Spectrum, „Understanding Gender“, <https://genderspectrum.org/articles/understanding-gender>.

vadinasi, natūraliai daroma prielaida, kad jos turi tam tikrų skirtumų ar lyčiai priskiriamų bruožų. Galiausiai, esant dviem skirtingoms lytims, kuriama terpė atsirasti stereotipams ar visuomenės klijuojamoms etiketėms. Todėl norint tinkamai atlikti tyrimą, verta pradėti kaip tik nuo lyties ir jos problematikos.

Judith Butler lytį apibrėžia per dvi sąvokas – *sex* ir *gender*. Pirmąją sąvoką *sex* ji sieja su biologine lytimi, tai yra tokia, kuria žmogus gimsta.²⁸ Antroji sąvoka *gender* siejama su tuo, kaip asmuo save išreiškia, konstruoja ir pateikia, kokį vaidmenį (angl. *performance*) jis atlieka.²⁹ Sąvoka *sex* suvokiama gana paprastai, ji aiški pati savaime ir platesnio aptarimo nereikalauja. Sąvoka *gender* yra kultūriškai sukonstruota, t. y. neatsiejama nuo politikos, kultūros ir socialinių veiksnių.³⁰ Tai, kad moksliniame diskurse lytis apibrėžiama per dvi sąvokas, rodo, kokia komplikuota yra lyties samprata – gimstame vienos lyties, bet galime konstruoti, pateikti save visai kitoki. Autorė kvestionuoja įsitikinimą, kad tam tikras lytinis elgesys yra natūralus, ir parodo, kad išmoktas lytinis elgesys (kurį siejame su moteriškumu ar vyriškumu) yra savotiškas spektaklis, kurį mums primeta normatyvinis heteroseksualumas.³¹ Svarbu ir tai, kad, kalbant apie *performance*, lytis išreiškiamą per vaidinimą – įprasminame lytį savo veiksmais, kurie atsiranda iš atitinkamų praktikų, normų, stereotipų.³² Mūsų tikslas – puikiai atlikti mums primestą vaidinimą. Kaip tai galime sieti su šio darbo tema? Moteris pareigūnė, atlikdama savo darbą, taip pat turi vaidmenį, kuris jai primestas instituciškai. Taigi, moters kaip kategorijos konstravimas siejamas su socialiai konstruojama *gender*.

Grįžtant prie lyčių stereotipų, negalima paneigti, jog moterys skiriasi nuo vyrų. Tačiau kyla klausimas – kiek šie skirtumai atspindi pačius vyrus ir moteris, galbūt mąstydami skirtingai apie lytis patys kuriame tuos stereotipus, o drauge skatiname skirtingas lytis įvairiose situacijoje elgtis atitinkamai. Dauguma tyrimų rodo, kad vyraujantys stereotipai iš tiesų atspindi bendrus visuomenės lūkesčius tam tikroms socialinėms grupėms.³³ Galima pateikti labai paprastų pavyzdžių – vidutiniškai vyrai aukštesni už moteris arba jie dažniau nešioja trumpus plaukus; vidutiniškai vyrai uždirba daugiau nei moterys; moterys labiau nei vyrai rūpinasi savo išvazda; dažniausiai moterys rūpinasi vaikais; moterys gimdo vaikus, o vyrai ne; vidutiniškai moterys kalba daugiau nei vyrai. Tai apibūdintina kaip tam tikri bruožai, rodantys

²⁸ Judith Butler, *Vargas dėl lyties: feminizmas ir tapatybės subversija* (Vilnius: Kitos knygos, 2017), 35–75, https://emokymai.vu.lt/pluginfile.php/60108/mod_resource/content/1/Butler_1990.pdf.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

³³ Naomi Ellemers, „Gender Stereotypes“, *Annual Review of Psychology* 69 (1) (2018): 275–298.

priklausymą vienai ar kitai grupei, o tai verčia sureikšminti juos ir pamiršti, jog gali būtų ir išimčių.³⁴ Be abejonės, stereotipai arba primetami bruožai gali būti siejami ne tik su lytimis, bet ir su, pavyzdžiui, profesijomis – „psichologai gali atrodyti kūrybingesni nei fizikai, bet ne tokie kūrybingi nei menininkai“³⁵. Bet, kaip teigia Tiffany A. Ito ir Geoffrey R. Urlandas, vis dėlto daugiausia mitų ir stereotipų atsiranda dėl santykio su lytimi, nes lytis laikoma pagrindine asmens suvokimo ypatybe.³⁶ Nesvarbu, vaikai ar suaugusieji, mes iš karto ir net netiesiogiai suskirstome mums nepažįstamus asmenis pagal jų lytį, net jeigu jie save suvokia ar kategorizuoja kitaip.³⁷ Anksčiau minėti autoriai tik patvirtina, kad visuomenėse pasitaiko daug lyčių stereotipų, kurie skatina diskriminaciją dėl lyties. Apsibrėžkime diskriminacijos sąvoką, kuri ne visada yra akivaizdi, o kartu gali reikštis skirtingais būdais. Diskriminacija skirstoma į tokias rūšis³⁸:

1. Tiesioginė diskriminacija; ji yra, kai atsisakoma suteikti teises asmeniui arba su juo neteisingai elgiamasi nesant objektyvių priežasčių, pavyzdžiui, tik dėl tam tikros asmens tapatybės ar dėl to, kas jis yra;
2. Netiesioginė diskriminacija; tai tie atvejai, kai visiems taikoma, regis, neutrali praktika, politika ar taisyklė, tačiau tai lemia blogesnę kai kurių asmenų padėtį, palyginti su kitais, dėl šių asmenų savybių;
3. Priekabiavimas; nepageidaujamas elgesys arba elgesys, kuris pažeidžia žmogaus orumą ar sukuria bauginančią, priešišką, žeminančią ar įžeidžiančią aplinką; seksualinis priekabiavimas yra nepageidaujamas fizinis, žodinis ar nežodinis seksualinio pobūdžio elgesys;
4. Įsakymas diskriminuoti; tai pasitaiko tokiose situacijose, kai asmuo nurodo kitam asmeniui diskriminuoti trečiąjį asmenį;
5. Persekiojimas; atvejai, kai kas nors (darbdavys, paslaugų teikėjas ir kt.) elgiasi su asmeniu neteisingai, nes šis skundėsi arba padėjo kitam skųstis dėl diskriminacijos;

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*

³⁶ Tiffany A. Ito ir Geoffrey R. Urland, „Race and gender on the brain: Electrocortical measures of attention to the race and gender of multiply categorizable individuals“, *Journal of Personality and Social Psychology* 85 (4) (2003): 616–626.

³⁷ Mark Bennett, Fabio Sani, Nick Hopkins, Luisa Agostini ir Lucilla Malucchi, „Children’s gender categorization: an investigation of automatic processing“, *British Journal of Developmental Psychology* 18 (2000): 97–102.

³⁸ Žmogaus teisių gidas, „Lytis ir lyties tapatybė“, <https://www.zmogausteisiugidas.lt/lt/temos/diskriminacija/kas-yra-diskriminacija/diskriminacijos-pagrindai/lytis>.

6. Nesugebėjimas sudaryti tinkamas sąlygas ir pritaikyti aplinką; yra tam tikrų situacijų, susijusių su įdarbinimu ar galimybėmis naudotis prekėmis ir paslaugomis, įskaitant būstą, kai darbdavys, prekių ar paslaugų teikėjas yra įpareigotas sudaryti tinkamas sąlygas neįgaliems asmenims.

Kalbėdami apie diskriminaciją, turėtume minėti dar vieną svarbią sąvoką – seksizmas. Jis apibūdinamas „kaip neigiamos nuostatos dėl asmens lyties, ignoruojant kitas asmens savybes“³⁹. Kitaip tariant, seksizmas – „tai individualios asmens išankstinės nuostatos vyriškos ar moteriškos giminės atžvilgiu, kurios skirtingų lyčių atstovams primeta paklusnumo ir priklausomumo padėtis, išskiria vieną lytį kaip vertingesnę už kitą“⁴⁰. Seksizmą gali patirti tiek vyrai, tiek moterys, tačiau Lisa Molix tyrime pažymi, kad, nepaisant daromos pažangos moterų teisių klausimu, moterys kur kas dažniau patiria spaudimą ir tampa sekzimo aukomis⁴¹. Autorės atliktas tyrimas atskleidžia, kad dauguma moterų per visą savo gyvenimą nors keletą kartų girdi įžeidžiančias frazes, seksistines pastabas ar anekdotus. Pastebima, kad su seksizmu moterys dažniausiai susiduria namuose, darbe ir kitose socialinėse aplinkose.⁴² Be abejonės, dėl patiriamo seksizmo moterys jaučia įvairias pasekmes. Kaip teigia Elizabeth A. Klonoff ir Hope Landrine, moterų patiriamas spaudimas ir diskriminacija lyties pagrindu kelia stresą, skatina psichologines problemas, trikdo psichinę gerovę ir aštrina kitas sveikatos ligas.⁴³ Manytina, kad seksizmas sukelia ne tik sveikatos, bet ir kitas problemas, pavyzdžiui, savigarbos praradimą, pasitikėjimą savimi ir norą tobulėti.⁴⁴

Aptarę diskriminaciją ir skirtingas jos reiškimosi formas, sukonkretinkime terpę, kurioje šis reiškinys galėtų reikštis. Pirmiausia tai darbo aplinka. Kai kurie nelygybės lyčių srityje momentai, tarkime, nevienodas namų ruošos darbų pasidalijimas, finansiniai skirtumai, galbūt turto valdymo netolygus pasiskirstymas⁴⁵ ir pan., natūralu, kad egzistuoja. Tikriausiai viena svarbiausių ir plačiausiai aptartų lyčių skirčių susijusi su darbo aplinka ir joje pasireiškiančiais diskriminacijos bruožais. Davidas Jaffee savo tyrime „Gender Inequality in

³⁹ Felicija Ivanauskienė ir Virginija Šidlauskienė, *Lytis. Ugdymas. Socialinė aplinka: studijų knyga* (Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2008), 9–10.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Lisa Molix, „Sex Differences in Cardiovascular Health: Does Sexism Influence Women’s Health?“, *Am J Med Sci.* 348 (2) (2014): 153–155.

⁴² Viktorija Gaidelytė ir Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė, „Ambivalentiško seksizmo poveikis moterų gerovei. Literatūros apžvalga“, *Visuomenės sveikata* 1 (84) (2019): 11–17.

⁴³ Elizabeth A. Klonoff ir Hope Landrine, „The Schedule of Sexist Events: A Measure of Lifetime and Recent Sexist Discrimination in Women’s Lives“, *Psychology of Women Quarterly* 19 (4) (1995): 439–472.

⁴⁴ Molix, „Sex Differences in Cardiovascular Health: Does Sexism Influence Women’s Health?“, 153–155.

⁴⁵ Sophie Ponthieux ir Dominique Meurs, „Chapter – 12 – Gender Inequality“, *Handbook of Income Distribution*, 2, Anthony B. Atkinson, François Bourguignon (eds.), (2015).

Workplace Autonomy and Authority“ išskyrė ne vieną lyčių nelygybės aspektą darbo aplinkoje. Autorius teigia, kad ankstesni tyrimai taip pat rodo, kad lyčių pajamos už tokį pat darbą yra skirtingos, bet taip yra greičiausiai dėl to, kad moterys patenka į tam tikras profesines ir hierarchines pozicijas, kuriose atlygis mažesnis nei vyrų.⁴⁶ „Žmogaus teisių gide“ taip pat nurodoma, jog vyrauja „manymas, kad tam tikras darbas turėtų būti atliekamas moterų tik dėl jų lyties, arba kad moterys yra mažiau kompetentingos priimant sprendimus nei vyrai, nes jos yra emocingesnės“⁴⁷. Tai galima sieti su diskriminacija lyties aspektu darbo vietoje. Davidas Jaffee mini ir „vertikaliąją segregaciją“⁴⁸, kai moterys pačios linkusios būti išstumtos iš aukštų pozicijų, pavyzdžiui, tokių, kurios reikalauja daugiau savarankiškumo ir valdymo gebėjimų. Kai moterys renkasi pozicijas, kuriose nėra reikalaujama daug savarankiškumo, sprendimų priėmimo ar valdymo elementų, jos pačios iš dalies mažina materialinį savo atlygį ir geresnes psichologines galimybes. Autoriaus teigimu, moterys dažniau net nukenčia tokiose darbo aplinkose, kuriose dominuoja moterys.⁴⁹ Tai leidžia daryti dalinę išvadą, kad moterys nėra linkusios padėti ir palaikyti viena kitą darbo aplinkoje. O vyrai priešingai, jei dirba ten, kur yra daugiau moterų, gali lengviau kilti tarnyboje ir pabrėžti savo „statusą“ ar „meistriškumą“⁵⁰. Iš šių pateiktų diskriminacijos ir nelygybės pavyzdžių susidaro įspūdis, kad moterų įsidarbinimas, o vėliau ir darbas bei jo aplinka yra apsunkinama ir kelianti problemų dėl lyties. Be to, svarbu paminėti ir tai, kad lytis kaip ir laikoma dvinare kategorija, kai linkstama lyginti vyrus su moterimis, o moteris su vyrais, taip tik dar labiau įtvirtinant skirtumus ir skatinant stereotipus.⁵¹ Aptarus lyties ir jos nelygybės (diskriminacijos, seksizmo) aspektus, dera susieti juos su pasirinkta analizuoti institucija – policija ir joje pasireiškiančiais skirtingų lyčių vaidmenimis.

⁴⁶ David Jaffee, „Gender Inequality in Workplace Autonomy and Authority“, *Social Science Quarterly* 70 (2) (1989): 387–388.

⁴⁷ Žmogaus teisių gidas, „Lytis ir lyties tapatybė“, <https://www.zmogausteisiugidas.lt/lt/temos/diskriminacija/kas-yra-diskriminacija/diskriminacijos-pagrindai/lytis>.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Ellemers, „Gender Stereotypes“, 275–298.

1.1.2. Lyties vaidmenys

Aptarkime lyties vaidmenis ir jų perkėlimą į darbo aplinką. Lyties vaidmenys ir tapatybės paieškos dažnai prasideda šeimoje, tik vėliau jie sustiprinami ir išreiškiami socializacijos metu, kai asmens elgesys siejamas su visuomenės nustatytomis normomis ir jas atitinka.⁵² Kadangi vykstant socializacijos procesui vieni atitinka visuomenės normas, o kiti kartais ne, tai galima sieti su paskirstytais galios santykiais. Socialiai sukurti įsitikinimai ir lūkesčiai, kaip kiekviena lytis turi elgtis, niekada nebūna neutralūs. Vadinas, pateisindami vaidmenį žmonės tampa privilegijuoti, o nepateisindami – slopinami ar net atstumiami.⁵³ Tokias prielaidas galima sieti su tuo, kad manoma, jog moterys ir vyrai pasižymi skirtingomis savybėmis, atlieka kitokius vaidmenis, todėl jie suvokiami skirtingai. O tai, be abejonės, yra tinkama terpė stereotipams, kurie susiję su lytimi, moterų ir vyrų santykiais ir jų elgesio interpretacijomis, plisti.⁵⁴

Priskirti lyties vaidmenys yra išmokstami socializacijos proceso metu ir vėliau įk kontekstinami darbo aplinkoje, kurioje vyrai ir moterys pasižymi skirtingomis savybėmis, todėl elgiasi nevienodai.⁵⁵ Tad tikėtina, kad paplitę lyties ir vaidmenų skirtumai daro įtaką moterų įsidarbinimo praktikai, atlyginimų skirtumui ir karjeros augimo galimybėms.⁵⁶ O tai reiškia, kad supriešinimas ir diskriminacija yra gana didelė. Teorijos, kurios apibūdina lytį darbo aplinkoje, akcentuoja keletą aspektų. Vienas jų – darbo aplinka, tiksliau, organizacijos nariai, kasdienybėje veikdami patys prisideda kurdami ir skatindami asimetriją tarp vyrų ir moterų.⁵⁷ O tai labiausiai juntama institucijose, kurios turi ryškią ir aiškią hierarchiją. Todėl policijos institucija galėtų būti vienas iš pavyzdžių organizacijos, turinčios aiškią hierarchiją ir lyties vaidmenis. Tyrėjai irgi teigia, kad „vyrai [yra] kaip agentai, kurie kuria lyčių hierarchiją darbe“, kad „reikia aiškiai išreikšti vyrus ir vyriškumą <...> kalbėti apie vyrų galią“⁵⁸. Todėl kai moteris su savo priskirtu vaidmeniu įsiterpia į tokią hierarchiją, natūralu, ji pradeda jausti

⁵² Penny Dick ir Catherine Cassell, „Barriers to Managing Diversity in a UK Police Constabulary: The Role of Discourse“, *Journal of Management Studies* 39 (7) (2002): 953–975.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ David Knights ir Wendy Richards, „Sex Discrimination in UK Academia“, *Gender, Work and Organization* 10 (2) (2003): 213–238.

⁵⁵ Punam Sahgal, „Gender discrimination: Beliefs and experiences: A comparative perspective of women and men in the Delhi police“, *Journal of international women's studies* 9 (1) (2007): 135–152.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Yuko Ogasawara, *Office Ladies and Salaried Men: Power, Gender and Work in Japanese Companies* (Berkeley, CA: University of California Press, 1998).

⁵⁸ David Collinson ir Jeff Hearn, „Naming Men as Men: Implications for Work, Organization and Management“, *Gender, Work and Organization* 1 (1) (1994): 2–22.

diskriminaciją, nepalaikymą ir draudimą suvokti save kaip tinkančią tokiai sistemai. Tačiau nesinori teigti, kad visa tai daroma dėl vyrų priešiško. Priešingai, Barbara Reskin teigia, kad lyčių nusistatymas ir diskriminacija neretai yra nesąmoningas procesas ir dažniausiai nėra grindžiamas atviru prieštaravimu vienas kitam ir priešišku.⁵⁹

Skirtingus lyčių vaidmenis galima pavaizduoti dviem skirtingais vaidmenų aprašymais. Pirmas apibūdinimas ir vaidmuo galėtų būti siejamas su Danielo J. Bello tyrimu. Nustatyta, kad vyrai policininkai mano, jog moterys yra emocingos ir neracionalios, jos stokoja logikos ir objektyvumo, kad galėtų dorotis su policijos darbu.⁶⁰ Tai labai aiškiai parodo vyrų priešišumą moterų policininkų atžvilgiu, trumpai tariant, tai, kad jos esą nesugebės atlikti paskirto vaidmens. Po daugiau nei dešimt metų požiūris kinta. Susan Ehrlich Martin ir Nancy C. Jurik pateikia kiek kitokią nuomonę – vyrai policininkai moteris sieja su socialine tarnyba, moralinėmis vertybėmis, emocijomis ir buitinais vaidmenimis⁶¹, tačiau lieka tik pabrėžti, kad jie vis dar nemato moters policijos tarnyboje.

Taigi, aptarus diskriminaciją, seksizmą, nelygybę, galiausiai primetamus ir visuomenės formuojamus vaidmenis, verta atsigręžti į itin svarbų šio darbo komponentą – pačią policijos instituciją.

1.1.3. Policija

Pradėjus reformuoti policijos instituciją, vienas ryškiausių siekių buvo sukurti tautinę policiją, t. y. kad ši institucija, kaip ir kitos valstybei priklausančios, tarnautų Lietuvos visuomenei.⁶² Vienas pagrindinių policijos tikslų – kova su nusikalstamumu. Policijos interneto puslapyje matome tokias frazes – „patraukli, motyvuota ir veiksminga policija žmogui ir Valstybei“⁶³; „naudoja veiksmingus kovos su nusikalstamumu ir valdymo metodus; siekia konkrečių rezultatų, mažiausiom sąnaudom“⁶⁴. Šie pavyzdžiai pasirinkti neatsitiktinai, jie galėtų būti siejami su tokiomis savybėmis kaip patriotiškumas, garbė, drąsa, ryžtas, užsispyrimas, pareiga, atsidavimas, galbūt net ir su „nacionalizmo“ kontekstu. Patriotiškumą

⁵⁹ Barbara Reskin, „The Proximate Causes of Employment Discrimination“, *Contemporary Sociology* 29 (2) (2000): 319–329.

⁶⁰ Daniel J. Bell, „Policewomen: Myths and Reality“, *Journal of Police Science and Administration* 10 (1) (1982): 112–120.

⁶¹ Susan Ehrlich Martin ir Nancy C. Jurik, *Doing Justice, Doing Gender* (Thousand Oaks, CA: Sage, 1996).

⁶² Alvydas Šakočius, „Policija valstybėje ir visuomenėje: nuo distinktyviai iki racionaliai pragmatinio požiūrio į policijos paslaugą“, *Jurisprudencija* 15 (7) (2000): 167–172.

⁶³ Lietuvos policija, <https://policija.lrv.lt/lt/apie-mus/vizija-misija-vertybes>, [žiūrėta 2021-10-02].

⁶⁴ *Ibid.*

ir nacionalizmą istoriškai galime sieti su vyriškumu. Praeityje randame tokių pavyzdžių kaip riterių menas, valstybes valdantys karaliai, karai ir kovojantys kareiviai – visur figūruoja vyrai. Moters vaidmenį čia būtų galima apibūdinti kaip laimėjimo, kurį gauna tas, kuris pasirodo geriausiai, tos, kuri visada yra šalia ir patarnauja. Taigi, atkreipdami dėmesį į istoriją ir bandydami žvelgti į šių laikų instituciją, kuri taip pat turi ilgą istoriją, aptinkame tapačių sąsajų ir idėjų.

Statistikos duomenys rodo, kad Lietuvos policijoje dirba ir moterys. Atsakant, kodėl jų vis dar santykinai nedaug, galima pateikti keletą prielaidų. Viena jų, jau anksčiau minėta, – „vyriška aplinka“; kita, tą dažniausiai išvelgia ir mokslininkai⁶⁵, atlyginimo skirtumai, suspenduotos karjeros augimo galimybės, negebėjimas atlikti „sunkaus“ fizinio darbo ir nusistovėjusios organizacijos tradicijos ir kultūra.⁶⁶ Profesorė Punam Sahgal bandė išsiaiškinti Indijos tarnybų (pvz., policijos, kariuomenės ir pan.) darbo vietose paplitusius vyrų ir moterų skirtumus, domėjosi, su kokiais iššūkiais ir problemomis moterys susiduria darbe, ir pateikė keletą išvadų. Ji išvelgė labai svarbų aspektą, susijusį su darbu policijoje, – lyčių darbe skirtumai tokiose institucijose kaip policija ar ginkluotosios pajėgos yra daug didesni nei kitų profesijų, pvz., mokymo, slaugos ar panašiai.⁶⁷ „Įvairūs tyrimai rodo, jog dauguma pareigūnų vyrų mano, kad policija yra vyro darbas, o moterys nėra fiziškai ar emociškai pasirengusios susidoroti su sunkumais, kurie būdingi policijos darbui.“⁶⁸

Magistro darbo tematiniam laukui – policininkų patirčių analizei Lietuvoje – svarbus Margot Ffrench ir Lindos Waugh tyrimas. Kaip jame teigiama, tradiciškai policijos institucija siejama su vyriška aplinka dėl to, kad moterims neretai primetama etiketė kaip „silpnos lyties“ atstovėms.⁶⁹ Tokios etiketės atsiradimą skatina ir manymas, kad moterys negali tiek daug nuveikti ir būti tokos naudingos šiame darbe kaip kolegų vyrai, ypač jei tai susiję su fizinės jėgos panaudojimu. Tačiau, kaip nurodo tyrimo autorės, šios išvados nėra iki galo tvirtos, kad įrodytų, jog moterys daro mažiau ar turi mažiau gebėjimų tvarkytis įvairiose darbo situacijose.⁷⁰ Vis dėlto svarbu paminėti, kad nagrinėdamos duomenis apie pareigūnų (-ių) sužalojimus autorės nepastebėjo reikšmingų abiejų lyčių skirtumų, o tai rodo, kad tiek vyrai,

⁶⁵ M. Susan Taylor, Daniel R. Ilgen, „Sex discrimination against women in initial placement decisions: A laboratory investigation“, *Academy of Management Journal* 24 (4) (1981): 859–865, <https://psycnet.apa.org/record/1982-08613-001>.

⁶⁶ Punam Sahgal, „Gender discrimination: Beliefs and experiences: A comparative perspective of women and men in the Delhi police“, *Journal of international women's studies* 9 (1) (2007): 136.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ Margot Ffrench ir Linda Waugh, „The Weaker Sex? Women and Police Work“, *International Journal of Police Science and Management* 1 (3) (1998): 260–275.

⁷⁰ *Ibid.*

tiek moterys yra vienodai veikiami profesinės rizikos veiksnių atlikdami šį darbą.⁷¹ Tyrėjos gana didelį dėmesį skyrė pareigūnų ir vadovybės santykiui su pareigūnėmis. Teigiama, kad vyrų kolegų ar vadovų „riteriškumas“ ar „galantiškumas“ moterų atžvilgiu, siekiant jas apsaugoti, neretai sumažina moterų galimybes įgyti kuo įvairiapusiškesnės darbo patirties policijoje, galimybę tobulėti ir kartu dar labiau pagrindžia stereotipus, kad jos yra „silpnos“.⁷²

Galiausiai išvados pateikiamos tokios, kad daugiausia kliūčių užtikrinant dviejų lyčių lygybę sukelia šie aspektai: skirtingos tarnybinės užduotys, skirtingos paaugstinimo tarnyboje galimybės, neigiamas vyrų požiūris į moteris.⁷³ Pabaigoje norėtusi išskirti ir keturis svarbiausius Margot Ffrench ir Lindos Waugh atlikto tyrimo aspektus, kuriais remiantis parengtas interviu klausimynas, atliekant moterų padėties tyrimą Lietuvos policijos institucijoje.

1. Moterys pareigūnės turi profesinių sunkumų dėl skirtingų joms priskiriamų pareigų ir paaugstinimo galimybių.
2. Nėra įrodymų, kad moterys policininkės rutininiuose darbuose (pvz., fiziniai normatyvai, smurto kontrolė ir pan.) elgiasi kitaip nei kolegų vyrai.
3. Kartais moterys policininkės gali sėkmingiau dirbti policijoje nei vyrai (dažniausiai jos gauna mažiau skundų, nėra agresyvios ir pan.).
4. Moteris policininkes mažiausiai palaiko vyrai policininkai.

1.2. Rerezentacija

Dažniausiai reprezentacija yra siejama su kalba. Kalba padeda suteikti prasmę pasirinktam objektui ar veiksmui.⁷⁴ Taip įprasminant atitinkamus dalykus, sudėtingą mintį galima paversti paprastai suvokiama ir tinkama suprasti kitiems asmenims. Vyksta organiškasis veiksmas, kai sąvokų prasmės kuriamos mūsų mintyse per kalbą.⁷⁵ Rerezentacijų kontekste vienos iš svarbiausių asmenybių yra Stuartas Hallas ir Johnas Bergeris. Autoriai teigia, kad vientisos ir nedalomos tikrovės nėra, mūsų suvokimo lauke veikia labai daug skirtingų „prasmų“, kurios kuria reprezentacijas. Stuartas Hallas nurodo, kad dažniausiai keliamas klausimas, matant atitinkamą daiktą, žinutę ar vaizdą, yra tai, kokia viso to prasmė. Tačiau

⁷¹ *Ibid.*

⁷² *Ibid.*

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ Hall, „The Work of Representation“, 13–63.

⁷⁵ *Ibid.*

puikiai žinome, jog vieno atsakymo į šį klausimą nėra, tai reiškia, kad neegzistuoja viena teisingiausia ir tinkamiausia interpretacija.⁷⁶ Kaip tik čia įsiterpia ir dar vienas svarbus komponentas – medija. Ši terpė ir yra tinkama reprezentacijoms kurti.

Kaip minėta anksčiau, reprezentacija gali būti suvokiama gana tiesmukai ir skirtinguose kontekstuose. Tačiau nagrinėjant ją komunikacijos kontekste, pavyzdžiui, norint skleisti informaciją, bendrauti su visuomene ir pateikti produktą, procesas pasidaro šiek tiek sudėtingesnis. Jei žvelgtume į reprezentacijos istoriją ir nusikeltume kelis tūkstančius metų į praeitį, galėtume minėti Platoną, kuris šią sąvoką suvokė kaip realaus pasaulio imitaciją ar net klastotę.⁷⁷ Jei mąstytume Platono stiliumi, galėtume teigti, kad viskas, kas komunikuojama, pateikiama ar parodoma, yra netikra ir klaidinga. Tačiau artėjant prie šių dienų, keičiantis pasauliui, drauge ir komunikacijai, kinta ir požiūris į reprezentaciją. Kaip ir minėta, Stuardas Hallas gali būti laikomas vienu ryškiausių reprezentacijų analitikų. Mūsų kalba padeda reprezentuoti, norėdami tai išreikšti galime pasitelkti žodžius, sakinius, vaizdus, raštus, garsus, trumpai tariant, ženklus ar simbolius.⁷⁸ Galiausiai naudodami simbolius juos suvokiame kiekvienas savaip, nes jie susijungia su mūsų turima patirtimi ir kultūra, taip ir sukuriama reprezentacija. Tarkime, prieš akis matome paveikslą, jei nesidomime menu, tai tik gražus piešinys, o jei žinome daugiau faktų apie paveikslą, taip galime susikurti reprezentaciją susiedami ją su žinomais faktais – autoriumi, tapymo laikotarpiu, gal net sąlygomis, kuriomis meno kūrinys buvo pradėtas.

Stuarto Hallo mintis papildo Richardas Dyeras. Autorius teigia, kad svarbu yra išorinis vaizdas, su mumis elgiamasi taip, kaip mes atrodome, arba atvirkščiai, mes elgiamės su žmonėmis taip, kaip jie atrodo – čia vėlgi vyksta reprezentacija.⁷⁹ Trumpai tariant, autoriai reprezentacijos sąvoką sieja su socialiniu konstruktą, kuris ne visada tikroviškas ir yra kuriamas per simbolius mūsų pačių, o galiausiai įk kontekstinamas atitinkamoje terpėje, kaip antai, medijoje.

Šiais laikais medijos, tiek tradicinės (pavyzdžiui, radijas, laikraščiai ir pan.), tiek naujosios (pavyzdžiui, televizija, socialiniai tinklai ir pan.), yra vieni svarbiausių tiriamųjų objektų. Dauguma tyrimų rodo, kad medijos veikia mūsų emocinę, fizinę ir psichologinę

⁷⁶ Stuart Hall, „Media education foundation transcript. Representation & the media“ (1997): 7–8, <https://www.mediaed.org/transcripts/Stuart-Hall-Representation-and-the-Media-Transcript.pdf>.

⁷⁷ „Plato’s Aesthetics“ (2008), <https://plato.stanford.edu/entries/plato-aesthetics/>.

⁷⁸ Hall, „The Work of Representation“, 13–63.

⁷⁹ Richard Dyer, *The Matter of Images: Essays on Representation* (Second edition) (New York: Routledge, 1993).

sveikata, o drauge daro įtaką ir mūsų mąstymui.⁸⁰ Šiame darbe telkiamės į vieną iš naujų medijų, kuri šiuo metu pasitelkia ne tik žmogaus regą ar klausą, bet ir vaizduotę, padedančią modeliuoti politinį, kultūrinį ar socialinį suvokimą. Be abejonės, reprezentacijos problemų medijose galima aptikti ne vieną, bet šiame magistro darbe svarbi yra lyties reprezentacija medijose. Tikslingai kuriama reprezentacija apie atitinkamą objektą, pavyzdžiui, moterį, gali būti stiprus ginklas, pajėgiantis suformuoti visuomenės nuomonę. Nuolat pasikartojančios lyties reprezentacijos galiausiai ne tik sukuria atitinkamą nuomonę, bet ir formuoja stereotipus, kuriuos perima mūsų visuomenė. Bell Hooks knygoje „Feminizmas visiems“ (angl. *Feminism is for Everybody*) teigė, kad masinės medijos yra perėmusios patriarchyto vaidmenį ir tikslingai formuoja palankesnę rezultatą vyrams, o ne moterims.⁸¹ Tobias Raunas, Maja Rudloff, Anne Mette Thorhauge, Kjetil Sandvikas teigia, kad tyrimais įrodyta, jog medija daro itin didelę įtaką lyties ir savęs suvokimo formavimuisi.⁸² Pasak autorių, masinių medijų reprezentacijos objektai buvo įvairūs – feministės, *Queer* teorijos, galiausiai dėl naujų medijų buvo pradėta formuoti ir naujos socialinės lyties sąvoka.⁸³ Nemažas lūžis įvyko maždaug aštuntajame dešimtmetyje, kai kilo pirmosios didelės diskusijos ir atsirado tyrimų, susijusių su „lytimi ir medijomis“, nes buvo suabejota „lyčių lygybe“ Jungtinėse Amerikos Valstijose.⁸⁴ Tai lėmė ir „lyčių lygybės“ sampratos dekonstrukciją, o drauge suvokta, kad pabrėžiamos konkrečios moterų savybės ir jų kultūros svarba.⁸⁵ Be abejonės, liberalėjant pasauliui ir žmonėms, keičiasi ir stereotipai bei jų įtaka visuomenei. Toliau aptariame, kaip lyties reprezentacija reiškiasi medijų kanaluose.

Asmuo neretai save gali suvokti ir identifikuoti per požiūrį į lytis, lytiškumą ir vaidmenis. Medijos prisideda prie žmogaus požiūrio į lytį formavimo. Nuo pat savo atsiradimo pradžios jos įkvėpė akademinis tyrimus. Kilus antrosios bangos feministiniam judėjimui Jungtinėse Amerikos Valstijose, į lyčių ir medijos tyrimus imami įtraukti nauji dėmenys – lyčių sąmoningumas, vyrų šališkumas, nepakankamas moterų reprezentavimas.⁸⁶ Aktualios temos

⁸⁰ Davki Patel, „Is Social Media Negatively Affecting Your Life?“ (2018), <https://www.pearson.com/ped-blogs/pearsonstudents/2018/06/social-media-negatively-affecting-life.html>.

⁸¹ Bell Hooks, „Feminism if for Everybody“, <https://www.plutobooks.com/blog/feminism-is-for-everybody-bell-hooks/>.

⁸² Tobias Raun, Maja Rudloff, Anne Mette Thorhauge ir Kjetil Sandvik, „Introduction to Gender and Media Revisited“, *Journal of Media and Communication Research* 32 (16) (2016): 1–5.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Saveria Capecchi, „Methodological problems in gender and media research“, *Springer Science + Business Media* (2012, 29 November): 838–339.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ Tonny Krijken ir Sofie Van Bauwel, *Gender and Media: Representing, Producing, Consuming* (Routledge, Taylor & Francis Group, 2015).

buvo susijusios daugiausia su lyčių stereotipais, lyčių vaidmenimis ir ideologijomis, pornografija ir jos pasekmėmis.⁸⁷ Puikus tokių tyrimų pavyzdys yra Rebeccos L. Collins atliktas tyrimas, iš kurio matyti, kad moterys ir mergaitės yra nepakankamai reprezentuojamos įvairiose žiniasklaidos priemonėse.⁸⁸ Autorė išskiria keletą svarbiausių problemų, susijusių su moterų reprezentacija: ji mini nepakankamą reprezentaciją, seksualizaciją, subordinaciją ir tradicinį tik kūno ir įvaizdžio rodymą.⁸⁹ Tikriausiai svarbu yra ne tai, kiek moterys vaizduojamos medijose, bet kaip jos vaizduojamos. Edwardas Downsas ir Stacy L. Smith nurodo, kad daugiau nei 41 proc. moterų vaizduojamos (jų atveju – kompiuteriniuose žaidimuose) arba iš dalies nuogos, arba visiškai nuogos, o kartu jos pateikiamos nerealių kūno proporcijų, priešingai nei vyrai, kurių personažai vaizduojami normalių proporcijų.⁹⁰ Pažymėtina, kad tyrėjai beveik nerado žaidimų, kuriuose neatsispindėtų seksualios moterys ar seksas.⁹¹ Todėl šie čia minėti tyrimai leidžia susidaryti vaizdą, kad moterys nėra iki galo tinkamai reprezentuojamos nei kiekybiškai, nei kokybiškai.

Saveria Capecchi savo tyrime bando apibrėžti lyčių ir medijos metodologines analizės problemas. Ji teigia, kad, pavyzdžiui, naudoti kiekybiniai metodai, kuriais buvo tiriama „lytis ir medija“, vertinami kaip pernelyg supaprastinti ir neperteikiantys moteriškosios lyties išnaudojimo žiniasklaidoje. Taigi, tai leido suvokti, kad moters realus gyvenimas ir pateikiamas medijose yra skirtingi, kad realybė susijusi su stereotipais ir veikiama patriarchalinės kultūros.⁹² Neretai medijai ir moterų vaizdavimui didelę įtaką daro patriarchalinis mechanizmas, kuris padeda kurti nerealų, kartais ir iškreiptą vaizdą lyties atžvilgiu. Saveria Capecchi pastebi, kad kai autoriai, tirdami lytį ir mediją kaip visumą, pasirenka kiekybinės analizės metodologiją, išryškėja moters diskriminacija. Pavyzdžiui, žiniasklaidoje ji yra akivaizdi, siejama su stereotipais, įžeidinėjimais, net lipdomos tokios etiketės kaip „namų šeimininkė“ ar „seksualinis objektas“, galiausiai moteris laikoma priedu prie dominuojančio vyro.⁹³ Trumpai tariant, vyras medijoje ne tik dominuoja, bet ir savotiškai ją valdo, o moteris laikoma reprezentacijų kūrimo objektu.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ Rebecca L. Collins, „Content Analysis of Gender Roles in Media: Where Are We Now and Where Should We Go?“, *Springer* 64 (2011): 290–291.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Edward Downs ir Stacy L. Smith, „Keeping abreast of hypersexuality: A video game character content analysis“, *Sex Roles: A Journal of Research* 62 (2010): 721–733.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² Saveria Capecchi, „Methodological problems in gender and media research“, 838–339.

⁹³ *Ibid.*

Suvokiant, kad lyties reprezentacijos medijose yra gana skirtingos, svarbu prisiminti ir feministinės kino teorijos pradininkę Laura Mulvey. Ji viena pirmųjų išskyrė moters vaizdavimo vienpusiškumą⁹⁴ ir pasiūlė sąvoką – „vyriškas žvilgsnis“. Vyriško žvilgsnio teoriją autorė trumpai paaškina taip – į moteris medijoje žvelgiama heteroseksualaus vyro akimis, o moterys vaizduojamos kaip pasyvūs vyro geismo objektai.⁹⁵ Straipsnyje „Visual Pleasure and Narrative Cinema“ šį žvilgsnį ji pristato kaip pagrindinį galių asimetrijos simptomą.⁹⁶ Autorė pabrėžia, kad tai nėra tik nekaltas objekto žvilgsnis į subjektą, tai yra vyro žiūrėjimas į moterį – galios ir viršenybės parodymas.⁹⁷ Kaip tik vyrišką žvilgsnį mokslininkė ir suproblemino. Be abejonės, daugiausia ji kalba apie kiną, tačiau jos mintis galime pritaikyti ir medijoms. Iš feministinės perspektyvos šią teoriją galima vertinti per tris klausimus: kaip vyrai žiūri į moteris; kaip moterys žiūri į save; kaip moterys žiūri į kitas moteris? Toks „vyriškas žvilgsnis“ rodo, kad moteris, net būdama žiūrovė, turi išgyventi pasakojimą ne per savo lytį, o antriniu būdu susitapatindama su vyru.⁹⁸ Kaip teigia Karla Gruodis, kuri pritarė Lauros Mulvey idėjoms, moterys dažnai yra paverčiamos seksualiniu, akiai maloniu objektu vizualinėse reprezentacijos formose.⁹⁹ Taigi svarbu galvoti ir apie tai, kas ir kaip žiūri į medijose pateiktas reprezentacijas.

Guntheris Kressas ir Theo van Leeuwenas teigia, kad vaizdai yra reprezentacijos, kuriose galima išvelgti kultūros sukurtus dėsningumus.¹⁰⁰ Pavyzdžiui, vaizdai, spalvos ar garsai gali atitikti komunikacines kalbos funkcijas, galima sakyti, jog vaizdai gali kalbėti. Vadinasi, vaizdai gali ir reprezentuoti objektus bei jų santykius.¹⁰¹ Kaip nurodo autoriai, vaizdai gali reprezentuoti ir kūrėjo, žiūrovo bei vaizdo santykius. Reikia pabrėžti, jog magistro darbo tyrime svarbios tik fotografijos, tai yra atliekama fotografijų analizė.

Antroje tyrimo dalyje, kurioje analizuojamos Lietuvos policijos socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje įkeltos nuotraukos, svarbios ir darbo tematikai aktualios šių autorių mintys. Pirmiausia atsižvelgiama į Stuardo Hallo reprezentacijos suvokimą. Antra, stengiamasi atsakyti, kokią galią medija turi formuoti viešąją nuomonę ir aštrinti stereotipus.

⁹⁴ Lukas Brašiškis, „Diskusijos apie moterų ir *queer* tapatybių reprezentaciją kino istorijoje ir praktikoje“, *7 meno dienos* 26 (1305) (2019 06 28).

⁹⁵ Laura Mulvey, „Visual Pleasure and Narrative Cinema“, *Screen* 16 (1975): 6–18.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ *Feminizmo ekskursai: moters samprata nuo antikos iki postmodernizmo*. Sudarė, įvadą ir įžangas apie autorius parašė Karla Gruodis (Vilnius: Pradai, 1995).

¹⁰⁰ Gunther Kress ir Theo van Leeuwen, *Reading Images. The Grammar of Visual Design* (Routledge, Taylor & Francis Group, 2006).

¹⁰¹ *Ibid.*

Bandoma išsiaiškinti, ar galima rasti sąsajų su Rebeccos Collins atliktu tyrimu, kuriame teigiama, kad moterys ir mergaitės nėra reprezentuojamos medijose. O galiausiai, atliekant fotografijų analizę, atkreipiamas dėmesys į Lauros Mulvey apibrėžtą „vyriško žvilgsnio“ sąvoką. Visos šios dalies mintys itin reikšmingos atliekant fotografijų reprezentacijų analizę.

2. Metodologija

Šios dalies tikslas – paaiškinti bendrą tyrimo logiką ir numatytus žingsnius bei pristatyti, kokia tyrimo medžiaga surinkta.

2.1. Tyrimo dizainas

Magistro darbo tyrime atliekamos dvi analizės – policininkų patirčių ir reprezentacijų. Policininkų patirčių analizės duomenys – pusiau struktūruoti giluminiai interviu, o reprezentacijų – fotografijos. Atlikus dvi šias analizes, jos yra lyginamos tarpusavyje.

2.1.1. Pusiau struktūruoti giluminiai interviu

Pusiau struktūruoti giluminiai interviu leidžia naudoti ne tik iš anksto parengtus klausimus, bet ir iš interviu konteksto išplaukiančius papildomus klausimus, kurie dar labiau papildo medžiagą. Dažniausiai tokio tipo tyrimams stengiamasi pasirinkti respondentus prisotinimo principu. Šiai tyrimo daliai atlikti buvo siekiama rasti moterų, kurios dirbtų Lietuvos policijos institucijose. Siekiant užtikrinti kuo didesnę įvairovę, būtina minėti keletą svarbių kriterijų – lytis (kalbinamos tik moterys), darbas Lietuvos policijos komisariatuose (tiesioginė ir dabartinė darbo vieta – Lietuvos policija), pareigos (siekiama bendrauti su tomis moterimis, kurios bent dalį darbo atlieka bendraudamos su išore ar reaguodamos į iškvietimus) ir vietovė (moters informantės apima didžiąją dalį Lietuvos). Šie kriterijai buvo patys svarbiausi pasirenkant tyrimo dalyves. Į šį tyrimą siekta įtraukti ne tik didžiųjų miestų, bet ir regionų policininkes.

Svarbu minėti ir tai, kodėl pasirenkamas kaip tik toks interviu metodas. Kaip sakytą, Lietuvoje tokio tipo tyrimų, kuriuose būtų atliekami interviu su policijoje dirbančiomis moterimis, vis dar nėra. Panašaus pobūdžio tyrimas atliktas su moterimis, kurios priklauso kariuomenės institucijai. Todėl norėta sukurti natūralų ryšį su informantėmis, dirbančiomis policijoje, ir iš interviu suvokti jų vaidmenį ir reprezentaciją šioje institucijoje.

Prieš pradėdant imti interviu, dalyvėms buvo paaiškintia, kodėl, kam ir kaip bus atliekamas šis tyrimas. Kaip nurodė jos pačios, toks apklausos būdas suteikė daugiau drąsos

atsiverti. Ne viena dalyvė teigė, kad konfidencialumas ir anonimiškumas padeda jaustis saugioms ir drąsesnėms. Todėl tokiu būdu galima pasitelkti natūraliai susiformuojamą kalbos srautą ir suvokti bei įsijausti į dominuojantį diskursą.¹⁰² Tad dalyvių išsakomos gana atviros mintys ir perteikiamos patiriamos emocijos ar jausmai, susiję su darbo vieta, charakterizuoja moterų savęs suvokimą, santykius su išore, bendradarbiais (-ėmis) bei vadovais (-ėmis) ir bendrą santykį su jų darbo aplinka. Interviu tokiu atveju yra metodologiškai reikšmingas pasirinkimas, nes jį taikant išryškėja kasdienė informančių praktika ir dominantys šios moterų grupės kontrolės momentai, lyčių nelygybės aspektai, seksizmas ir savęs identifikavimas; pasiekti tai kitais būdais yra gana sunku.

Kokybiniai interviu atlikti 2021 metų lapkritį–gruodį virtualiuoju būdu, tačiau svarbu paminėti tai, kad informančių gyvenamosios ir darbo vietos yra išsidėsčiusios po visą Lietuvos teritoriją. Iš viso apklausta 10 informančių, o interviu trukmė varijavo nuo 27 iki 35 min. Tai priklausė nuo įvairių reiškinų – laiko planavimo, galimybės interviu skirti atitinkamą laiką, išorės trikdžių (pora interviu buvo atliekami informantei atsakinėjant į klausimus su vaiku ant rankų ar sklindant išorės garsams), atvirumo, noro įsitraukti į pokalbį ir pasidalyti savo mintimis, komunikabilumo ir bendros savijautos. Prieš interviu dalyvės buvo supažindinamos su jo atlikimo tvarka. Visi interviu gavus sutikimą buvo įrašyti ir transkribuoti. Be abejonės, visoms dalyvėms buvo garantuotas konfidencialumo ir anonimiškumo užtikrinimas, todėl informančių vardai, pavardės, mokymosi įstaigos, darbo vietovės pavadinimai, kolegų (-ių) bei vadovų (-ių) vardai ar tapatybė pašalinami ir koduojami. Taip pat norint sukurti artimą ryšį su moterimis policininkėmis, o drauge užtikrinti joms saugią aplinką, buvo paminėta, kad jei klausimai per sunkūs ar trikdantys, galima į juos neatsakyti, tačiau tuo nėra viena jų nepasinaudojo. Galiausiai buvo pabrėžta, kad visos informantės turi teisę bet kada nutraukti pokalbį ir atsisakyti dalyvauti tyrime. Šia galimybe nepasinaudojo nė viena informantė.

Atliekant pusiau struktūruotus giluminius interviu, trijų klausimų blokai (profesijos pasirinkimo motyvai, moterys policijos institucijoje ir visuomenės požiūris į moteris pareigūnes) buvo parengti iš anksto ir jais naudotasi interviu metu (žr. 1 priedą). Suskirstyti interviu klausimus trimis blokais pasirinkta remiantis keturiais svarbiausiais Margot Ffrench ir Linda Waugh atlikto tyrimo aspektais¹⁰³, siekiant ištirti moterų padėtį Lietuvos

¹⁰² Nelson Phillips ir Cynthia Hardy, *Discourse analysis: Investigating Processes of Social Construction* (A Sage University Paper, 2002), 70–71.

¹⁰³ Ffrench ir Waugh, „The Weaker Sex? Women and Police Work“, 260–275.

policijos institucijos diskurse. Pirmajam blokui priklauso klausimai, susiję su išsilavinimu, paskatomis rinktis tokį darbą, pareigybe, rutina ir karjeros galimybėmis. Antrajame klausimų bloke atsiskleidžia pasitenkinimas darbu, emocijos, jausmai dirbant tokioje institucijoje, konkurencija, santykiai su vadovybe, jos požiūris į lytis ir santykiai su kolegėmis ir kolegomis. Paskutinis blokas skirtas santykiui su visuomene, jos požiūriu, stereotipais suvokti.

Pirmiausia buvo susipažinta su interviu medžiaga, iš akių neišleidžiant pagrindinio tyrimo klausimo – išsiaiškinti, kaip policininkės mato savo darbo aplinką ir kokias patirtis joje sukaupia. Visi interviu buvo nuosekliai perskaityti ieškant turimos medžiagos sąsajų ar skirčių su skirtingų tyrėjų atliktais tyrimais. Apmąstyti pagrindiniai ir galimi papildomi klausimai, kurie, reikalui esant, gali padėti suvokti, kokia linkme vertėtų judėti norint nagrinėti turimą medžiagą. Visi 10 interviu buvo transkribuoti, iš jų pašalinta asmeninė informacija. Atlikus šiuos parengiamuosius žingsnius, interviu buvo skaitomi dar kartą, juose ieškota pasikartojančių panašumų, jie žymėti skirtingomis spalvomis. Suformuluotos kelios esminės kategorijos: visuomenės požiūris; kolegų bendravimas ir požiūris; pačių moterų nuomonė ir emociniai momentai bei vadovybės požiūris. Išsiginčius tokias kategorijas, interviu buvo galima lengviau sugrupuoti. Tai padarius, buvo ieškoma grupinių turimos medžiagos bendrumų, iš kurių ir išryškėjo analizuotinos moterų patirtys.

2.1.2. Fotografijos

Antroji tyrimo dalis susijusi su fotografijų reprezentacijų analize. Reprezentacijų tikslas, kaip teigė Stuartas Hallas¹⁰⁴, yra kurti ir transformuoti tikrovę. Šia pozicija remiamasi tyrime, stengiantis suvokti, kaip policininkės pateikiamos socialinėse medijose. Visos fotografijos publikuotos Lietuvos policijos oficialaus tinklalapio socialiniame tinkle „Facebook“. Ši medžiaga pasirinkta todėl, kad medijos priemonėmis kuriama oficiali institucijos komunikacija. O tokiu atveju komunikacijos tikslas yra pateikti informaciją apie instituciją ir pristatyti ją. Ir toks būdas padeda susikurti vaizdinį, kokia politika vyrauja, ir atspindėti institucijos vertybes, tikslus ir kultūrą.

Pasirinkdami fotografijas kaip įrankį tyrimui, turime prisiminti Roland'ą Barthes'ą, kurios mintys aktualios ir mūsų pasirinktam tyrimo aspektui. Jis priskiriamas struktūralistams semiotikams, kurie šiuo atveju kelia pagrindinį klausimą – kokią funkciją atlieka vaizdai? Minint Roland'ą Barthes'ą, reikia išskirti dvi sąvokas – *studium* ir *punctum*.

¹⁰⁴ Hall, „The Work of Representation“.

Pirmąją paprastai apibūdinami vaizdo elementai ir nurodomos istorinės, socialinės ar kultūrinės reikšmės (pavyzdžiui, ką matome nuotraukoje?).¹⁰⁵ Antroji telkiasi į nuotraukos prasmę, idėją, nieiško jokių ženklų fotografijoje, tik kuria emocinį žiūrinčiojo ryšį su nuotrauka.¹⁰⁶ Savo veikale „Atvaizdo retorika“ Roland’as Barthes’as iškelia dar du svarbius aspektus – denotaciją ir konotaciją. Denotaciją autorius sieja su pirmine sistema, tiksliau, su objektais (daiktais, žmonėmis ir pan.), o konotaciją – su antrine sistema, iš kurios kyla objektų organizavimas (peizažai, kultūriniai kodai ar pan.).¹⁰⁷ Pačią fotografiją autorius laiko konotacija, nes joje galime matyti ne tik vaizdą, bet ir gilesnius dėmenis. Tad šio autoriaus idėjos pasitelkiamos kaip nuorodos analizuojant pasirinktas fotografijas, kai svarbu suvokti, ką verta pastebėti ir kas reikšminga fotografijoje, kokius *studium* ir *punctum* galima matyti.

Pažymėtina, kad Lietuvos policija didžiausią savo komunikacijos dalį vykdo per du šaltinius – oficialųjį interneto tinklalapį (<https://policija.lrv.lt/>) ir socialinį tinklą „Facebook“ (<https://www.facebook.com/Lietuvos.policija>). Šiame magistro darbe analizuojant dėmesys skiriamas tik antrajam šaltiniui – socialiniam tinklui „Facebook“. Darbe telkiamasi tik į pačias fotografijas, o ne į jas papildančius tekstus (socialinio tinklo „Facebook“ įrašuose svarbi tik nuotrauka, o ne prierašas prie jos).

Prieš pradėdant analizuoti fotografijas, reikia trumpai pristatyti Lietuvos policijos paskyrą. Skiltyje „Apie“ pateikiama svarbiausia informacija – Lietuvos policijos misija, vizija, šūkis, nurodomi kontaktai, kur galima kreiptis ištikus nelaimę. Paskyrą stebi daugiau nei 298 tūkst. žmonių. Penkiabalėje sistemoje ši paskyra įvertinta 3,3 balo. Pagrindinė profilio fotografija atspindi instituciją, matomas ir jos šūkis: *Lietuvos policija. Ginti. Saugoti. Padėti.*

Lietuvos policijos socialinio tinklo paskyra iš tiesų gana aktyvi, įrašai skelbiami daugiau nei 3–4 kartus per savaitę, o kai kada net kelis kartus per dieną. Neretai jie pateikiami ir su fotografijomis ar vaizdo įrašais bei pasidalytais aktualiais straipsniais. Visą Lietuvos policijos institucijos komunikaciją galėtume suskirstyti į keletą pagrindinių grupių:

1. Piliečiams aktuali informacija (įstatymų pakeitimai, eismo pokyčiai, nurodomos vietos, kuriose eismas vyksta neįprastai, ir pan.).
2. Dalijamasi institucijos ir pareigūnų (-ių) laimėjimais, vizitais į kitas institucijas ir įvairia papildoma darbuotojų veikla (varžybos, veiklomis su šunimis, kvietimais prisijungti prie komandos ir mokytis Lietuvos policijos mokykloje).

¹⁰⁵ Roland Barthes, *Camera lucida: pastabos apie fotografiją*, iš prancūzų kalbos vertė Agnė Narušytė (Vilnius: Kitos knygos, 2012), 17–40, 54–75.

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ Roland Barthes, „Atvaizdo retorika“, *Baltos lankos* 17 (2003): 55–74.

3. Skelbiama žmonių, padariusių nusižengimus, paieška su fotografijomis ir vaizdo įrašais.
4. Įvairių tarnybinių ir ne tik švenčių fotografijos ir sveikinimai.
5. Dalijamasi aktualiais ir tais straipsniais, kuriuose minima policijos institucija.
6. Įvairi informacija, susijusi su COVID-19 varžymais, pasikeitimais ir nusižengimais.

Tyrimui imtas 2021 metų birželio–lapkričio laikotarpis, t. y. iš viso šeši mėnesiai. Toks laikotarpis pasirinktas neatsitiktinai – ankstesniu laikotarpiu itin didelė komunikacijos dalis buvo gana rutiniška, vienoda, t. y. susijusi daugiausia su COVID-19 situacijos informacija, padėtimi ir valdymu. Šešių mėnesių tarpsnis pasirinktas kaip optimalus variantas norint susidaryti bendrą kuriamos institucijos komunikacijos ir kultūros vaizdą. Per tuos šešis mėnesius komunikacija buvo gana aktyvi, po keliasdešimt įrašų per mėnesį. Išnagrinėtos 124 nuotraukos, iš jų – tik 22-ose vaizduojamos moterys. Kadangi magistro darbe tiriamos moterų patirtys, tad ir buvo telkiamasi į tas socialinio tinklo fotografijas, kuriose matomos moterys. Pirmiausia buvo svarbu fiksuoti, kad nuotraukose būtų vaizduojamos policininkės. Tada atkreipiamas dėmesys, kaip, koku rakursu ir kokioje situacijoje jos pateikiamos (tarkime, ar jos vilki uniformą, ar pozuoja, ar yra atsitiktinai „pagautos“). Svarbi ir moteris supanti aplinka, kokius elementus joje matome, ar jie padeda perteikti iš nuotraukos sklindančią informaciją. Galiausiai fotografijos gretinamos su Lauros Mulvey „vyrišku žvilgsniu“. Taip pat bandoma atkreipti dėmesį, kokią tikrovę ir visuomenės nuomonę pateiktos nuotraukos gali formuoti. Nuotraukos lyginamos su interviu duomenimis, tai yra ką policininkės patiria praktikoje, o kokie vaizdai yra rodomi teoriškai. Galime išskirti pagrindinius principus, pirmiausia, kaip vaizduojamos pareigūnės nuotraukose, o kokius jausmus jos iš tikrųjų minėjo interviu apie savo patirtis darbe. Antra, kokią nuomonę visuomenė gali susidaryti žiūrėdama į nuotrauką ir kaip jos pačios apibrėžia visuomenės nuomonę apie jas. Galiausiai bendrai palyginti pateiktus vaizdus su pasidalytomis pareigūnių patirtimis.

3. Tyrimo duomenų analizė

Šioje magistro darbo dalyje analizuojami tyrimo duomenys. Pirmiausia aptariami pusiau struktūruotų giluminių interviu duomenys, o paskui – fotografijų reprezentacijų analizė.

3.1. Interviu analizė

Dabartinė Lietuvos policija kaip institucija ir viešoji erdvė, kurioje ta institucija yra pristatoma, tampa sąjungininkėmis ir tarpininkėmis dviejų skirtingų polių – gana „naujai“ atsiradusio komponento pareigūnių ir senos, hierarchiškai ryškios, gilias tradicijas ir istoriją turinčios institucijos, tiksliau, kultūros, kuri dažniausiai, kaip rodo ir statistika, traktuojama kaip vyriško darbo aplinka. Yra keletas niuansų, atspindinčių tokio santykio esmę. Pirma, policijos institucija siejama su fizine jėga ir drąsa, o šios savybės paprastai priskiriamos vyrams. Antra, institucija turi labai ryškią hierarchiją ir istoriją, atsispindinčią ir šių laikų policijoje. Galiausiai institucijoje, kuri turi gilias tradicijas, nusistovėjusius darbuotojų modelius ir visuomenės suformuotą nuomonę apie ją, atsiranda kitoks dėmuo – moteris.

Apdorojant interviu medžiagą, svarbu buvo panaudoti ir pasiremti teorinėje darbo dalyje išsiaiškintomis ir apsibrėžtomis sąvokomis – kaip analizuoti lytį ir lyčių vaidmenis bei moterų patirtis darbo vietoje. Metodologijos skyriuje pristatyti žingsniai, pasirinkti norint pasiekti darbo tikslą, šioje darbo dalyje padės pristatyti metodologijos ir surinktų duomenų jungties rezultatus. Taigi, buvo atlikti 10 pusiau struktūruotų giluminių interviu su policijos pareigūnėmis, kurios dirba skirtingose Lietuvos vietovėse. Toks pasirinkimas išryškino platesnį Lietuvos policijos institucijos vaizdą pasirinktu aspektu.

Vienas iš interviu išryškėjusių momentų – pareigūnės jaučiasi patogiai dirbdamos Lietuvos policijos institucijoje ir būdamos moterimis. Kitaip tariant, dažnai jos tapatinasi ne su savo lytimi dirbdamos tokį darbą, o su savo kaip pareigūnės profesija. Taip pat trumpai norisi paminėti ir tai, kad informantės pabrėžė, jog dėl besikeičiančios sistemos, tai yra vykstančių reformų, ir dėl dabartinių Lietuvos aktualijų (pvz., migracijos, COVID-19 situacijos ir pan.) pareigūnėms ir pareigūnams reikia greitai prisitaikyti ir būti universaliems. Neretai jie verčiami užsiimti tuo, kuo anksčiau neužsiimdavo (pvz., siunčiami saugoti sienos, dažniau išsiunčiami į iškvietimus ir t. t.).

Interviu analizė yra struktūruojama ir pateikiama trimis blokais, kaip buvo atlikti ir interviu: išryškinami profesijos pasirinkimo motyvai (profesijos pasirinkimas, turima pareigybė, veiklos, kurias atlieka darbo vietoje, ir pan.); moterys policijos institucijoje (vadovybės požiūris, santykiai su kolegomis ir kolegėmis); ir visuomenės požiūris į pareigūnes (kritika, patirtys iš iškvietimų, emocijos ir jausmai, kuriuos pareigūnės patiria susidurdamos su išorės veiksniais).

3.1.1. Profesijos pasirinkimo motyvai

Visos informantės, tik pradėjusios kalbėti apie profesijos pasirinkimą, minėjo, kad mokėsi Lietuvos policijos mokykloje arba studijavo Mykolo Romerio universitete, o apie pasirinkimus mokytis ar studijuoti, galiausiai dirbti policijos institucijoje ėmė galvoti jau mokykloje. Dauguma jų aiškiai žinojo, ką norės dirbti baigusios mokyklą, arba buvo skatinamos aplinkos rinktis šį profesinį kelią. Kitas informantes įkvėpė gerieji pavyzdžiai. Buvo ir tokių, kurios atsisakė kitų studijų ir nutarė pasukti policijos institucijos link. Merginų / moterų pasirinkimo motyvai gana įvairūs. Taigi, čia aptariame tai, kokie buvo merginų / moterų pasirinkimo dirbti Lietuvos policijoje motyvai. Pristatant profesijos pasirinkimo motyvus dėmesys telktas į šiuos aspektus a) patrauklumą ir norą daryti gera, b) artimųjų paskatinimą / geruosius pavyzdžius.

Patrauklumas ir noras daryti gera. Lietuvos policija yra viena didžiausių organizacijų Lietuvoje, joje dirba per 10 000 žmonių.¹⁰⁸ Naujausiais duomenimis, Lietuvos žmonės palankiai vertina kriminogeninę situaciją ir jaučiasi saugūs, o pasitikėjimas policija viršija Europos Sąjungos (ES) vidurkį – dalijamės 7–8 vietomis su Liuksemburgu iš 28-ių ES valstybių narių.¹⁰⁹ Todėl, be abejonės, mąstydami apie policiją, iš karto matome šiuos skambius žodžius: *Ginti. Saugoti. Padėti.*

Vieną iš informančių rinktis studijuoti ir galiausiai dirbti Lietuvos policijoje paskatino išorinis šios institucijos patrauklumas, pavyzdžiui, uniforma, tarnybiniai automobiliai: *Nežinau... čia buvo mano svajonė nuo penktos klasės. Net nežinau kodėl... mane žavėjo policijos pareigūnai, jų apranga. Nors tais laikais nebuvo graži apranga, bet aš vis tiek žavėjausi. Man patiko automobiliai, jų stovėjimas, toks išdidus, iškilmingas. Aš susižavėjau ir nusprendžiau*¹¹⁰ (Informantė nr. 3).

Kelios informantės paminėjo ir tokį faktą, kad jų pasirinkimui didelę įtaką padarė noras padėti aplinkiniams, daryti gerus darbus ir ieškoti teisybės: *Nežinau, mano aplinkoje nėra jokių pareigūnų, kaip būna šeimoje autoritetai, pavyzdys ir pnš. <...> Bet kažkaip tas toks... nežinau noras padėti, teisybė, teisingumas ir tai vieni pagrindinių veiksnių* (Informantė nr. 6); *Aš visą laiką save mačiau ten, kur yra teisybė, teisingumas, kažkoks teisinis aspektas, kad būtų mano darbas būtent susijęs su tuo* (Informantė nr. 1).

¹⁰⁸ Stok į policiją, „Kodėl verta būti policininku?“, <https://www.epolicija.lt/stokipolicija/kodel-verta-buti-policininku/>.

¹⁰⁹ Lietuvos policija, „Ministrė Agnė Bilotaitė: gyventojų pasitikėjimas pareigūnais ir saugumo jausmas didėja“, <https://policija.lrv.lt/lt/naujienos/ministre-agne-bilotaite-gyventoju-pasitikejimas-pareigunais-ir-saugumo-jausmas-dideja>.

¹¹⁰ Informančių kalba netaisoma. V. V. past.

Artimųjų paskatinimas / gerieji pavyzdžiai. Dalis informančių išskyrė ir pabrėžė, kad artimųjų, šeimos nuomonė joms yra labai svarbi. Todėl rinkdamosi studijas ar darbo kryptį jos norėjo būti palaikomos šeimos. Neretai merginų / moterų pasirinkimui, kaip jos teigė, reikšmės turėjo gerosios praktikos, kitų rodomas pavyzdys: *pas mus giminystės linijoje per tėvo liniją giminėje buvo vienas karininkas... <...> visada, giminėje turėjo būti su tarnyba, kariuomene ar su tokiu būtent darbu. Tai ir man taip gavosi* (Informantė nr. 8); *Kaip tik pusbrolis baiginėjo policijos mokyklą. Tai jis paskatino mane, pasakė, kad kursai tik metai* (Informantė nr. 7).

Verta paminėti, kad viena iš informančių, kuriai tėvų nuomonė buvo labai svarbi, siekdama savo tikslo ir vedama didelio noro, vis tiek išsikovojo tėvų palaikymą, nors iš pradžių to ir neįjutė. Jos tikslas buvo policija ir ji pasiekė jį: *Tėvai norėjo, kad būtų skaičiuokai, ekonomika, finansai ir kas yra aktualu ir visada bus aktualu. Teko paplušėti, kad įtinkinti tėvus, kad aš noriu čia ir tik tai čia. <...> įstojau į aukštąją mokyklą, policijos veiklą. Įstojau nemokamai tai buvo dar vienas toks vienas kaip šansas. Bet man buvo iš karto pasakysiu labai sunku buvo įstoti dėl sveikatos, <...> susitvarkiau viską ką reikia ir pasiekiau. <...> Matė tėvai, kad aš tikrai to noriu. Man iš karto pasakysiu, tėvų nuomonė labai svarbi buvo visą laiką* (Informantė nr. 1).

Taigi, merginos / moterys policijos instituciją įsivaizduoja (ar įsivaizdavo) kaip siekiamybę, tikslą ar įstaigą, kurioje jos save matė prieš pradėdamos dirbti. Policija laikoma įstaiga, kurioje galima realizuoti savo vaikystės svajones, o susikurtas nerutiniškas, įdomus ir nenuobodus studijų ir darbo srities įvaizdis skatina jas dar labiau įsitraukti ir tobulėti. Tačiau ne mažiau svarbus yra ir kitas motyvas – teisingumas, teisybė. Dauguma jų renkasi šią sritį galbūt net iš patriotiškumo ar pilietinės pareigos prisidėti prie valstybės ir piliečių saugumo.

Aptarus informančių profesijos pasirinkimo motyvus, būtina atkreipti dėmesį į vieną svarbiausių šio darbo aspektų – moterų patirtis policijos institucijoje.

3.1.2. Moterys policijoje

Policija neretai siejama su vyriška darbo aplinka. Tai byloja ir statistikos duomenys – iš jų matyti, kad vyrų institucijoje yra gerokai daugiau. Policija laikoma vyriška institucija, o vyriškumas neatsiejamas nuo šio darbo specifikos.¹¹¹ Todėl prieš pradėdant

¹¹¹ Abena Asefuaba Yalley ir Molatokunbo Seunfunmi Olutayo, „Gender, masculinity and policing: An analysis of the implications of police masculinised culture on policing domestic violence in southern Ghana and Lagos,

nagrinėti surinktus duomenis, susijusius su darbu, jausmais, pasitenkinimu ir panašiai, verta pažvelgti į vieną svarbų interviu klausimą – „Policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra?“ Iš tiesų, uždavus šį klausimą, ne viena informantė sukluso, pagalvojo, kitos nusijuokė: *Mmm, iki šiol dar taip ir yra. Tikrai yra, kad vyriškas darbas. Susilaukiu ir studijų laikais iš dėstytojų komentarų – vyriškas darbas, tai galinga fizinė jėga ir t. t.* (Informantė nr. 1); *Manyčiau, kad tai policijoje tiek jėgos, tiek kantrybės, tiek to susivaldymo, kas daugiausia būdinga yra vyrams. Jėgos tai tikrai reikia* (Informantė nr. 3); *Gal žmonės taip galvoja, nes dažniausiai ką mato iš šalies – laidą Farai arba gatvėje pamato ekipažą, o tai vadinasi vyksta sulaikymas* (Informantė nr. 5); *Šiaip iš aplinkos, iš visko tai taip, dažniausiai tai siejama su vyrais* (Informantė nr. 6); *Hmmm... nu šiaip gatvėje dirbant, reikia truputį tų tokių savybių labiau vyriškų gal. Ir šiaip aišku iš fizinės pusės, faktas, kad moteris yra silpnesnės, nenuginčijant. O kabinete dirbant čia yra pats tas. Vyrai irgi dirba, bet viduje daugiau moterų dirba. O jei tu reaguoji į pranešimus, reikia būti biški pasikausčius* (Informantė nr. 4).

Gana specifiškai į interviu buvo įtraukta ir viešajame diskurse paplitusi mintis. Galvojant apie moteris, policiją ir stereotipus, visų informančių buvo klausta: *Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji?* Išgirdusios šį klausimą, dauguma moterų imdavo juoktis, kitos suklusdavo, sutrikdavo, bet visos pritarė, jog išorė, tiksliau, visuomenė, kaip tik taip ir mano. Galbūt jos galvojo taip išsikusiančios iš šio klausimo. Tačiau patikslinus, kad klausama jų pačių, o ne kitų nuomonės, buvo matyti, kad jos jautėsi šiek tiek nepatogiai ir nežinojo, kaip reikėtų ir kaip būtų tinkama atsakyti į šį klausimą. Atsakymai byloja, kad pateiktas klausimas informantes sutrikdė: *Kaip čia pasakyti dabar... aš manyčiau, kad per pusę. Yra ir silpnų vyrų, ne tik moterų. Aš manyčiau ir silpna, ir stipri. Per viduriuką...* (Informantė nr. 3); *Aš galiu taip pasakyti, tiek vyrai, tiek moterų yra ir stiprios, ir silpnos. Turim savų plusų, tiek minusų* (Informantė nr. 7); *Priklauso nuo aplinkybių* (Informantė nr. 9).

Iš dalyvių reakcijos į klausimą matyti, kad pritarimas šiam teiginiui būtų reiškęs pasidavimą. Tiksliau, kad jos sumenkina save ir kitas dirbančias moteris, galbūt net patvirtina stereotipus, kad moterų nėra tinkamos dirbti policijos institucijoje. Todėl dauguma į šį klausimą stengėsi atsakyti „diplomatiškai“, tartum paskirstydamos atitinkamas savybes, kurios padeda dirbti policijoje, abiem lytims: *Pakomentuosiu taip, jei kalbame apie fizinę jėgą – sutinku. Bet jei pagal emocinę – nė velnio* (Informantė nr. 1); *Šiaip jeigu iš fizinės pusės, tai jo,*

moteris yra silnoji lytis, čia jau taip yra. <...> Bet jei iš tos psichologinės pusės, tai svarstyti, nes kartais moterys yra stipresnės už vyrus psichologiškai. Geriau tvarkosi su savo mintimis ir pns. Man atrodo taip. Čia nežinau iš kur pažiūrėti. Tai jo, fiziškai silpnesnės (Informantė nr. 4); Jei vertinant tiesiogiai, fizinė galimybė – sutinku. Bet jei realiai, kas nėra vien tik fiziniai gebėjimai, o visą kitą, tai manau, kad nesutinku, kad moterys silpnos, o vyrai stiprūs. <...> Bet vertinant bendrai, aš būčiau linkusi už lygybę, nes tiek vyrai, tiek moterys, kiekvienu atveju galėtų būti super geri nepriklausomai nuo jų lyties (Informantė nr. 6); Maniau, kad policijoje tiek jėgos, tiek kantrybės, tiek to susivaldymo, kas daugiausia būdinga yra vyrams. Jėgos tai tikrai reikia. Kai būna iškvietai – koks neblaivus, guli viešoje vietoje, kaip tu moteris jį pakelsi ir įdėsi jį į automobilį. <...> Tai daugiausiai su kolega į pagalbą, tą didįjį darbą padaro (Informantė nr. 3); Dažnai būna labai stiprių moterų, o tuo pačiu silpnų vyrų. Vyrai ir moterys turi ir silpnų ir stiprių pusių. Sakyti, kad vyras turi būti policijoje, netiesa. Kad ir konfliktų sprendimai, kalbėjimaisi, psichologiniai dalykai – moteris yra žymiai stipresnė. Kas liečia fizinius veiksmus, faktas, kad vyras stipresnis. Aukso viduriukas yra, kai dirba moteris ir vyras (Informantė nr. 7). Trumpai tariant, visos informantės pabrėžė sutinkančios su teiginiu, kad vyrai yra daug stipresni fiziškai, tačiau moterims atlikti darbą padeda įvairios kitos savybės – pakantumas, emocinis stabilumas, iškalba, drąsa, alternatyvų ir kompromisų paieška.

Visos informantės sutiko, kad policija vis dėlto yra iš dalies vyriška institucija, nes joje vis dar dirba ir, reikėtų pabrėžti, vadovauja gana didelis procentas vyrų. Dauguma informančių užsiminė, kad dėl didesnio vyrų skaičiaus darbovietėse patiria nemažai spaudimo ir iš visuomenės. Trumpai tariant, vyriškoji lytis, vyriškumas ir fizinė jėga dar vis neatsiejama kalbant apie šią instituciją. Tačiau kadangi moterų policijoje kasmet vis daugėja, verta atkreipti dėmesį ir į jų pasitenkinimą darbu. Taip pat svarbu, kokias patirtis jos įvardija, kaip jaučiasi, kaip klostosi jų tarpusavio santykiai ir koks yra ryšys su išore. Apie tai daugiau tolimesniuose skyriuose.

3.1.2.1. Pasitenkinimas darbu

Pasitenkinimas darbu, be abejonės, gali reikštis įvairiais aspektais – malonus darbo mikroklimatas, tinkamas užmokestis, karjeros galimybės, geri santykiai su bendradarbiais (-ėmis) ir vadovais (-ėmis). Tai tikriausiai tik keletas aspektų, kurie padeda suvokti, ką gali reikšti pasitenkinimas arba nepasitenkinimas darbu. Nė viena iš informančių nepasakė, jog dirbdamos šį darbą jaučiasi nepatenkintos ar dirbančios nemėgstamą darbą.

Priešingai, ne viena jų teigė, kad jaučiasi gerai, tarsi bendrautų su artimaisiais. Merginos / moterys teigė geriausiai sutariančios su kolegomis (-ėmis), su kuriais (-iomis) dirba drauge, šalimais, pvz., patruliuoja kartu: *Kai įsidirbi ir daug metų atidirbi su tuo pačiu kolektyvu, tai jie darosi kaip šeima. Didelę dalį tu praleidi darbe, o ne namie. Tas kolektyvas tampa savotiška šeima. Laikui bėgant, vieni su kitais susibendrauji, visko būna, kaip ir šeimoje. Bet kažkaip problemas sprendžiam ir dirbame toliau. Išsisprendžia* (Informantė nr. 3); *Emocijos skirtingos, nes nėra ką lyginti tarp iškvietimų esi, atseit laisvas laikas, tu tiesiog patruliuoji ir žiūri ar niekur nieko nevyksta. Bet šita emocija gera. Jei dirbi dviese, sėdi su kolegomis, juokauji, geros emocijos, o iškvietimuose būna įvairiai, kartais būna liūdna, kartais ima ir juokas. Tiesiog kartu su žmogumi, kuris mus išsikvietė. Būna pykčių* (Informantė nr. 5); <...> *visi kolegos nori padėti ir dar kai esi jaunas žmogus, nori pagelbėti, nori išmintį perduoti, moko, pataria* (Informantė nr. 2).

Vis dėlto vienu iš klausimų apie darbą moterų nuomonė išsiskyrė. Paklaustos apie jausmus ir emocijas darbe, kai kurios atsakė, jog emocijos skirtingos, kaip ir nurodoma informančių nr. 3 ir nr. 5 citatose šiek tiek anksčiau, bet didesnė dalis apie jausmus kalbėjo gana plačiai, o pamąščiusios apie emocijas nedaugžodžiavo. Ką tai reiškia? Dauguma jų teigė, kad emocijų šiame darbe rodyti negali, nes neretai emocionalumas siejamas su moteriškumu ir silpnumu, taip pat ne viena pabrėžė, kad rodyti savo jausmus darbo vietoje nėra tinkama: *Tai aš ir žinojau ko galiu tikėtis, kokie yra įvykiai ir jų gausa, kokia situacija su darbuotojais. Aš stengiuosi nelabai kažką į galvą imti, <...> labai keičiasi moterys, nes reagavimo skyrius, nes daug darbo ir sunku. Nespėji labai didelių emocijų patirti. <...> labai didelė kaita, tu nespėji realiai emocijų ar kažko... net nepagauni galvojant apie kažką. <...> Tai yra mano tiesioginis darbas aš jį turiu atlikti ir atlikti gerai nepaisant tų emocijų* (Informantė nr. 2); *Na matot, mes esame pareigūnai, mes darbe neturim turėti emocijų. Mes turime būti empatiški, nes dirbame tiek su silpna grandimi ir nukentėjusiejuisiais, vaikais ir pnš. <...> Tavo emocijų klaida, gali sukelti kitam žmogui pasekmes* (Informantė nr. 8).

Trumpai tariant, visos informantės yra patenkintos savo darbu ir nesigaili priimto sprendimo rinktis dirbti policijoje. Kai kurios nurodo, kad patiriami jausmai neretai priklauso nuo kolegų ir kolegijų santykio, be abejonės, ir nuo susidūrimo su skirtingomis visuomenės grupėmis darbo aplinkoje. Svarbu minėti ir tai, kad dažnai savo išgyvenimų rodyti darbo vietoje jos nėra linkusios, nes tai siejama su neprofesionalumu, moteriškumu ir silpnumu. Apie šiuos komponentus plačiau – kituose darbo poskyriuose. Aptarus informančių patirtis, norisi atkreipti dėmesį ir į tarpusavio santykius su vadovybe.

3.1.2.2. Vadovybės požiūris

Policijos institucijoje yra labai griežta darbuotojų išsidėstymo schema ir hierarchija. Visos informantės minėjo, kad dažniausiai aukščiausias pareigas vis dėlto gauna vyrai, o moterys geriausiu atveju vadovauja poskyriams ar mažesniems skyriams ir padaliniais. Kodėl taip nutinka, paaiškinti negalėjo nė viena, tačiau jos teigė, kad tai gali būti susiję su lyties aspektu, galbūt su tuo, jog moterys gimdo vaikus ir yra linkusios rūpintis šeima bei ūkiu labiau nei vyrai. Tačiau kalbėdamos apie vadovybės požiūrį į moteris policijoje, dauguma jų teigė, kad jis yra teigiamas, nes tokio tipo struktūrose moterys dirba nebe pirmi metai, todėl santykis kaip ir yra iš dalies susiformavęs. Be abejonės, didesnės apklaustųjų dalies tiesioginiai vadovai yra vyrai. Paklausus, kaip vadovai žvelgia į vyrus ir moteris, dauguma informančių nurodė, kad tiesioginiai vadovai ir vadovės žiūri į vyrus ir moteris pirmiausia kaip į pareigūnus ir pareigūnes, o ne kaip į vieną ar kitą lytį: <...> *mums dažnai akcentuojama, kad mes esame pareigūnai, jūs nesate moteris ar vyras. Jūs esate pareigūnai <...> nu ir logiškai pagalvojus, policijos įstatyme nėra parašyta, kad policijos pareigūnas turi atlikti tokias funkcijas, o moteris pareigūnė kitas. <...> Moterys susitvarko pas mus reaguodamos dviese į įvykius. Jos susitvarko su muštynėmis, girtais vyrais. Aš manau, kad pareigūnės nesusitvarkytų, tada galbūt galėtų... arba nespėtų, pasimestų, gal tada galėtų kažkaip traktuoti* (Informantė nr. 2). Vis dėlto viena iš informančių teigė, kad funkcijos yra visiškai vienodos: *Policijoje nėra ten tokio – moteris ar vyras, tu esi pareigūnas, tu turi atlikti. Funkcijos yra ir vyrui ir moteriai yra vienodos. Apsaugoti žmones, suteikti pagalbą, apsaugoti įvykio vietą, apžiūrėti. Tai realiai nėra moterų ir vyrų, yra pareigūnas* (Informantė nr. 5).

Tačiau pradėjus gilintis į vadovų ir vadovių požiūrius ir klausiant vis daugiau apie lytinius aspektus darbe išaiškėjo, kad neretai moterys susiduria su vadovybės naudojamu seksizmu prieš jas. Darbe ryškus ir moteriškumo aspektas, susijęs su šeima ir vaikų gimdymu. Kai kurios informantės nurodė, kad kilti karjeros laiptais, tai yra gauti aukštesnes pareigas, yra sunkiau, nes aplinkiniai mato jas kaip potencialias motinas, anksčiau ar vėliau susilauksiančias vaikų ir išeisiančias vaiko auginimo atostogų. Informančių atsakymuose paminėta ir tai, kad darbinantis skirtingų lyčių atstovams visada pranašumą turės vyras, nes jis, tikėtina, kaip mano vadovybė, neišeis vaikų auginimo atostogų. Tačiau labiausiai dėmesį atkreipiantys šios srities merginų / moterų atsakymai yra susiję su vadovybės reikalavimais pasižadėti atitinkamą laikotarpį nesusilaukti vaikų: *Aš papasakosiu iš savo irgi patirties. Yra pavyzdys. Darbinuosi*

aš ir tarkim darbinasi ir kitos lyties atstovas. Tai yra moteris ir vyras. Man viršininkė yra pasakius, kai nebuvo jos darbuotoja. Ji sakė, kad visą laiką rinksis vyrą, nes moteris išaina vaikų auginti. <...> ji labai norėjo mane įdarbinti, bet jai šitas principas sunkiai leido tai padaryti. Buvo taip, kad aš turėjau pažadėti, kad du metus nesusilauksiu jokios atžalos. Va šitas aspektas ir yra, kad va koks jos požiūris. Aš po to galvojau, kad gali būti ir netyčia, kur tu neplanavai. Visokių variantų. Aš tą pažadą turėjau pažadėti. Aš žinau, kad jei būčiau sulaužiusi <...> tikrai karjera galėjo kentėti, <...> Visos moterys yra tos, kurios gali tuoj išėiti vaiko auginimo atostogų (Informantė nr. 1); Iš ankstesnių mano viršininkų buvo komentarų. Čia dar kai mano buvo pirmas vaikas gimęs ir po dviejų metų buvau atėjusi į darbą. Išėjus į darželį, vaikai pradeda sirgti ir tu imi nedarbingumą. <...> Jis pareiškia – kiek tu gali imti tuos biuletenius, kada pradėsi dirbti? (Informantė nr. 3); Šiaip yra tas toks, pvz., kai aš kelių policijoje dirbau – viršininkas klausia ar planuoju vaikus ar šeimą, ar turiu vaikų? Tai jis pasakė vien dėl to, kad moterys išaina į dekretines ir nėra kam dirbti (Informantė nr. 4).

Kai kurių informančių atsakymuose atsispindėjo ir tai, kad pareigūnai ir pareigūnės gali būti giriami ar paskatinami labiau. Kai kurie vadovai taip pat skatina vyrus pareigūnus globoti moteris, padėti joms. Iš moterų pasisakymų jaučiama, kad ta globa joms nepadeda, priešingai, trukdo, jos jaučiasi silpnesnės ir ne iki galo sugebančios atlikti savo darbą. Taip pat tokiu elgesiu vadovai net nejausdami skatina nelygybę ir diskriminaciją lyčių atžvilgiu: *Vienas iš vadų pagirti – o šaunuolė, sulaikei, padarei. O kitas gali nekreipti dėmesio, nes tu esi lygiai tokia pati pareigūnė, kaip pareigūnas vyras ir tiek. Kad tu viena mergina sulaikei du ir pavyko išvengti pasipriešinimo, jiems dzin, vaikinams irgi tai pavyksta. Vieni vadai belekoki žingsnį mūsų merginų pagiria, kaip gerai ir pnš, nes galvoja, kad mes silpnoji lytis. O kiti nesako komplimentų ir pnš, bet kaip tik jų požiūris yra geresnis tuom, kad jie supranta, mes turime daryti tą patį, ką ir vyrai. Sakau yra pasidalinę į dvi barikadų puses* (Informantė nr. 5).

Nors dauguma informančių teigė, kad darbai vyrams ir moterims yra vienodi, išsiskyrė vienas pavyzdys. Viena iš informančių paminėjo neseniai pajutusi, kad vienas iš darbų jai yra skiriamas kaip tik todėl, kad ji moteris: *Bet kaip tik šiandien paskambino viršininkas ir sako: *pamini vardą*, tu visą laiką darydavai tai. <...> Tai yra bylų siuvimas, archyvavimas. Sekretoriniai darbai <...> visą laiką galvojau, kad skirsto po lygiai, bet šitos kategorijos darbas ir iš karto skambina man. Aš esu atostogose, bet sako gal galėtum, nes tu visą laiką darai, o jau reikia* (Informantė nr. 1).

Tačiau vienas ryškiausių vadovybės seksizmo pavydžių nuskambėjo informantės pasakojime, kad vadovybė pasakiusi jai, jog dėl savo lyties ji negalinti dirbti reagavimo

skyriuje, o turinti užsiimti tik tyrimais. Šis pavyzdys gana ryškiai rodo, kad vis dar esama institucijų, kurios darbą suvokia per lyties aspektą: *Tai reagavimo skyriuje dirbanti viena moteris tik, kurios reaguoja į įvykius. Iš dvidešimties žmonių, tai daugumai yra vyrų ten. Aš kai atėjau, sakau man nesvarbu ką duosit dirbti, kur tik yra vietos. Sako ne, į reagavimą tikrai ne, mums reikia vyrų, o ne moterų, tai toks... kad ten tik vyrai ir tavęs nereikia. <...> bet čia toks bendras manau, kad moterims į gatves eiti nereikia ir jie tuo vadovaujasi. Tiek vadovas vyras, tiek komisariato vyrai, generalinis irgi... visi vadovai vyrai* (Informantė nr. 9).

Taigi, apibendrinant sakytina, kad dažniausiai moterys diskriminuojamos dėl lyties, ir tai paveikia jų karjeros ir aukštų vadovaujamų postų gavimo galimybes, tai rodo ir didesnis vyrų nei moterų vadovų skaičius. Pabrėžtina, kad neretai jos patiria spaudimą dėl to, kad galbūt planuoja kurti šeimą, gimdyti vaikus ir galiausiai rūpintis šeimos ūkiu. Retai, bet pasitaiko ir tai, kad kai kurie darbai yra skiriami specifiškai pagal lytį (ypač kruopštumo ar darbo su dokumentais reikalaujančios užduotys). Pasitaiko ir tokių atvejų, kai moterims nėra leidžiama patruliuoti, nes vyrai specifiškai skiriami į šias pozicijas. Ne viena vadovybė darbo aplinkoje pati skatina vyrus žiūrėti kiek kitaip į dirbančias moteris – saugoti ir globoti, o tai pabrėžia moterų išskirtinumą, klijuoja etiketes, kad moterys yra kitokios nei vyrai. Žvelgiant į keletą šių aspektų galima daryti dalinę išvadą, kad lyties diskriminacija šioje institucijoje yra gaji ir pasireiškianti skirtingose darbo santykių situacijose. Tačiau teigtina, kad patys artimiausi darbo santykiai vis dėlto palaikomi su kitais bendradarbiais ir bendradarbėmis. Apie santykius ir patirtis – kitame skyriuje.

3.1.2.3. Moterų pareigūnių ir vyrų pareigūnų tarpusavio santykis

Norint suvokti, kaip jaučiasi ir kuo gyvena merginos / moterys, dirbančios policijoje, svarbu aptarti jų santykį su bendradarbiais vyrais. Visos informantės teigė, kad santykiai su kolegomis vyrais yra geri ir draugiški. Vienos pabrėžė, jog jaučiasi „kaip šeimoje“, o kitos vis dėlto tą santykį apibūdino kaip „oficialų bendradarbių bendravimą“. Tačiau vyraujanti bendravimo tendencija yra teigiama: *Tai kažkaip to bendravimo tokio... taip visi kolegos nori padėti ir dar kai esi jaunas žmogus, nori pagelbėti, nori išmintį perduoti, moko, pataria. Nėra taip, kad ateina ir sako – o vėl su tavim dirbti. <...> Santykiai dalykiški, tiek iš mano, tiek iš jų pusės. Lyčių skirtumo nematau* (Informantė nr. 2). Jaunesnės informantės akcentavo, kad darbe jaučiasi taip, lyg bendrautų su draugais: *<...> Aš pati tokia esu, nu nežinau. Ir bendrauju ir jie su manimi bendrauja ir parašo. Ta prasme ir susitinkame visi.*

Bendravimas tai tikrai nėra taip, kad moterys į vieną šalį, o vyrai į kitą. Mes visi kartu bendrai. Nežinau, nėra diskomforto (Informantė nr. 4). Paprašius papasakoti apie savo santykį su vyrais bendradarbiais ir kaip jos jaučiasi bendraudamos su jais, visos iki vienos informantės atsakė, jog nepatiria diskomforto ar diskriminacijos, gerai su visais sutaria ir nemato jokių bendraudamos su vyrais pareigūnais sunkumų. Viena iš pareigūnių net pabrėžė, kad vyrams visai nesvarbu, su kuo jie bendrauja, jie elgiasi vienodai: *Pareigūnai nėra iškalbingiausi žmonės, bet nesvarbu ar tu moteris, ar tu stovi šalia vaikino, ar tu esi, ar nesi, jie visada keikiasi, spjaudosi, rūko ar pns. Jiems nesvarbu, nėra skirtumo.* <...> (Informantė nr. 5). Taigi, pirminiai duomenys rodo, kad abi lytys darbe jaučiasi gerai ir nepatiria bendravimo disbalanso.

Vis dėlto svarbu pažymėti ir tai, kad visuose interviu, neklausiant konkrečiai ir tiesmukai apie santykius su vyrais bendradarbiais, atsiskleidė skirtingi seksizmo ir lyčių skirtumai bei išryškėjo diskriminacijos apraiškų. Viena iš informančių paminėjo, kad įsidarbinus buvo sunku, nes ji buvo vienintelė moteris komandoje: *Ir tada įsidarbinau čionais ir aišku buvo iš karto labai sudėtinga, nes aš pakliuvau į tokią įstaigą, į tokių skyrių, kur pas mane buvo vien tik vyrai. Ir aš irgi dabar esu toje grupėje, esu viena moteris tarp vyrų.* <...> *O mano grupėje irgi toks iššūkis buvo, nes visą laiką buvau pripratusi, kad studijuojant ar besimokant, kad taip po lygiai pasiskirsto, o čia buvo ne* (Informantė nr. 1). Žinoma, dirbti vyriškoje komandoje nėra problema, nes, kaip ir pati informantė teigia, ji puikiai su tuo susitvarko. Tačiau pabendravus išryškėja lyčių disbalansas ir savotiškas vienos iš lyčių fizinis pranašumas. Viena iš informančių teigia, kad veiklos institucijos viduje yra skirstomos pagal lytis, todėl darbe justis globa: *mes patys natūraliai pasiskirtome darbus, kas kur stipresnis ar silpnesnis. O jei tai liečia fizinę jėgą, grumtynes, tai vyrai nelendžia mūsų eiti, saugo užnugarį. Kas liečia psichologinius sugebėjimus, jautresnius įvykius – vyrai sėdi kamputyje* (Informantė nr. 7). Informantė nr. 1 pabrėžė, kad nuolatos jaučiasi globojama kolegijų ir dėl tokio jausmo jai nėra patogu, nes, kaip pati teigia, visi dirbantys institucijoje pirmiausia yra pareigūnai: *O dėl vadovybės žinoma... moteris visą laiką liks moterimi, nesvarbu ar ji yra pareigūnė. Tai yra akcentuojama – būkit pagarbūs, padėkite moterims* (Informantė nr. 3); <...> *Pradėjus dirbti lygiai taip pat iš kolegų ir ypatingai, kai sakau viena tarp vyrų, jaučiuosi globojama, atrodo tos globos nereikia, aš lygiai taip pat dirbu kaip ir jie, tačiau jo, tas išlieka barjeras,* <...> *Palauk tu dar neturi vaikų, o kai turėsi vaikus, kaip tada tu atrodysi, kaip tu dieną pijokus tampysi, o naktį vaiką supuosi?* (Informantė nr. 1). Kita informantė irgi teigia, kad gauna replikų, nes yra jauna moteris, neseniai ištekėjusi, vadinasi, toliau jos laukia vaikai: *Aš susituokiau, tai klausia – kada jau išėisi? O jei ateini po studijų irgi sako – na ilgai nebūsi, tuoj išėisi* (Informantė nr. 6). Taigi, iš atsakymų peršasi išvada, kad moteriai primetamas

vaidmuo – gimdyti vaikus, o drauge ir visuomenės požiūris, į kurį ji verčiama atkreipti dėmesį – kaip atrodys, jei turės vaiką ir dirbs tokioje institucijoje. Tai iš tiesų iškalbingas pavyzdys, kaip vyras perima dominuojantį vaidmenį ir primeta savo nuomonę kitai lyčiai.

Keletas informančių akcentavo savo darbo pradžioje sulaukusios tiesmukų kolegų komentarų dėl lyties. Tiksliau, jos buvo pašiepiamos, kodėl pasirinko tokį darbą: <...> *buvau praktikoje, naktimis patruliuoti, kai buvau kursantė. Tai susilaukdavau visokių – tu čia moteris, ko tu čia, turi dirbti kitokią darbą* (Informantė nr. 4). Kartais, kaip teigė viena iš informančių, ypač tik pradėjus dirbti šioje institucijoje, vyrai, kurių darbo patirtis didesnė, nebuvo linkę padėti ir paaiškinti, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje: *Aha... na, pas mus aišku yra senų vilkų, kurie yra daug metų dirbę. Kai tavęs paprašo padaryti kažkokį darbą, kurio tu nesi daręs, tu nežinai, nuo ko pradėti, būna tokia reakcija, tada tai suštrina emocijas – kaip tu nežinai, kaip elgtis? Ką tu čia veiki tokiam darbe?* <...> (Informantė nr. 3). Žinoma, būtų neteisinga suabsoliutinti teiginį, kad vyrai niekada nepadedą moterims policijos darbo aplinkoje. Tai patikslina ir savo darbo ypatumais dalijasi ta pati informantė nr. 3: *Yra buvę atvejų, kad šoka ant manęs, bet gerai, kad nebuvai viena. Apgynė. Tačiau daugiausia niuansų kyla dirbant artimiau, su konkrečiu pareigūnu atliekant konkrečias užduotis. Ne viena iš informančių teigė, kad daugiausia komentarų jos sulaukia tada, kai vyras ir moteris siunčiami patruliuoti drauge. Atkreipiamas ir dėmesys, kokios lyties atstovai patruliuoja ekipaže: Žinoma jeigu... kas dirba prie pulto, priima iškvietimus, mato, kas yra ekipaže, ar yra vyras ir moteris, ar dvi moterys... ir jei yra kažkoks smurtas, nesiųs dviejų moterų. Bet yra tekę važiuoti ir dirbant su vyru ir į smurtą, ir į muštynes. Tai kai dirba vyras ir moteris, nebūna paskirstymų. Siunčia tas, kas dirba ir arčiausiai yra* (Informantė nr. 3). Tai pabrėžia ir kitų kolegų, kurie atsakingi už darbo skirstymą, požiūrį į moteris ir vyrus. Jei ekipaže moterys, nepasitikima jų fizine jėga ir svarstoma, ar jos sugebės susitvarkyti su užduotimi. Viena iš informančių pacitavo, ką yra girdėjusi iš savo kolegų vyrų: *Aišku, kai vyras pamato, kad ateina moteris su juo dirbti ir reikės patruliuoti, tai sako – o jėtus, su merga dirbti reikia... būna visokių, žiūrint koks tas kolega ir kaip jis reaguoja* (Informantė nr. 3). Tačiau šitokiam citata perteiktam požiūriui oponuotų kitas pavyzdys – viena iš informančių teigia sulaukianti kolegų komplimentų. Reikia pažymėti, kad ši informantė pokalbio metu pasižymėjo drąsa, komunikabilumu ir ryžtingumu: *Mano kolega sako, kad su manim visiškai nebijo važiuoti į pranešimą. Mato, kad nesu bailė, kad padėsiu ir nebėgsiu. Iš viso nesu girdėjusi, kad apie mane kažką šnekėtų, kad bijo važiuoti* (Informantė nr. 4). Šie keli pavyzdžiai rodo, kokį spaudimą moterys tiesiogiai patiria iš vyrų kolegų dėl lyties.

Kitas gana seksistinis momentas yra moterų fizinių galimybių ir išvaizdos kritika. Visos merginos / moterys interviu nuolat minėjo, kad vyrai yra fiziškai stipresni ir tvirtesni. Tačiau svarbus aspektas, kad esą ne visos moterys „turi teisę dirbti policijoje“. Keletas informančių užsiminė, kad kur kas daugiau vyrų kritikos sulaukiančios tada, kai neatitinka jų galvoje susidėliotų standartų – yra per mažo ūgio ar per smulkaus sudėjimo, sveria nedaug. Viena iš informančių teigė esanti aukšta ir tvirtai sudėta, tad nesulaukianti tokių komentarų, bet kitoms kolegėms jų tenka išgirsti: *Ir būna komentaras va *interviu duodančios merginos vardas* tai aukšta, viską, ji gali dirbti, bet va ten *kolegės vardas* labai maža, tai čia jau ne toks darbas jai* (Informantė nr. 1). Vis dėlto svarbu paminėti neigiamai nuteikiančią faktą – moterys irgi yra linkusios kritikuoti viena kitą, ir ypač dėl fizinių savybių: *Aišku kitokia pozicija yra su moterimis, kai jos yra 1,5 cm, sveria 40 kg. Tokios gali būti ir protingos, ir darbščios, bet joms vieta labiau kabinete, ne gatvėje. Juk yra neblaivūs asmenys ir kai atvyksta tokia maža pareigūnė, tai ji kelia juoką. Man neteko su tuo susidurti. Moku už save pastovėti. Turiu ir ūgį ir neatrodau tokia silpna ir gležna. Bet kitos, kurios yra mažytės, plonytės, tai jos ir iš kolegų išgirsta. Ir pati esu pasakiusi, kad mergaitės eikit į kabinetą, o ne į gatvę. Mes esame žmonės, alkoholis neprideda proto, o namo pas artimus žmones sveikiems grįžti reikia. Kai tokia mergaitė dirba, tikėtina, kad ji bus sužalota* (Informantė nr. 7). Plačiau apie moterų tarpusavio santykius – kitoje dalyje.

Svarbu paminėti ir tai, kad vyrai į moteris žiūri ne tik kaip į bendradarbes, kurios ko nors nesugeba ar yra silpnos. Viena iš informančių teigė, kad susitikus su kolegomis jos nelieka nepastebėtos, jei, tarkime, yra pasipuošusios ar atrodo savo išvaizda kuo nors išsiskiriančios: *<...> Tai yra visiška nesąmonė, moteris jei norės būti moteriška, ji visada ras laiko. Pasidaryti makiažą, prisiziūrėti į save, atrodyti pasitempusi tvarkinga. Viskas priklauso nuo tavęs. Jei norėsi visą gyvenimą vaikščioti su kuodu ir kerzais. O kolegos visada su šypsena pažiūri į tave, kai tu išsitiesini plaukus, pasidažai, užsimauni kablius, jie maloniai nustemba ir gera žiūrėti į jų reakcijas. Nebe ta su kerzais, žinai. Dama jau įžengė* (Informantė nr. 7). Į šią citatą galime žvelgti dviem aspektais. Pirmasis – sugriaunamas mitas, kad policijoje dirbančios moterys yra nemoteriškos. Antrajam aspektui galėtume pasitelkti feministės Lauros Mulvey apibrėžtą „vyrišką žvilgsnį“ į moteris, išsiskiriantį gašlumu, dominavimu ir galia.¹¹²

¹¹² Mulvey, „Visual Pleasure and Narrative Cinema“.

Baigiant aptarti moterų ir vyrų santykius, verta paminėti, kad pretendenčių (-tų) į policijos instituciją pasirengino pratimai ir normatyvai yra skirtingi vyrams ir moterims. Skirtumai matyti iš pridamos lentelės:

1 lentelė. Asmenų fizinio pasirengimo testai

Eil. Nr.	Fiziniai gebėjimai	Testai	
		Vyrų	Moterų
1.	Greitis, greitumo išsvėrmė, vikrumas	Bėgimas šaudykle 10 × 10 m arba 100 m bėgimas.	Bėgimas šaudykle 10 × 10 m arba 100 m bėgimas.
2.	Greitumo jėga	70 kg manekeno tempimas 15 metrų	70 kg manekeno tempimas 15 metrų
3.	Jėgos išsvėrmė	Rankų lenkimas ir tiesimas nuo horizontaliosios atramos (atsispaudimai) per 1,5 min. arba prisitraukimai prie skersinio.	Rankų lenkimas ir tiesimas nuo horizontaliosios atramos (atsispaudimai) per 1,5 min. arba atsilenkimai (sėstis ir gultis) per 30 sek.
4.	Išsvėrmė	1 000 m arba 3 000 m bėgimas*	1 000 m arba 2 000 m bėgimas*
5.	Lankstumas	Sėstis ir siekti.	Sėstis ir siekti.

Pastaba. *3 000 m ir 2 000 m bėgimas taikomas tik 1-osios grupės (iki 29 metų) pretendentams.

1 lentelė¹¹³

Dera atkreipti dėmesį į jėgos išsvėrmę ir išsvėrmę. Moterų išsvėrmei nustatyti taikomas šiek tiek mažesnis matas, t. y. jos turi nubėgti mažesnę nei vyrai atstumą. Dėl to, kaip teigia viena iš informančių, jos sulaukia pašaipų, kad esą reikalauja lygybės, nors fiziniuose normatyvuose tos lygybės nėra: *mes turime fizinis normatyvus, kurie yra vertinami ir turi išlaikyti. Jie skiriasi, moterims reikalavimai yra mažesni – moterims bėgti du km, o vyrams trim km. Kai vyksta ten jau, tada iš kolegų vyrų replikų – o čia jau nori visos lygybės, o va moterims bėgti reikia mažiau, o turėtų būti vienodai* (Informantė nr. 6). Tačiau tai, kad šios moterys pateko į policijos instituciją, jau rodo, jog jos yra pasiruošusios atlikti tokį darbą. Tai iliustruoja ir vienos iš dalyvių žodžiai: *Baigiant fizo... šaudymais ir pnš. Iš tikrųjų yra pas mus... neišlaikančių vyrų fizo, o man sekasi gerai, ginklo valdyme iš viso... labai puikiai. Moteryse ne tik galima minusų atrasti...* (Informantė nr. 10). Toks skirtingas fizinio modelio vyrams ir moterims taikymas gali dar labiau pabrėžti lyčių skirtumus ir skatinti diskriminaciją.

Taigi, svarbu išskirti keletą esminių aspektų – vyrai yra linkę primesti tipinės moters vaidmenį (šeima, gimdymas, vaikai, buitės darbai namuose ir pan.) visoms dirbančioms kolegėms ir žiūrėti į jas kaip į moteris, o ne kaip į pareigūnes. Jie dažnai nuvertina moterų darbinius gabumus ir telkiasi į dvi priežastis, kodėl joms sunkiau sekasi prisitaikyti policijoje – esą čia kalta jų lytis ir asmeninės „moteriškos“ savybės bei fizinė išvaizda. Tačiau pasiteiravus pačių moterų, kaip jos jaučiasi bendraudamos su vyrais pareigūnais, visos teigia, kad viskas yra gerai, kad jos nepatiria šioje srityje nei sunkumų, nei keblumų, ir tik gilinantis ima ryškėti seksizmo ir diskriminacijos apraiškų. Vadinasi, moterys yra susitaikusios su

¹¹³ „Pretendentų fizinio pasirengimo pratimų atlikimo ir jų vertinimo metodika“, https://lpm.policija.lrv.lt/uploads/lpm.policija/documents/files/V2_3%2BPriedas_%2BFizinio%2Bpasirengimo%2Bmetodika%2B.odt.pdf.

patiriamu seksizmu ir tapo jam nebejautrios. Aptarus santykius su kolegomis, verta apibūdinti ir santykį su kolegėmis.

3.1.2.4. Moterų pareigūnių požiūris į moteris pareigūnes

Kalbantis su Lietuvos policijos struktūros atstovėmis atsiskleidė ir informančių nuomonė bei požiūris į kitas moteris. Be abejonės, kadangi visos šios atstovės dirba policijoje, jos sutinka su teiginiu, kad moterys gali ir turi dirbti policijoje. Jau šiek tiek anksčiau viename iš skyrių buvo užsiminta apie moterų pareigūnių tarpusavio santykius. Iš tiesų dauguma informančių, paklaustos, kaip jaučiasi ir kaip sekasi bendrauti su kitomis bendradarbėmis, atsakė, kad santykiai yra geri ir kad būna taip, jog „su vienomis sutaria geriau, su kitomis blogiau“. Viena iš informančių sakė, kad jos santykis su kitomis moterimis iš tiesų geras, ji mano, kad taip yra todėl, kad ji išlaiko gana šiltą, dalykinį bendravimą. Informantė minėjo turinti didelę patirtį ir kad yra labai komunikabili: *Su moterimis geras tas santykis. Nėra kažkokių pavydo scenų ar ko ten. Aš ne pirmus metus dirbu policijoje, aš turiu savo bagažą, esu savotiška mama joms. Kai ateina jaunos mergaitės. Kolektyvas yra jaunas. Su visomis kolegėmis moterimis sutariu gerai, pasidiskutuojam, pasitariam ir pnš. Tu žinai, kad pyktis negali. Tai yra tavo kolegos. Pavojui kilus tai bus pirmieji, kurie tau padės. Jei tu vesi intrigas, tu turėsi problemų* (Informantė nr. 7); *Aišku šiltas bendravimas, toks oficialus. Ne su visomis galiu bendrauti* (Informantė nr. 3); *Yra visokių. Bet ten jau asmenybė yra, kad jau nieko su ja nesutarsi. Bet vienetai, bet ten yra asmenybė, bet ne dėl to, kad dirba policijoje. Pas mus nedidelis komisariatas. Mes esame penkios, tai mes tarpusavyje turime labai gerą santykį, visada ir padėti ir paguosti ir palaikyti ir viskas tikrai labai gerai* (Informantė nr. 6). Viena iš informančių, kuri eina vadovaujamas pareigas, iškėlė mintį, kad nesipykti su bendradarbėmis jai padeda tai, jog ji joms ne vadovauja, o palaiko tik kolegiškus santykius: *Pas mus mažai. Iš dvidešimt pareigūnų yra penkios moterys ir dvi dekretė. Mūsų moterų mažai.. <...> tada bendruomenės yra atskaitinga vadovui, o ne man... mes su ja bendraujam kolegiškai, aš jos nekontroliuoju.. Aš bendrauju kaip su kolegomis, man patinka, nes nereikia kontroliuoti* (Informantė nr. 10).

Tačiau kitos informantės nebuvo linkusios taip teigiamai atsiliiepti apie savo koleges. Iš tiesų galėtų atrodyti, kad dirbdamos tokioje vyriškoje aplinkoje moterys turėtų viena kitą palaikyti ir padrasinti, bet informantės minėjo, kad dirbti su moterimis nėra lengva. Ne viena iš dalyvių pabrėžė neretai tarp moterų, dirbančių policijoje, tvyrančią konkurenciją.

Pirminiu konkurencijos šaltiniu galėtų būti įvardijamos geresnės darbo pozicijos, vadovų dėmesys ar pagyrimai: *Ypatingai, kai kažkokius paskatinimus gauni ar kažką. Komentarų sulauki ir jautiesi labiau pažeidžiama ir atrodo, kai tavęs niekas nemato, vadovybė, tada ta konkurencija mažesnė, bet jei tave pastebi kažkur ar pagiria ir tada atsiranda iš kitų žmonių ir jauti tą konkurenciją* (Informantė nr. 1); *Būna, kad daug metų žmonės dirba ir negauna to laipsnio, tai čia nelabai žinau nuo ko priklauso – ar motyvacijos trūkumas ar nežinau... gal ir nuo pačių viršininkų priklauso šitie visi dalykai. Taip būna, kad policijoje yra myli, nemyli.. <...> O jeigu tu patinkti viršininkui, tai jis mato, kad stengiesi, tai tu ir būsi įvertintas. Kartais net neturi atsispindėti darbuose, bet ir tavo požiūryje. Būna, kad žmogus daug metų dirba ir nedidindamas koficientas, nei pareigybė. Nežinau ką kaltinti* (Informantė nr. 4); *Yra iš mūsų kelios moterys, kurioms nepatinka, kad aš sakykim pasakau ar... jos galbūt žiūri kiek laiko aš dirbu policijoje, jos galvoja, kad aš neturiu tiek patirties. Moterys kitokios negu vyrai. Čia iš dalies galima įžvelgti ir tokio matyt pavydo momentą, nes sakykim... aš turėjau du pareigūnus ir vieną pareigūnę, kuri nebedirba, tai aš daugiau su ja problemų daugiau, nei su vyrais* (Informantė nr. 10).

Vis dėlto galima daryti išvadą, kad moterys tarpusavyje nesutaria labiausiai dėl vieno pagrindinio dalyko – sulaukiamo vyrų dėmesio ir su tuo susijusio pavydo. Beveik visos informantės minėjo, kad stengiasi vengti didelio ir artimo bendravimo su kitomis kolegėmis, kad nebūtų apkalbėtos, pažemintos ar išjuoktos. Išryškėjo ir tai, kad moterys dažniau nei vyrai mėgsta kelti įvairias konfliktines situacijas ir skatinti pykčius bei apkalbas. Informantė, kurios komandą sudaro tik vyrai, teigia dažnai jaučianti kitų moterų spaudimą ir atstūmimą: *Bet tikrai ne su visomis geriausi santykiai. Su vienomis kurios padėjo man atėjus – dvi merginos, vyresnės. Jos padėjo man atėjus. Jos žinojo, ką tai reiškia atėjus į kolektyvą. Iki dabar su jomis santykiai puikiai. O su kitomis moterimis sulaukiu komentarų – aš gaunu daugiau vyrų dėmesio nei jos, nes pas mane yra daugiau vyrų. Šitas niuansas yra, sulaukiu komentarų – kodėl su mumis taip nebendraujama? Kodėl to dėmesio negauname?* (Informantė nr. 1). Kita informantė teigia, kad pagieža dažnai atsiranda atėjus naujoms merginoms, jos bando įsitvirtinti sistemoje, ima nejauti ribų ir stengiasi žūtbūt pasirodyti, kokios yra ir ką geba daryti: *Bet jaučiasi iš kitų moterų tokia, pagieža... nežinau. Ypač tos tokios naujokės. Jos žiūri kreivai. <...> Aš seniau dirbu ir gal joms kažkuo nepatinku. Būna dėl vyrų. Esu tokia, kur su visais bendrauju, gal ne su visais, bet su dauguma gerai sutariu ir gal tos moterys mato, kad su vyrais geriau bendrauju, tai ir pavydi* (Informantė nr. 4).

Kadangi institucijoje tarp moterų vyrauja susiskaldymas, galbūt dėl to moterys net dažniau linkusios bendrauti su kolegomis vyrais. Jos renkasi bendrauti su ta lytimi, kuri

spaudžia, o ne su savo lyties atstovėmis, iš kurių turėtų sulaukti palaikymo: <...> *Moterys visokios. Vienos linkusios bendrauti, kitos ne. Bet jei dirbi moterų kolektyve, tai gaunasi šarkų lizdas. Tu pasidažei, tu nepasidažei. Yra ten ir tų pletkų ir tų apkalbų. Norėjimas tų informacijų visokių ir pns. Moterys yra moterys. Jos kai kurios per daug atsiskleidžia, kitos tiesiog dirba savo darbą ir nesuka galvos visai. Su vyrais dirbti yra įdomiau, nes jie nedaro tokių nesąmonių. Mes pasijuokiam ir tiek. Kur yra moterys, ten atsiranda konkuravimas ir pavydas. Visą laiką. <...> Realiai visur kiek esu buvusi, jei tik moterys, tai apkalbos (Informantė nr. 8); O su tomis moterimis... visokių. Su vienomis daugiau, su kitois mažiau. Tos konkurencijos irgi nejučiu, gal priklauso nuo žmogaus. Aš nesu konfliktiška ar pns. Į tuos gyvatynus ir pliotkus nelendu ir nesidomiu. Stengiuosi būti neautrali. Su kuo sutariu su tuo bendrauju, bet tiesiog laikaisi nuošaliau ir tiek. Pliotkų tai yra... aišku (Informantė nr. 9).*

Taigi, toks gana ydingas moterų tarpusavio santykis veikia neigiamai – visos būdamos panašiose situacijose moterys nepalaiko viena kitos, priešingai, sunkina darbovietės mikroklimatą ir kenkia viena kitai. Be abejonės, tai gali būti skatinama atitinkamų asmenybės savybių, bet interviu duomenys rodo, kad konkurencija, noras dominuoti, būti pastebėtomis, sulaukti vadovybės ir kolegų dėmesio, užsitikrinti aukštesnes pozicijas yra daug svarbesnis tikslas nei pagalba viena kitai. Jų tarpusavio santykius galima vadinti kenksmingais. Moterys linkusios rinktis bendrauti su vyrais, kurie, nors ir diskriminuoja ar laiko jas silpnesnėmis, jų akimis yra „tinkamesni“ partneriai. Aptarus tarpusavio santykius institucijoje, verta atsigręžti į išorę, aiškinantis, kokią nuomonę apie pareigūnes turi visuomenė.

3.1.3. Visuomenės požiūris į moteris pareigūnes

Paklausus, koks aplinkinių požiūris į jas kaip pareigūnes, informantės teigė, kad negalinčios pasakyti – jis teigiamas ar neigiamas. Tačiau visos drąsiai užsiminė, kad šeimos palaikymą jaučia nuolat. Informantės prisipažino, kad vengia minėti savo darbovietę, ypač jei to klausia nepažįstami asmenys. Jos nenurodo, kokioje institucijoje dirba, dėl keleto priežasčių: pirma, išgirdę apie jų darbo vietą aplinkiniai atsiriboja: *Jei taip tiesą sakant, beveik niekada nesakau. Nebent paklausia. Tada būna sakau, kad dirbu viešajame sektoriuje. Bijau reakcijos žmonių, nes iš karto užsidengia barjeru, šydu. Nesvarbu, ar moteris, ar vyras, jei tu pasakai, kad dirbi policijoje – blogai, bet jeigu pasakai viešajame sektoriuje – viskas ok (Informantė nr. 1); Kitų reakcija buvo labai nekokia, vengia to bendravimo, to atviravimo labiau. Bijo pasisakyti... <...> visi dažniausiai atsiriboja, nutyla, tas bendravimas toksai... (Informantė nr.*

3); antra, dėl neigiamo požiūrio į policijos instituciją, nes komentarai neretai skaudina: *tikrai gali kartais išgirsti net ne būtent tau, bet apskritai įstaigai įžeidžiančių žodžių, kurių nenoriu išgirsti* (Informantė nr. 1). Kai kurios informantės prisipažino iš socialinės terpės net pašalinusios visus viešus faktus, kad dirba policijoje: *Bet stengiuosi nesakyti. Šiaip soc tinkluose esu ištrynusi ir paslėpusi, nesinori viešintis* (Informantė nr. 4). Viena iš informančių teigė nesakanti, kur dirba, dar ir dėl to, kad iš dalies likęs požiūris, jog aplinkiniams naudinga turėti draugų policijoje: *Nežinau... dažniausiai, jei susipažįsti su kažkuo, ne iš policijos, tai būna tas toks – o čia jau pažįstamų policijoje turėsime. Mane tai labai erzina ta reakcija, čia galbūt iš tų senesnių laikų likęs, kad o draugų policijoje turi* (Informantė nr. 6).

Nagrinėjant interviu duomenis, iš kurių ryškėja visuomenės požiūris į moteris pareigūnes, matyti, kad jis yra neigiamas. Visos dalyvės kalbėjo apie stereotipizuotą visuomenės požiūrį, kad esą moteriai ne vieta dirbti policijoje. Ne viena informantė teigė, kad kartais padeda uniforma, ji šiek tiek sudrausmina kitus asmenis, tačiau tai nėra šios problemos sprendimas. Galima išskirti keletą detalių. Pirma, moterys pareigūnės nuolat sulaukia įvairių komentarų, susijusių su savo lytimi: *ypatingai pastebėjau, kai įeisiu su kolega visą laiką bus – „sveiki vyrai“* (Informantė nr. 1); *Sako žmonės – ko moterys eina į policiją? Ką jos padarys atvažiavusios? <...> Rašo, kaip gali dirbti bobos, kaip jos gali susitvarkyti įvykyje* (Informantė nr. 2). Dauguma informančių teigia, kad iškvietuose girdi įvairius įžeidinėjimus iš alkoholiu apsvaigusių žmonių, ir dažniausiai juos žeria vyrai: *Žmonės, išgėrę alkoholio, nesupranta, ką kalba, įžeidinėja ne tik policijos pareigūnus, sako, kad mes mentai, aišku, keiksmazodžiai. Vienas gali atsisukti ir sakyti – oi kokia jūs graži, tada lengviau susitvarkyti su tokiu, jis bus draugas. O gali sakyti – kaip juoda balta ir sakyti – su keiksmiais, ką tu čia veiki, tu čia esi moteris ir maždaug kotletus kepk ir namus tvarkyk* (Informantė nr. 5); *Tu irgi dirbi čia ir tu esi urodė, kaip kiti pareigūnai* (Informantė nr. 4).

Ryškėja ir tai, kad visuomenės atstovai nepasitiki moterų gebėjimais atlikti užduotis. Kaip teigia informantės, nukentėjusieji arba žmonės, kurie prašo pagalbos, nemano, kad moteris pareigūnė gali ką nors gero padaryti, jie moterį pareigūnę ir vyrą pareigūną mato skirtingai – vyras yra kompetentingas ir stiprus padėti, o moteris netinkama dirbti tokioje institucijoje: *Turėjo ateiti du vyrai, o ne vyras ir moteris. Net ir yra ekipažas, kur yra moterys abi. Tai tikrai visuomenės reakcija atvažiavus į įvykį artimojoje aplinkoje – ką jūs čia veikiat? Kaip jūs mano vyrą sulaikysit ir pns? Visuomenėje išlieka šitas stereotipas, kad vyrai netgi visą laiką labiau pageidauja, kad atvažiuotų vyrai. O moterys ten sutvarkyti apskaitą, suarchyvuoti – kaip sekretorei* (Informantė nr. 1). Kai kada ir nusižengusieji žiūri nerimtai į moteris pareigūnes, jie mano, kad moterys policininkės bejėgės ką nors padaryti: *Būna tokių, jei*

atvažiuoji į iškvietimą ir pamato, kad ateina pareigūnė, tai būna atsipalaidavimas iš pažeidėjo pusės – ką ji padarys man būdama merga? Bet kai kolega palaiko tave, tu jauti palaikymą iš kolegos, jis nusiorina ir nusiramina ir mato, kad yra kolegė ne viena, su kolega ir nieko jis blogo nepadarys (Informantė nr. 3).

Paklausus, kodėl tokia neigiama visuomenės reakcija į moteris pareigūnes, kodėl paprastai visi galvoja, kad policijoje turi dirbti vyrai, viena iš informančių teigė, jog daug ką lemia medija, daranti įtaką žmonių susiformuotam vaizdiniui apie vieną ar kitą instituciją. Medija padeda kurti atitinkamus stereotipus, kurie vėliau perkeliama į realybę: *Gal žmonės taip galvoja, nes dažniausiai ką mato iš šalies – laidą Farai arba gatvėje pamato ekipažą, o tai, vadinasi, vyksta sulaikymas. Didžioji dauguma piliečių nemato, kas vyksta viduje – ikiteisminiai, bylos ir pns. Visi mato tik ką rodo per Farus, oi tai gali dirbti tik vyrai, nes čia benamius tampyti ar muštis. Tai dėl to visi ir sieja profesiją su vyrais (Informantė nr. 5).* Kita informantė irgi mano, kad daug įtakos tokiam stereotipiniam požiūriui į moteris pareigūnes policijoje turi visuomenė: *Visuomenė suformavo stereotipą, kad vyras yra jėga, o moteris protas. Tiesiog, kaip ir minėjau dėl reagavimo, aš esu tos nuomonės, tai ne dėl to, kad vyras stipresnis jėga... nes yra vyrų, kurie neturi jėgų. Bet pati nuomonė, kad tai stovi prieš tave vyras, daug ką reiškia. Ir sakykim, daug ką reiškia, atvyksta vyras ir kai atvyksta moteris. Čia visuomenei. Primesta rolė, kad jei esu vyras, turiu būti tvirtas... (Informantė nr. 10).*

Svarbu akcentuoti, kad dauguma informančių, paklausus tiesmuko klausimo, nebuvo linkusios atsiverti, tačiau uždavus keletą papildomų aspektų patikslinančių klausimų, moterys būdavo atviresnės. Pamėginkime išskirti keletą svarbiausių aspektų, kurie pasireiškė atlikus interviu ir išanalizavus medžiagą:

1. Visos informantės teigė, kad mėgsta tai, ką daro gyvenime profesinėje stityje, ir jaučiasi tinkamai pasirinkusios savo darbo vietą.
2. Visos pareigūnės pabrėžė, kad sutinka su teiginiu, jog vyrai yra fiziškai stipresni, bet teigė, kad, atliekant darbus, joms padeda kitos jų asmeninės savybės.
3. Pritardamos teiginiui, kad vyrai stipresni fiziškai, moterys antrino, kad policija yra vyriška institucija, o tai labiausiai pasireiškia ne tik lyčių statistika, bet ir gana dideliu procentu vadovaujamas pareigas einančių vyrų.
4. Kalbėdamos apie emocijas, patiriamas darbo vietoje, informantės pasidalijo į dvi stovyklas: vienos teigė, kad emocijų negali rodyti, nes tai neprofesionalu, pabrėžia jų silpnumą ir moteriškumą, todėl jų ir neišskyrė interviu metu, o kitos, priešingai, atvirai įvardijo jausmus, kuriuos patiria darbo vietoje.

5. Vadovai neretai yra linkę žiūrėti į moteris kaip į potencialias mamas, kurios gimdys vaikus ir rūpinsis šeima, o tai neigiamai veikia ir policininkų karjeros galimybes. Taip pat kartais moterims gali būti skiriami ir kitokie darbai.
6. Moterys kritikuojamos ne vien dėl savo lyties, bet ir dėl fizinių duomenų (išvaizdos, ūgio ar svorio).
7. Pareigūnai yra linkę nuvertinti pareigūnių sugebėjimus, nebijo kritikuoti ir moterų darbo.
8. Moterys, būdamos panašiose situacijose, nepalaiko viena kitos, priešingai, sunkina darbovietės mikroklimatą ir kenkia viena kitai.
9. Santykius su kolegomis moterys apibūdino teigiamiau nei santykius su kolegėmis. Moterys, nors ir patirdamos spaudimą iš vyrų, linkusios bendrauti su jais, nes savo tarpusavio santykius su kolegėmis jos laiko kenksmingais.
10. Informantės pabrėžė, kad vengia sakyti, kuo profesinėje srityje užsiima, žinodamos, kad neretai aplinkiniai, sužinoję jų veiklos sritį, bendraudami su jomis tampa uždaresni ar net atsiriboja. Taip pat, kaip rodo interviu duomenys, pasitaiko ir tokių atvejų, kai norima pasinaudoti jų tarnybine padėtimi. Todėl toks aplinkinių elgesys pareigūnėms nėra priimtinas.
11. Interviu metu išryškėjo, kad visuomenės požiūris į pareigūnes yra labiau neigiamas nei teigiamas. Moterys dažnai girdi kritiką, kuri būna susijusi su jų lytimi, seksistines ir pašiepiančias frazes. Išryškėja ir nepasitikėjimas moterų gebėjimais atlikti paskirtas užduotis.
12. Informantės yra linkusios manyti, kad kritikos ir nepasitikėjimo sulaukia todėl, kad medija formuoja suvokimą, jog tik vyrai gali būti policininkais, jos taip pat kaltina ir seną nusistovėjusią patriarchalinę institucijos sistemą.

Galiausiai pabaigoje prisiminkime darbo pradžioje minėto Margot Ffrench ir Lindos Waugh atlikto tyrimo aspektus, kuriais remiantis buvo parengtas klausimynas ir atliekama analizė: 1. Moterys pareigūnės turi profesinių sunkumų dėl skirtingų joms priskiriamų pareigų ir paaukštinimo galimybių; 2. Nėra įrodymų, kad moterys policininkės rutininiuose darbuose (pvz., fiziniai normatyvai, smurto kontrolė ir pan.) elgiasi kitaip nei kolegos vyrai; 3. Kartais moterys policininkės gali sėkmingiau dirbti policijoje nei vyrai (dažniausiai jos gauna mažiau skundų, nėra agresyvios ir pan.); 4. Moteris policininkės mažiausiai palaiko vyrai policininkai.

Atlikus interviu analizę galima teigti, kad trys (nr. 1, nr. 2, nr. 3) iš šių pateiktų keturių aspektų yra aptinkami Lietuvos policijos institucijoje, o ketvirtasis (nr. 4) nepasiteisino, manoma, kad moteris mažiausiai palaiko kitos kolegės.

3.2. Policininkų fotografijų reprezentacija

Prieš pristatant atliktą tyrimą ir jo rezultatus, svarbu paminėti, kad pasirinktu laikotarpiu, t. y. 2021 metų birželį–lapkritį, buvo pavišinti 124 įrašai, iš jų tik 22-uose yra matomos pareigūnės. Reikia patikslinti, kad analizėje atsispindės ne visos 22 nuotraukos. Iš analizės lauko pašalintos tos nuotraukos, kurios kartojosi, arba tokios, kuriose moterų siluetai matomi tik tolumoje. Skaičiai byloja, kad komunikacija, kurioje atsispindi vyrai, dar vis dominuoja Lietuvos policijos paskyroje. Tačiau nereikėtų suabsoliutinti šių statistinių duomenų, darant apibendrinimą iš pasirinkto laikotarpio nuotraukų analizės. Nuotraukos, kuriose fiksuojamos moterys, galėtų būti suskirstytos į keletą grupių:

- 1) reklama ir skatinimas stoti į Lietuvos policijos mokyklą;
- 2) pareigūnės ir pareigūnai darbo aplinkoje;
- 3) švenčių fotografijos;
- 4) neoficiali komunikacija;
- 5) išorės komunikacija.

Pradėkime nuo pirmosios grupės fotografijų, jos susijusios su reklama ir skatinimu stoti į Lietuvos policijos mokyklą. Socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje matome kvietimą jungtis į policijos komandą. Reguliariai reklamuojami mokslai Lietuvos policijos mokykloje. Nuotraukose matome tiek vyrus, tiek moteris. Tai kuria tikrovės vaizdinį, kad institucijoje gali dirbti abiejų lyčių atstovai. Vaizdai suformuoja nuomonę, kad prisijungti gali visi, o aplinka yra draugiška ir atvira. Tai matyti ir čia pateiktose fotografijose (žr. 1 ir 2 nuotraukas). Reklaminiis kvietimas mokytis Lietuvos policijoje susijęs su stojimo faktu. Kaip minėta anksčiau, fiziniai normatyvai moterims ir vyrams iki šiol yra skirtingi. Tai patvirtino ir informantės, su kuriomis buvo atlikti interviu. Tačiau nuotraukoje (žr. 3 nuotrauką) matome abiejų lyčių atstovus, įveikusius normatyvus, o pati fotografija iš dalies net gali tapti faktu, kad institucija lengvai prieinama visiems. Svarbu, matyt, atkreipti dėmesį ir į tai, kad nuotraukoje matoma tikrai ne viena moteris pareigūnė.

1 nuotrauka (visų čia aptariamų nuotraukų šaltinis – Lietuvos policijos socialinio tinklo „Facebook“ paskyra)

2 nuotrauka

3 nuotrauka

Pereikime prie kitos grupės. Socialiniame tinkle „Facebook“ matyti, kad pareigūnai ir pareigūnės dažnai vaizduojami darbo aplinkoje – tiek komisariatuose, tiek iškvietimuose. Komunikacija, kuo užsiima darbovietėje policininkai ir policininkės, gana išsami. Lietuvos policijos socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje moterys vaizduojamos įvairiai – tiek dirbančios biure ir atsiliepančios į telefono skambučius, tiek vilkinčios reagavimo uniformą ir pasirususios vykti į iškvietimą. Dalyje nuotraukų, pavyzdžiui, 4–7, vaizduojama moteris ir vyras darbo aplinkoje. 4 ir 6 nuotraukose matome pareigūnus, naudojančius fizinę jėgą prieš galbūt padariusius nusižengimus. Ir tai ne vienintelės nuotraukos, kuriose matome pareigūną, demonstruojantį savo fizines galimybes. Lietuvos policijos paskyroje tokių ir panašių fotografijų galima rasti ir daugiau. Skirtingai nei vyrai, nė vienoje nuotraukoje moteris nerodo fizinių savo galimybių. 5 nuotraukoje (tiek pirmame, tiek antrame plane) moterys vaizduojamos dirbančios biure – veikiausiai jos atsiliepia į telefono skambučius ar pildo dokumentus.

Iš pasirinkto laikotarpio fotografijų tik 7 nuotraukoje pareigūnė yra vaizduojama dirbanti išvykusi į iškvietimą (matyti, kaip ji alkokosteriu matuoja vyro girtumą). Analizuodami nuotraukas ir fiksuodami tai, kad moteris tokiu formatu yra vaizduojama tik kartą per 6 mėnesius, galime susidaryti vaizdinį, kad moterys į iškvietimus siunčiamos gana retai. Ir tokį

vaizdinį dar labiau sustiprina vyrų vaizdavimas darbo aplinkoje, tad pirštusi išvada, kad moteris iškvietimuose nedažnai sutinkama, o jei taip ir nutinka, jai nereikia naudoti fizinės jėgos, jos veikla apsiriboja lengvesnėmis užduotimis. Pritaikius šioms fotografijoms Stuardo Hallo mintis, galima susidaryti du vaizdinius. Pirmasis – vyras įkūnija fizinę jėgą, drąsą, geba fiziškai sutramdyti užpuoliką ir apginti nuskriaustąjį, jis visada pasiruošęs reaguoti ir taisyti susiklosčiusią padėtį. Antrasis – moteris yra protinė jėga, rami, kruopšti, gebanti tvarkyti dokumentus ir informacijos srautą, atliekanti jai paskirtus darbus. Tad Lietuvos policijos institucijos komunikacija ir reprezentacija sukuria vaidmenis ir prilipdo etiketes lyčių aspektu – vyras yra pareigūnas, moteris – sekretorė.

4 nuotrauka

5 nuotrauka

6 nuotrauka

7 nuotrauka

Pasirinkto laikotarpio komunikacijoje pastebėtas vienas iškalbingas atvejis, kai moteris vaizduojama dalyvaujanti konferencijoje ir skaitanti pranešimą. Viena vertus, tokia fotografija galėtų byloti apie pareigūnės profesionalumą, temos išmanymą, gebėjimą reprezentuoti savo instituciją viešame renginyje, kita vertus, ji lyg ir patvirtintų iš kitų

fotografijų išplaukiančią mintį, kad tai sietina su stereotipu, jog moteris yra protas, o vyras – jėga.

Kalbant apie darbo aplinką, norisi išskirti keletą fotografijų, kurios fiksuotos ne viename įrašė. Policijos institucija skatina savanorystę. Policijos rėmėjų įstatyme nurodoma, kad policijos rėmėjas yra „policijoje ar Lietuvos kariuomenėje netarnaujantis Lietuvos Respublikos pilietis ar Lietuvos Respublikoje nuolat gyvenantis kitos Europos Sąjungos valstybės narės pilietis, <...> aktyviais veiksmais savo noru padeda policijai saugoti viešąją tvarką ar kitaip užkerta kelią nusikalstamoms veikoms ir kitiems teisės pažeidimams“¹¹⁴. Pasirinktu laikotarpiu fiksuoti du tokie atvejai (žr. 9 ir 10 nuotraukas), kai tarp policijos rėmėjų pastebima ir moterų. Tiesa, reikia paminėti, kad vienas iš tų atvejų yra nuotrauka, o antrasis – vaizdo įrašas. Kodėl čia svarbu minėti, kad policijos rėmėjomis gali būti ir moterys? Tokia komunikacija formuoja nuomonę, kad institucija yra atvira ir priima tiek vyrus, tiek moteris, kad jie yra laisvi rinktis, kuo užsiimti – dirbti policijoje oficialiai ar tik laisvu metu vykdyti savanorišką veiklą. Taigi, žvelgdami į tokias fotografijas galime sakyti, kad institucija yra „draugiška“ lyčių klausimu ir stengiasi paneigti nusistovėjusią nuomonę apie „vyrišką“ darbo aplinką.

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos policijos rėmėjų įstatymas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59114/nGygYriXIT?positionInSearchResults=0&searchModeIUUID=959de58b-8e0b-4ea7-9b33-c725029660bd>.

9 nuotrauka

10 nuotrauka

Trečioji grupė nuotraukų susijusi su įvairių švenčių vaizdais ir akimirkomis. Peržvelgus pasirinkto laikotarpio įrašus, matyti, kad moterų fotografijose (11–14 nuotraukos) šalia vyrų atsiranda pristatant informaciją apie įvairias šventes. Pavyzdžiui, per pasirinktą šešių mėnesių laikotarpį buvo minimos keturios šventės – Policijos (Angelų sargų) diena (spalio 2 d.), Tarptautinė mokytojų diena (spalio 5 d.), Tarptautinė kostiumo diena (spalio 13 d.) ir Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) diena (liepos 6 d.). Visų šių švenčių metu matome kostiumais vilkinčius pareigūnus ir pareigūnes. Tiesa, procentiškai vyrų nuotraukose yra daugiau nei moterų. Matant, kad per šventes rodomos ir pateikiamos abi lytis, kyla klausimas, kodėl kaip tik tokiose situacijose abi lytis tolygiai pasirodo nuotraukose, o ankstesnėse pristatytose nuotraukose, kuriose vaizduojamos darbo situacijos, lytis pateikiama skirtingai? Galbūt tai sietina su nusistovėjusiu stereotipu – vyras stiprus, o moteris graži? Tokios galėtų pirštis pirminės išvados, nes pateikiamos šventinės fotografijos, tad manytina, kad norima parodyti gražias, šventiškai vilkinčias moteris. Čia tiktų cituoti Lauros Mulvey mintis ir jos sąvoką „vyriskas žvilgsnis“, kai į moterį ar jos kūną žvelgiama geidulingai, kai taip žvelgiantis vyras įtvirtina savo pranašumą ir dominavimą.¹¹⁵

Žiūrėdami į visas keturias fotografijas, jose matome išvaizdžias, pasitempusias moteris. Į jas stebėtojas gali žvelgti „vyrišku žvilgsniu“, kuriame atsispindėtų tiek geismo, tiek noro būti dominuojančiam aspektai. Bet atsiribojant nuo „grožio“ aspekto, galbūt vis dėlto suvokiama, kad yra „reikalinga teisinga“ reprezentacija, kuri atspindėtų ir parodytų abi lytis

¹¹⁵ Mulvey, „Visual Pleasure and Narrative Cinema“, 6–18.

kartu, taip skelbiant žinią, kad tai oficiali komunikacija, turinti atspindėti visus darbuotojus ir darbuotojas. O gal tai ir noras parodyti, kad institucijoje yra dirbančių moterų? Vertinant reprezentacijų aspektu, į abi lytis galima žvelgti gana „šabloniškai“, t. y. gali susidaryti įspūdis, kad tokia komunikacija vykdoma dėl oficialumo ir noro rodyti socialų atsakingumą lyties klausimais. Fotografijose vaizduojami tiek vyrai, tiek moterys, jie nufotografuoti laimingi, gražūs, pasitempę, tarsi modeliai pasidabinę tarnybinėmis uniformomis.

11 nuotrauka

12 nuotrauka

13 nuotrauka

14 nuotrauka

Ketvirtoje grupėje, pavadintoje neoficialia komunikacija, pristatomos kelios gana skirtingos ir nė vienai iš ankstesnių grupių nepriklausančios fotografijos. Pirmoji (žr. 15 nuotrauką) – iš neoficialios aplinkos, joje matome šventės sukuri, laisvalaikio veiklomis užsiimančius asmenis, tarp jų esama ir moterų. Tokią neoficialias akimirkas perteikiančią nuotrauką galima sieti su mintimi, kad norima reprezentuoti ir neoficialiąją policijos institucijos pusę, pabrėžiant, kad pareigūnai gali atsipalaiduoti ir mėgautis kitomis veiklomis, o ne tik dirbti savo tiesioginį darbą ir tarnauti žmonėms užtikrindami jų saugumą. Kita

nuotrauka (16 nuotrauka) irgi skleidžia pozityvią žinią – balionai, puikiai nusiteikę ir besišypsantys veidai bei kvietimas prisijungti prie policijos ir visuomenės šventės. Toks nuotraukos kontekstas suponuoja mintį, kad policija yra arti žmonių ir nori kurti bendravimo ir tarpusavio pasitikėjimo ryšį, juolab kad pagrindiniu nuotraukos komponentu tampa moteris.

15 nuotrauka

16 nuotrauka

17 nuotrauka

18 nuotrauka

17 nuotraukoje matome vyrą ir moterį, abu jie pozuoja ir šypsosi. Elementų visuma rodo, kad vyksta šventė, o tai vėlgi reprezentuoja idėją, kad kuriama Lietuvos policijos tikrovė yra gana teigiama. Tokią mintį pratęstų ir žvilgsnis į 18 nuotrauką, kurioje matoma ne tik pareigūnė, bet ir jos tarnybinis šuo. Pareigūnė šypsosi, nuotraukos fonas irgi skleidžia pareigūnės nuotaiką atliepiančius jausmus. Iš pažiūros tai gana meniška, šilta nuotrauka.

Svarstant per reprezentacijų prizmę, galima teigti, kad kuriama jauki ir maloni institucijos aplinka, o ją puošia moteris ir jos „draugas“.

Reikėtų paminėti ir Lietuvos policijos paskyroje Angelų sargų dienos proga pasidalytą nuotrauką (žr. 19 nuotrauką), kurioje nėra moters policininkės atvaizdo. Spalio 2 d. pasidalyta Lietuvos Respublikos Prezidento sveikinimu minint Angelų sargų dienos šventę. Fotografijoje stovi šalies Prezidentas ir šalia jo du pareigūnai (kaip minima įrašė – Nelas ir Mantas). Tačiau abu pareigūnai yra vyrai. Galbūt ši fotografija nieko nereiškia ir nepagrindžia teiginio, kad ir Prezidentas policijos instituciją sieja tik su vyrais. Tačiau mąstydami apie reprezentaciją, galime teigti, kad per šią nuotrauką kuriama tikrovė, jog vyrai yra policijos institucija ir juos reikia sveikinti spalio 2-ąją. O taip tik dar labiau skatinamas stereotipas, kad policininkas turėtų būti vyras. Be abejonės, negalime taip tiesmukai teigti, kad formuojama tokia visuomenės nuomonė, bet tokios fotografijos skatina vienos lyties dominavimą ir didesnę reprezentaciją nei kitos ir kartu aštrina lyčių nelygybės aspektą.

Pabaigoje norisi pristatyti fotografiją, kuri buvo paplitusi visuose socialiniuose tinkluose. Ją padarė žinomas gatvės fotografas Vincas Alesius, labai dažnai fotografuojantis įvairius žmones gatvėse tiek Vilniuje, tiek kituose Lietuvos miestuose. Fotografija sulaukė daug dėmesio, daug patiktukų ir pačių geriausių komentarų. Galiausiai ja buvo pasidalyta ir Lietuvos policijos paskyroje (žr. 20 nuotrauką). Nuotraukoje matome tarnybinę uniformą vilkinčią pareigūnę, apsišarvavusią darbo įrankiais. Matyti tatuiruotė ant rankos, išryškėja rimtas žvilgsnis ir gana tvirta kūno poza, kuri rėkte rėkia, kad pareigūnė yra drąsi, veržli ir tvirta. Tokia, kokį dažniausiai stereotipiškai įsivaizduotume vyrą. Tačiau jei tai vertintume kaip moters reprezentaciją socialiniame tinkle, galėtume sakyti, kad tokią tikrovę norėtų įsivaizduoti ir su ja būti tapatinama kiekviena policijoje dirbanti moteris. Kodėl? Pažvelgus į nuotrauką,

galima numanyti, kad tokia pareigūne pasitikima darbo aplinkoje, ji nėra pateikiama kaip silpnoji lytis, priešingai, yra drąsi, stipri ir galinti pateisinti Lietuvos policijos iššūkį: „Ginti. Saugoti. Padėti“, yra palaikoma, gerbiama ir nežeminama visuomenės, kuri medijose teigia, kad moterys nėra tinkamos dirbti policijoje, vadovybės, kuri neretai moteris lygina su vyrais policininkais, ar kitų kolegų, kurie mėgsta savo kalboje pasitelkti seksistinius juokus. Be abejonės, tai gali būti šiek tiek ideologizuota, tačiau reprezentacijos tam ir skirtos, kad formuotų nuomonę, įsivaizdavimą ir kurtų tikrovės komponentus per kalbą, vaizdus, garsus ar simbolius.

20 nuotrauka

Išanalizavus pasirinkto laikotarpio moterų reprezentacijos pavyzdžius, būtų galima teigti ir apibendrinti, kad vizualinėse moterų reprezentacijose socialiniame tinkle „Facebook“ vyrauja moterų kaip grožio reprezentančių vaizdavimas, o tai tik dar labiau skatina mąstyti apie seksizmą medijoje. Taip pat pasitelkiamas perdėm šabloniškas siekimas sukurti vaizdinį, jog ir moterys gali mokytis Lietuvos policijos mokykloje ar galiausiai dirbti Lietuvos policijos institucijoje. Kitas aspektas, kuris kartojosi daugelyje nuotraukų, – „laimės“, „šilumos“ ir teigiamų emocijų vaizdavimas. Susidarė įspūdis, kad moterys dažniausiai vaizduojamos tokiose fotografijose, kuriose turi būti atspindėti teigiami jausmai. Fizinė jėga, nesutvarkyta aplinka ar šiurkštumas išimtinai paliekamas vyrams. Nors ištirtas laikotarpis ir

trumpas, jo analizė rodo, kad statistiškai Lietuvos policijos socialinėse medijose pareigūnės yra matomos net penkis kartus mažiau nei vyrai. Galbūt galėtume manyti, kad tokios nuotraukos neturi didesnės įtakos formuojant pareigūnės modelį, tačiau tikėtina, jog tai nėra tiesa. Visuomenė, matydama tokią komunikaciją ir policininkų reprezentaciją, papildo savo įsitikinimus stereotipais ir skatina mąstyti per primetamus lyties vaidmenis ir klijuojamas etiketes.

3.3. Interviu ir fotografijų reprezentacijų analizių palyginimas

Šiame darbo skyriuje lyginami pusiau struktūruotų giluminių interviu ir fotografijų analizių duomenys. Jie lyginami dėmesį telkiant į tris pamatinius blokus: 1. Moterys ir profesijos pasirinkimas; 2. Moteris ir darbas policijoje; 3. Visuomenės požiūris į pareigūnes.

Kaip rodo oficialioji statistika ir pareigūnių interviu duomenys, moterų policijoje kasmet daugėja. Tačiau institucijos komunikacija socialinėse medijose rodo, kad moterų reprezentacija vis dėlto nėra didelė, kur kas dažniau fotografijose regimi vyrai nei moterys. Kalbant apie moterų pasirinkimo studijuoti ir įsitraukti į instituciją aspektą, socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje ne kartą fiksuota, kaip reklamuojama Lietuvos policija mokykla, o fotografijose dėl to pastebėta ne viena moteris. Tai rodo, kad institucija angažuojasi būti atvira abiejų lyčių atstovams ir atstovėms, o tai, kad interviu informantes buvo nesunku rasti ir jos geranoriškai sutiko dalyvauti tyrime, papildo mintį, kad policijoje gali dirbti ir vyrai, ir moterys. Interviu duomenys leidžia apibendrinti, kad tyrime dalyvavusios pareigūnės yra laimingos pasirinkusios tokio pobūdžio darbą, ir šis teiginys koreliuoja su fotografijų vaizdais, kai, pasiremdami Roland'o Barthes'o denotacine sistema ir atkreipdami žvilgsnį į objektus, galime sakyti, kad daugelyje nuotraukų moterys vaizduojamos teigiamai nusiteikusios arba besišypsančios. Taigi, matyti, kad šio bloko – moterys ir profesijos pasirinkimas – ir interviu, ir fotografijų analizių duomenys sutampa.

Antrasis lyginimo blokas yra kiek platesnis ir susijęs su moterimis ir darbu policijoje. Čia atsiskleidžia keletas itin svarbių aspektų: 1) skirtingų užduočių skyrimas; 2) skirtingos fizinės ir asmeninės savybės; 3) darbe (ne)patiriamos emocijos ir jausmai; 4) vidinė tarpusavio kultūra. Kalbant apie pirmąjį aspektą, interviu medžiaga atskleidė porą momentų: moterims neretai skiriami darbai, susiję su raštvedyba, dokumentais, archyvavimu ir pan., ir kad pasitaiko atvejų, kai moterys nėra priimanos į įvykių reagavimo būrius, jos skiriamos būti tik tyrėjomis. Žvelgdami į nuotraukas, taip pat matome, kad moterys komunikacijoje daug

dažniau vaizduojamos dirbančios su dokumentais ir kabinetuose. Todėl šios abi analizės dalys verčia manyti, kad yra taip, jog darbai ar pozicijos gali būti skiriamos pagal lytį.

Kalbėdamos apie pareigūnių ir pareigūnų fizines ir asmenines savybes, informantės interviu teigė, kad pritaria teiginiui, jog vyrai yra stipresni fiziškai, o tai labai aiškiai išryškėja ir iš fotografijų reprezentacijų – daugelyje nuotraukų vyrai vaizduojami naudojantys fizinę jėgą, o moterys – protinę, tiksliau, nė vienoje iš fotografijų nematome pareigūnės, kuri turėtų artimą fizinį kontaktą su tariamais užpuolikais ar užpuolikėmis.

Apie darbe (ne)patiriamas emocijas ir jausmus, remiantis duomenų analize, kalbėti yra kiek sudėtingiau. Kaip ir buvo teigta interviu analizėje, moterų nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė – vienos teigė, kad emocijų negali rodyti, nes esą tai neprofesionalu, byloja apie jų silpnumą, todėl jų ir neišskyrė interviu metu, o kitos, priešingai, atvirai įvardijo jausmus, kuriuos patiria darbo vietoje. Analizuojamose nuotraukose matyti daugiausia teigiamos emocijos – šypsena, džiaugsmas ir pasitikėjimas savimi, tai yra jokių neigiamų emocijų nė ženklo nebuvo fiksuota.

Galiausiai paskutinis šio bloko aspektas – vidinė tarpusavio kultūra. Interviu metu moterys sakė, kad tarpusavio santykiai tiek su kolegomis, tiek su kolegėmis būna įvairialypiai. Jos išskyrė, kad net ir patirdamos spaudimą ar seksizmą iš kolegų yra linkusios bendrauti su jais, o ne su kolegomis. Nuotraukose, jei vaizduojama moteris, ji apsupta vyrų, o ne moterų, aišku, procentiškai vyrų fotografijose visada yra daugiau. Informantės pastebėjo, kad neretai jos yra globojamos vyrų, tą nuostatą patvirtintų ir viena iš nuotraukų, kurioje moteris vaizduojama viduryje apsupta pareigūnų. Galbūt tai tik detalės, bet, remiantis išanalizuotomis informančių patirtimis, norisi šiek tiek giliau pažiūrėti ir į nuotraukas bei kaip jose „sužaidžia“ vyro ir moters santykis. Taigi, aptarus visus keturis išskirtus aspektus, pastebėta, kad interviu fiksuotos moterų patirtys iš dalies atsispindi ir fotografijose. Todėl galima daryti dalinę išvadą, kad tam tikri stereotipiški dalykai, pavyzdžiui, susiję su lytimi ar fizine jėga, ne tik vyrauja darbo aplinkoje, bet ir atsispindi medijoje.

Paskutinis blokas yra apie visuomenės požiūrį į moteris. Atliekant patirčių analizę, gana ryškiai ir kontroversiškai atsiskleidė visuomenės požiūris į pareigūnes. Pirmiausia moterys nėra linkusios įvardyti savo darboviečių, nes tai, pasak jų, neretai kenkia santykiui su aplinkiniais, todėl jos vengia dalytis ir nuotraukomis ar įrašais apie savo darbovietę ir socialinėje erdvėje. Interviu metu išryškėjo ir neigiamas požiūris į moteris policininkes, kuris, kaip jos pačios sako, dažnai yra suformuojamas socialinių tinklų. Nuotraukose užfiksuota moteris policininkė visada būna graži, besišypsanti, o tai gali skatinti „vyrišką žvilgsnį“, kartu ir inspiruoti stereotipų įsigalėjimą. Medijos kuriamas moters vaizdinys, kaip

teigia ir informančių patirtis, gali turėti įtakos ir visuomenės mąstymui, kad esą moterys nėra tinkamos atlikti paskirtų užduočių. Ne vienoje fotografijoje moteris vaizduojama sveikinanti žiūrovus švenčių proga. Tai galima sieti su tuo, kad išorinei ir oficialiajai komunikacijai moteris yra tinkama ir reprezentatyvi (čia vėl gali įsiterpti „vyriškas žvilgsnis“), bet fizinėms veikloms ar suteikti pagalbą nukentėjusiam (-iai) per silpna.

Taigi, peržvelgus abi analizės dalis ir palyginus jas tarpusavyje, galima teigti, jog esama ir sąsajų, ir skirčių. Patirčių ir reprezentacijų sąsajų daugiausia būna tada, kai tai yra susiję su neigiamais aspektais (diskriminacija, seksizmu ir pan.). Fotografijos tartum pagilina moterų patirtis. Ir interviu, ir fotografijų reprezentacijų duomenys rodo dominuojantį vyro vaidmenį, kuris reiškiasi įvairiais lygmenimis – perdėta pagalba ir globa, didesne vyrų reprezentacija, moterų kritika dėl lyties ir stipresniu įsitvirtinimu policijos institucijoje. Kalbant apie skirtumus, jų išryškėja apibendrinant psichologinius ir emocinius momentus – patirčių analizė rodo, kad verta slopinti savo emocijas, o fotografijose matome itin džiaugsmingas emocijas, todėl neišvengiamai kyla klausimas, kodėl pasirenkamas toks vaizdinys? Galiausiai baigiant peršasi mintis, kad viešoji komunikacija ir medijos gali turėti įtakos visuomenės nuomonės formavimui. Peržiūrėjus fotografijas susidarė įspūdis, kad komunikacija gali skatinti stereotipus ir kitokį moterų reprezentavimą, o tai patvirtino ir pareigūnių nuomonė, kad neigiamas visuomenės požiūris gali būti suformuotas medijos.

Išvados

Šiomis dienomis itin aktuali yra lyties tematika, be to, ir pavyzdžiai rodo, kad dabartiniame viešajame diskurse dar vis vyrauja dvigubi standartai, kai kalbame apie moteris, jų elgesį, išvaizdą, darbo pasirinkimus ar savęs reprezentavimą. Lietuvos viešojoje erdvėje plika akimi galima matyti gana žalingos aplinkos apraiškų – lyčių nelygybę, kuri reiškiasi atlyginimų nevienodumu, karjeros galimybėmis ar atitinkamo vaidmens primetimu konkrečiai lyčiai. Todėl viso magistro darbo metu itin svarbios buvo feministinės idėjos. O prie visų šių idėjų, susijusių su lytimi ir jos problematika, nemažai prisideda ir medijos, kurios turi gana didelę galią formuoti visuomenės nuomonę, darančią įtaką kiekvieno iš mūsų pasirinkimams.

Žvelgiant iš akademinės perspektyvos, moterų padėtis yra gana plačiai nagrinėta mokslininkų (-ių) užsienyje, tačiau Lietuvos akademiname diskurse tokių tyrimų stinga. Ir ypač, kai kalbame apie konkrečią Lietuvos policijos instituciją ir moterų padėtį joje. Pažymint tai, kad tokio modelio institucijos kaip policija yra siejamos su vyriškumu ir griežta hierarchija, o moterų joje, kaip nurodo statistika, įsidarbina vis daugiau, galima klausti, kaip pačios policininkės mato savo darbo aplinką ir kokias patirtis sukaupia dirbdamos šioje institucijoje.

Siekiant suprasti, kaip moterys pačios apibūdina savo patirtis Lietuvos policijoje, pasitelkiamas interviu, kurio klausimynas suskirstytas į tris klausimų blokus, remiantis minėto Margot Ffrench ir Lindos Waugh tyrimo aspektais, metodus. Norint moterų policininkių patirtis palyginti su Lietuvos policijos nuomone lyčių atžvilgiu, pasitelkiama fotografijų reprezentacijų analizė, kuri atlikta remiantis Stuardo Hallo, Roland'o Barthes'o ir Lauros Mulvey idėjomis.

Magistro darbe buvo iškeltas tikslas – ištirti socialinėje erdvėje pateikiamą moters reprezentaciją Lietuvos policijoje, lyginant ją su pačių policininkių patirčių analize. Atlikus policininkių patirčių ir fotografijų reprezentacijų analizes buvo gautos tokios išvados:

1. Moterys vis dažniau linksta rinktis dirbti policijos institucijose, nors tokio pobūdžio įstaigos vis dar laikomos „vyriška darbo aplinka“ ir siejamos su atlyginimo skirtumais lyties klausimu, ne visada didelėmis karjeros galimybėmis, sunkiu fiziniu darbu ir griežta hierarchine sistema ar tradicijomis. Savo ruožtu, Lietuvos policijos institucija kuria vaizdinį, kad ji yra atvira tiek vyrams, tiek moterims. Todėl moterys linkusios

atmesti galbūt kartais nedraugišką mikroklimatą ar pavojingą darbo aplinką, nes jas skatina teisybės ir noro padėti stimulus ar gerieji artimųjų pavyzdžiai.

2. Pareigūnės pritaria minčiai, kad vyrai yra „stiprioji lytis“, bet tik fiziniu aspektu, o kalbėdamos apie kitas asmenines savybes (pavyzdžiui, diplomatiškumą, pakantumą, emocinį stabilumą, užsispyrimą, kruopštumą ir pan.) yra linkusios moteris laikyti stipresnėmis nei vyrus. Taip pat jos pastebi, kad sudėtingose situacijose moteris sprendimus priima greičiau ir teisingiau. Nors galima teigti, kad visuomenėje ir medijoje gajus stereotipas – „vyras yra stiprioji lytis, o moteris silpnoji“. Tai galime pastebėti ir oficialiose policijos institucijos fotografijose, kuriose matomi fizinę jėgą naudojantys vyrai ir protinę galią pasitelkiančios moteris. Tai iš tiesų vienas vaizdingiausių pavyzdžių, kaip vyrui ar moteriai prievarta primetamas vaidmuo ar prikabinama etiketė. Todėl pareigūnės teigia, kad medija nepalaiko jų, aštrina stereotipus ir yra vyrų pusėje. Čia galime prisiminti reprezentacijų galią – jomis galima formuoti nuomonę ar kurti tikrovę.
3. Moteris dažniausiai kritikos sulaukia iš kolegų, kolegių ir visuomenės. Kolegų kritika pasireiškia dėl lyties, fizinės išvaizdos klausimų ir kartais dėl nepasitikėjimo. Kolegių kritika persmelkta pavydo, pagiežos ir noro rodyti savo viršenybę. O visuomenės kritika moterims daugiausia reiškiasi dėl jų lyties, išvaizdos ir netikėjimo, kad jos gali padėti nukentėjusiajam ir būti naudingos.
4. Vadovybės požiūris į pareigūnes turi seksizmo elementų, kurie pasireiškia primetant moterims vaikų gimdymo aspektą, didesnę rūpinimąsi šeima nei vyrai, teigiant, kad tai gali trukdyti atlikti darbą tinkamai. Vadovai taip pat linkę labiau pagirti pareigūnes nei jų kolegas ir skatinti pareigūnus padėti ir jas globoti.
5. Dominuojantis vyro vaidmuo aptinkamas tiek moterų patirčių analizėje, tai yra praktiniame lygmenyje, tiek fotografijų reprezentacijų analizėje, tai yra teoriniame lygmenyje. Jaučiamas itin skvarbus „vyriškas žvilgsnis“ fotografijose ir dominavimas darbo aplinkoje.

Kadangi tyrimas yra vienas pirmųjų Lietuvos akademiniame lauke, čia praverstų rekomendacija, kad ateityje tema galėtų būti plėtojama atliekant interviu ne tik su moterimis, bet ir su vyrais bei vadovybės atstovais (-ėmis). Tai padėtų, palyginus duomenis, susidaryti dar tikslesnį institucijos vaizdinį. Taip pat vertėtų apžvelgti ne tik socialinio tinklo „Facebook“ Lietuvos policijos paskyrą, bet ir Lietuvos policijos mokyklos bei oficialų Lietuvos policijos tinklalapį, ir toks medių žvilgsnis papildytų padarytą analizę.

Literatūra

1. Barthes, Roland, „Atvaizdo retorika“, *Baltos lankos* 17, 2003.
2. Barthes, Roland, *Camera lucida*: pastabos apie fotografiją, iš prancūzų kalbos vertė Agnė Narušytė. Vilnius: Kitos knygos, 2012.
3. Bell, Daniel J., „Policewomen: Myths and Reality“, *Journal of Police Science and Administration* 10 (1), 1982.
4. Bennett, Mark, Fabio Sani, Nick Hopkins, Luisa Agostini, Lucilla Malucchi, „Children’s gender categorization: an investigation of automatic processing“, *British Journal of Developmental Psychology* 18, 2000.
5. Brašiškis, Lukas, „Diskusijos apie moterų ir queer tapatybių reprezentaciją kino istorijoje ir praktikoje“, *7 meno dienos* 26 (1305), 2019 06 28.
6. Butler, Judith, *Vargas dėl lyties: feminizmas ir tapatybės subversija*. Vilnius: Kitos knygos, 2017, https://emokymai.vu.lt/pluginfile.php/60108/mod_resource/content/1/Butler_1990.pdf.
7. Capecchi, Saveria, „Methodological problems in gender and media research“. *Springer Science + Business Media*, 2012, 29 November.
8. Collins, Rebecca L., „Content Analysis of Gender Roles in Media: Where Are We Now and Where Should We Go?“, *Springer* 64, 2011.
9. Collinson, David, Jeff Hearn, „Naming Men as Men: Implications for Work, Organization and Management“, *Gender, Work and Organization* 1 (1), 1994.
10. Connell, Raewyn, *Masculinities*. Berkeley: University of California Press, 1995.
11. Dick, Penny, Catherine Cassell, „Barriers to Managing Diversity in a UK Police Constabulary: The Role of Discourse“, *Journal of Management Studies* 39 (7), 2002.
12. Dyer, Richard, *The Matter of Images – Essays on Representation* (Second edition). New York: Routledge, 1993.

13. Downs, Edward, Stacy L. Smith, „Keeping abreast of hypersexuality: A video game character content analysis“, *Sex Roles: A Journal of Research* 62, 2010.
14. „2016 m. policijos veiklos apžvalga“, <https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/ataskaitos/2016%20policijos%20veikla%20pazyma.pdf>.
15. Ellemers, Naomi, „Gender Stereotypes“, *Annual Review of Psychology* 69 (1), 2018.
16. *Feminizmo ekskursai: moters samprata nuo antikos iki postmodernizmo*. Sudarė, įvadą ir įžangas apie autorius parašė Karla Gruodis. Vilnius: Pradai, 1995.
17. French, Margot, Linda Waugh, „The Weaker Sex? Women and Police Work“, *International Journal of Police Science and Management* 1 (3), 1998.
18. Fürsich, Elfriede, „Media and the representation of Others“, *International Social Science Journal* 61, 2010.
19. Jaffee, David, „Gender Inequality in Workplace Autonomy and Authority“, *Social Science Quarterly* 70 (2), 1989.
20. Gaidelytė, Viktorija, Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė, „Ambivalentiško seksizmo poveikis moterų gerovei. Literatūros apžvalga“, *Visuomenės sveikata* 1 (84), 2019.
21. Garcia, Venessa, „Difference“ in the police department“, *Journal of Contemporary Criminal Justice* 19, 2003.
22. „Gender distribution of full-time law enforcement employees in the United States in 2019“, <https://www.statista.com/statistics/195324/gender-distribution-of-full-time-law-enforcement-employees-in-the-us/>.
23. Gender Spectrum, „Understanding Gender“, <https://genderspectrum.org/articles/understanding-gender>.
24. GLAAD, „Accelerating Acceptance 2017“, https://www.glaad.org/files/aa/2017_GLAAD_Accelerating_Acceptance.pdf.
25. Hooks, Bell, „Feminism is for Everybody“, <https://www.plutobooks.com/blog/feminism-is-for-everybody-bell-hooks/>.

26. Hall, Stuart, „Media education foundation transcript. Representatino & the media“, 1997, <https://www.mediaed.org/transcripts/Stuart-Hall-Representation-and-the-Media-Transcript.pdf>.
27. Hall, Stuart, „The Work of Representation“, kn. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, Stuart Hall (ed.). London: SAGE, 1997.
28. Hunt, Jennifer C, „The logic underlying police sexism“, *Women & Criminal Justice* 1, 1990.
29. Yalley, Abena Asefuaba, Molatokunbo Seunfunmi Olutayo, „Gender, masculinity and policing: An analysis of the implications of police masculinised culture on policing domestic violence in southern Ghana and Lagos, Nigeria“, *Social Sciences & Humanities Open* 2, 2020, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590291120300668>.
30. Ito, Tiffany A., Geoffrey R. Umland, „Race and gender on the brain: Electro cortical measures of attention to the race and gender of multiply categorizable individuals“, *Journal of Personality and Social Psychology* 85 (4), 2003.
31. Ivanauskienė, Felicija, Virginija Šidlauskienė, *Lytis. Ugdymas. Socialinė aplinka: studijų knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2008.
32. Klonoff, Elizabeth A., Hope Landrine, „The Schedule of Sexist Events: A Measure of Lifetime and Recent Sexist Discrimination in Women’s Lives“, *Psychology of Women Quarterly* 19 (4), 1995.
33. Knights, David, Wendy Richards, „Sex Discrimination in UK Academia“, *Gender, Work and Organization* 10 (2), 2003.
34. Kress, Gunther, Theo van Leeuwen, *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. Routledge, Taylor & Francis Group, 2006.
35. Tonny Krijken, Sofie Van Bauwel, *Gender and Media: Representing, Producing, Consuming*. Routledge, Taylor & Francis Group, 2015.
36. Lietuvos policija, „Ministrė Agnė Bilotaitė: gyventojų pasitikėjimas pareigūnais ir saugumo jausmas didėja“, <https://policija.lrv.lt/lt/naujienos/ministre-agne-bilotaite-gyventoju-pasitikejimas-pareigunais-ir-saugumo-jausmas-dideja>.

37. Lietuvos policija, „Vizija, misija, vertybės“, <https://policija.lrv.lt/lt/apie-mus/vizija-misija-vertybes>.
38. Lietuvos Respublikos policijos rėmėjų įstatymas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59114/nGygYriXIT?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=959de58b-8e0b-4ea7-9b33-c725029660bd>.
39. Martin, Susan Ehrlich, Nancy C. Jurik, *Doing Justice, Doing Gender*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1996.
40. Molix, Lisa, „Sex Differences in Cardiovascular Health: Does Sexism Influence Women’s Health?“, *Am J Med Sci*. 348 (2), 2014.
41. Mulvey, Laura, „Visual Pleasure and Narrative Cinema“, *Screen* 16, 1975.
42. Ogasawara, Yuko, *Office Ladies and Salaried Men: Power, Gender and Work in Japanese Companies*. Berkeley, CA: University of California Press, 1998.
43. Patel, Davki, „Is Social Media Negatively Affecting Your Life?“, 2018, <https://www.pearson.com/ped-blogs/pearsonstudents/2018/06/social-media-negatively-affecting-life.html>.
44. Phillips, Nelson, Cynthia Hardy, *Discourse analysis: Investigating Processes of Social Construction*. A Sage University Paper, 2002.
45. „Plato’s Aesthetics“, 2008, <https://plato.stanford.edu/entries/plato-aesthetics/>.
46. Ponthieux, Sophie, Dominique Meurs, „Chapter – 12 – Gender Inequality“, Anthony B. Atkinson, François Bourguignon (eds.), *Handbook of Income Distribution 2*, 2015.
47. „Pretdentų fizinio pasirengimo pratimų atlikimo ir jų vertinimo metodika“, https://lpm.policija.lrv.lt/uploads/lpm.policija/documents/files/V2_3%2BPriedas_%2BFizinio%2Bpasirengimo%2Bmetodika%2B.odt.pdf.
48. Raun, Tobias, Maja Rudloff, Anne Mette Thorhauge, Kjetil Sandvik, „Introduction to Gender and Media Revisited“, *Journal of Media and Communication Research* 32 (16), 2016.
49. Reskin, Barbara, „The Proximate Causes of Employment Discrimination“, *Contemporary Sociology* 29 (2), 2000.

50. Sahgal, Punam, „Gender discrimination: Beliefs and experiences: A comparative perspective of women and men in the Delhi police“, *Journal of international women's studies* 9 (1), 2007.
51. Smith, Betsy Brantner, „Police History: The evolution of women in American law enforcement“, <https://www.police1.com/police-history/articles/police-history-the-evolution-of-women-in-american-law-enforcement-wMo8P1wLSxGQRes9/>.
52. Stok į policiją, „Kodėl verta būti policininku?“ <https://www.epolicija.lt/stokipolicija/kodel-verta-buti-policininku/>.
53. Šakočius, Alvydas, „Policija valstybėje ir visuomenėje: nuo distinktyviai iki racionaliai pragmatinio požiūrio į policijos paslaugą“, *Jurisprudencija* 15 (7), 2000.
54. Taylor, M. Susan, Daniel R. Ilgen, „Sex discrimination against women in initial placement decisions: A laboratory investigation“, *Academy of Management Journal* 24 (4), 1981.
55. „Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos įgyvendinimo 2016 m. tarpinstitucinė ataskaita“, https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/12945_mvlg-programos-ataskaita-2016.pdf.
56. Wong, Curtis M., „50 Percent Of Millennials Believe Gender Is A Spectrum, Fusion's Massive Millennial Poll Finds“, 2016, https://www.huffpost.com/entry/fusion-millennial-poll-gender_n_6624200.
57. Žmogaus teisių gidas, „Lytis ir lyties tapatybė“, <https://www.zmogaus-teisiugidas.lt/lt/temos/diskriminacija/kas-yra-diskriminacija/diskriminacijos-pagrindai/lytis>.

Kiti šaltiniai

1. Lietuvos policijos socialinio tinklo „Facebook“ paskyra. <
<https://www.facebook.com/Lietuvos.policija>>.

1 priedas

Interviu klausimai

I blokas: Profesijos pasirinkimo motyvai

1. Koks yra jūsų išsilavinimas? Kur mokėtės / studijavote? *(Jei pašnekovė pasakytų, kad baigė kitas studijas, o ne su policijos institucijas susijusias, paklausti, kodėl nutarėte, kad reikia mokytis dar papildomai?)*
2. Galbūt galite papasakoti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)? Jūsų turimą poziciją gali užimti abiejų lyčių atstovai? Ar (ir jei taip) ir kodėl dirbant policijoje darbai yra skirstomi į moteriškus ir vyriškus? *(Jei atsako taip – kokie skirtumai ir kodėl, jų nuomone, taip yra?)* Ar turite galimybę ir kokią kilti karjeros laiptais? Kas lems jūsų tolimesnę karjerą?
3. Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?
4. Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

II blokas: Moterų policijos institucijoje

Pasitenkinimas darbu

5. Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra? *(Jei pasako, kad taip, klausiama, kaip tai pasireiškia, kodėl?)* Matydami skaičius, galime teigti, kad moterų, dirbančių Lietuvos policijoje, nėra daug. Kiek apie tai galvojote, kai darbinotės / pradėjote dirbti?
6. Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje? Kokios jūsų savybės jums padeda darbe? Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbo aplinkoje? Galbūt galite apie juos papasakoti?
7. Ar dirbdama policijos institucijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Vadovybės požiūris

8. Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)? Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis? Kaip manote, kaip į jus žiūrima darbe – kaip į moterį ar tiesiog kaip į pareigūnę?

9. Neretai teigiama, kad sudėtinga yra derinti darbą policijoje ir moteriškumą. Ar pritariate šiam teiginiui?

Moterų pareigūnių ir vyrų pareigūnų tarpusavio santykis

10. Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais? Ar, bendraudama su kolegomis vyrais, jaučiate lyčių skirtumus?
11. Ar dirbant institucijoje, dažnai yra jaučiama konkurencija? Jei taip, kokiais aspektais? Tarp kurių lyčių? Kokius jaučiate privalumus ir trūkumus dirbdama policijoje ir būdama moterimi?
12. Ar manote, kad jūsų lytį aptarinėja kiti?

Moterų pareigūnių požiūri į moteris pareigūnes

13. Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje? Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?
14. Galbūt jaučiate, kad vyrai elgiasi kitaip, kai esate šalia jų? Jei taip, kaip jie elgiasi? Galbūt galite pateikti pavyzdžių?

III blokas: Visuomenės požiūris į moteris pareigūnes

15. Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?
16. Kaip manote, koks yra visuomenės požiūris į moteris pareigūnes?
17. Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?
18. Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji? Ar moterys yra linkusios priimti silpnosios lyties vaidmenį? Ar jūsų institucijoje taip yra? (Tik papildomas klausimas – jei reikės)

2 priedas

Informantė nr. 1

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadu, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Puiku, galim keliauti prie klausimų. Pirmiausia apie jūsų profesijos pasirinkimo motyvus – galbūt galite pasakyti koks yra jūsų išsilavinimas? Kur studijavote ar mokėtės?

Esmė tokia, kad pirmiausia mokiausi gimnazijoje, ten dešimtoje klasėje, kaip ir dažniausiai visiems moksleiviams reikia apsispręsti apie norimus dalykus, kur tu tęsi savo studijas. Ir tada reikėjo apsispręsti ir buvo mano dvi kategorijos – arba ekonomika arba būtent policija. Aš visą laiką save mačiau ten kur yra teisybė, teisingumas kažkoks teisinis aspektas, kad būtų mano darbas būtent susijęs su tuo. Tėvai norėjo, kad būtų skaičiukai, ekonomika, finansai ir kas yra aktualu ir visada bus aktualu. Teko paplušėti, kad įtinkinti tėvus, kad aš noriu čia ir tik tai čia. Pasirinkau dalykus ir tada po dvyliktos klasės įstojau į aukšąją mokyklą, policijos veiklą. Įstojau nemokamai tai buvo dar vienas toks vienas kaip šansas. Bet man buvo iš karto pasakysiu labai sunku buvo įstoti dėl sveikatos, turėjau labai pereiti pusę metų, to siekiau, susitvarkiau viską ką reikia ir pasiekiau. Tai buvo vienas iš mano stimulų. Matė tėvai, kad aš tikrai to noriu. Man iš karto pasakysiu, tėvų nuomonė labai svarbi buvo visą laiką. Tai įstojau, pabaigiau, keturis metus išsimokiau ir tada jau reikėjo darbo, kaip ir buvau darbo paieškose. Aš grynai baigiau policijos veiklą, tai aš žinojau, kad niekue kitur nedingsiu, dirbsiu policijoje. Tai va. Čia tokia nelabai trumpa įžanga.

Viskas geras. Jauskitės laisvai. Tai galbūt galite šiek tiek apie darbą papasakoti. Galbūt galite konkrečiai įvardinti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir galbūt galite pasidalinti kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Taip. Tai jeigu pradėdant kur aš dirbu – dirbu *pamini vietą*, vyriausiojo policijos komisariato veiklos skyriuje tyrėja. Dirbu jau virš dviejų su pusę metų. Jau sakau, nes tas laikas iš tikrųjų sprogo akimirksniu. Ir tada įsidarbinau čionais ir aišku buvo iš karto labai sudėtinga, nes aš pakliuvau į tokią įstaigą, į tokį skyrių, kur pas mane buvo vien tik vyrai. Ir aš irgi dabar esu toj

grupėje, esu viena moteris tarp vyrų. Kitose grupėse yra kitaip – vyras tarp moterų. O mano grupėje irgi toks iššūkis buvo, nes visą laiką buvau pripratusi, kad studijuojant ar besimokant, kad taip po lygiai pasiskirsto, o čia buvo ne. Tai o šiaip ta rutina atrodo taip, kad ai pirmiausia apie veiklos skyrių – kas tai yra? Pristatysiu trumpai. Mūsų veiklos skyrius yra suskirstytas į tam tikras teritorijas. Mano apskritis skirstosi į X rajonus. Skirstomas į teritorijas. Kaip anksčiau būdavo vadinami tie įgaliotiniai, tai dabar panašias funkcijas vykdome mes. Mes nesame vienas teritorijoje, o penkių žmonių grupė. Yra vienas vyriausiasis ir keturi pavadikai. Aš esu viena tarp tų pavadikų. Tai turiu visą laiką kolegą su kuriuo dirbame dviese, visą laiką arba keičiamės su kitomis kolegomis iš savo grupės, bet dažniausiai su vienu. Mūsų rutina atrodo taip – ryte ateinam, apsiginkluojam, išklausom instruktąžą, tada pasiimam tarnybinį automobilį ir važiuojam pas savo teritorijos vyriausiąjį – kokias užduotis reikės atlikti šiandien. Tai dabar irgi kiekvieną dieną skiriasi tas darbo grafikas – vieną dieną nuo aštuonių nuo devynių, kitą dieną nuo pirmos dirbame. Naktį niekada nedirbu tik dienomis. Ir ta rutina daugiau irgi skiriasi ir dėl to, kad kartais tenka vykdyti ne tik teritorijos vyriausiojo funkcijas, tačiau reikia vykdyti ir budėtojų nurodymus, kartais reaguojam į įvykius, jei nėra pajėgų daugiau. Mes daugiau turime patruliuoti savo teritorijoje, daugiau būti, kaip sakant, kad žmonės tave labiau matytų. Pagrinde būnam. Rutina tokia. Tos rutinos nėra, nes bet kada kiekvieną dieną susiduri su skirtingomis užduotimis, iššūkiais ir visą kitą.

O gal galite patikslinti, jums pavedamos užduotis. Gal galite vieną antrą užduoties pavyzdį pateikti?

Žinoma, galiu. Tarkim, tas teritorijos vyriausias yra atsakingas už ikiteisminio tyrimo medžiaga. Jam priskirtas tyrimas ir reikalinga apklausti žmogų, reikia atlikti kratą ir tai būtent tas užduotis vykdome. Mes susiskambinam su žmonėmis – mes važiuojam apklausti, jie atvyksta. Mes derinamės. Apklausos, kratos ir pñš.

Galbūt galite patikslinti, ar ne kaip suprantu jūsų pareigybę gali užimti tiek vyrai, tiek moterys?

Taip.

Galbūt galite pasidalinti, ar jūsų institucijoje jūsų pareigybėje darbai yra skirtomi į moteriškus ir vyriškus?

Mmmm.. visą laiką, kad ne. Bet kaip tik šiandien paskambino viršininkas ir sako: *pamini vardą*, tu visą laiką darydavai tai. Kaip ir minėjau vien tik vyrai. Tai yra bylų siuvimas, archyvavimas. Sekretoriniai darbai ir tikrai šitą dalyką.. visą laiką galvojau, kad skirsto po lygiai, bet šitos kategorijos darbas iš karto skambina man. Aš esu atostogose, bet sako gal galėtum, nes tu visą laiką darai, o jau reikia. Tai čia yra pavyzdys. Yra kažkiek.

O kalbant apie karjerą. Galimybė kilti karjeros laiptais. Ar yra galimybė tokia? Kas priklauso ar pavyks pakilti ar nepavyksta?

Tai taip, tikrai tikrai šitoje institucijoje karjeros kilimas yra. Prasideda nuo to, kad yra iškeliamos metinės užduotys ir pagal tai mes būname.. arba keliamas koeficientas, keliamas laipsnis, kartais keliamos pareigos. Taip pat visą laiką turime galimybę dalyvauti atviruose konkursuose, kur gali užimti kitas pareigas. Tai taip, tokia galimybė yra.

O dabar šiek tiek aplinkinius, nepažįstamus žmones. Ar esate pastebėjusi, kad kaip žmonės sureaguoja kai jūs pasakote kuo užsiimate?

Jei taip tiesą sakant, beveik niekada nesakau. Nebent paklausia. Tada būna sakau, kad dirbu viešajame sektoriuje. Bijau reakcijos žmonių, nes iš karto užsidengai barjeru, šydu. Nesvarbu ar moteris ar vyras, jei tu pasakii, kad dirbi policijoje, bet jeigu pasakai viešajame sektoriuje – viskas ok. Bet jei pasakai, kad policijoje – barjeras, baudėjai ir taip toliau. To bijau ir to susilaukiu. Stengiuosi ypatignai su svetimais žmonėmis nediskutuoti apie tai. Nesivelti į kalbas, nes tikrai gali kartais išgirsti net ne būtent tau, bet apskritai įstaigai įžeidžiančių žodžių, kurių nenoriu išgirsti.

Dar prie visuomenės grįšime vėliau. Dabar jau kalbant konkrečiai apie darbus. Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo kodėl taip yra ir ar tikrai taip yra? Galbūt tai stereotipas?

Mmm, iki šiol dar taip ir yra. Tikrai yra, kad vyriškas darbas. Susilaukiu ir studijų laikais iš dėstytojų komentarų – vyriškas darbas, tai galinga fizinė jėga ir t.t. Pradėjus dirbti lygiai taip

pat iš kolegų ir ypatingai, kai sakau viena tarp vyrų, jaučiuosi globojama, atrodo tos globos nereikia, aš lygiai taip pat dirbu kaip ir jie, tačiau jo, tas išlieka barjeras, kad čia vyriškas darbas, čia vyrams, ne moterims. Palauk tu dar neturi vaikų, o kai turėsi vaikus, kaip tada tu atrodysi, kaip tu dieną pijokus tampysi, o naktį vaiką supuosi? Tai tokių komentarų tikrai tiesiai šviesiai sakau, kad taip yra. Jie išlieka.

Ar tie komentarai iš visuomenės ar iš kolegų?

Būtent ką aš pacitavau - kolegos pasakymas man. Čia tai tikrai šitas yra. Ir dar ypatingai šiaip dar pastebėjimas, kad netgi ne moterų ar vyrų darbas, bet tai į tavo fizines galimybes atsiremia – koks tavo ūgis, svoris. Į tai atsižvelgiama. Sėdim visas kolektyvas. Visas skyrius kažkur. Ir būna komentaras va *interviuotosios vardas* tai aukšta, viską, ji gali dirbti, bet va ten *kolegės vardas* labai maža, tai čia jau ne toks darbas jai. Net ir tokia klasifikacija, ne tik, kad vyriškas ar moteriškas darbas.

Tai vyksta net ne darbo aplinkoje, bet netgi laisvalaikio metu.

Taip, taip.

Man kyla klausimas, o kaip jūs jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Tai šitas visas dalykas ką aš jums papasakojau, tai buvo pradėjus dirbti. Tai buvo sudėtinga, labai perlipti, kad gal čia tikrai ne man, nes kartais tų žmonių nuomonė įsiskverbia, tada galvoji gal jie teisūs. Bet kažkaip nesiveliat į diskusijas, stengdavausi nesivelti, kad gali dar kažkas išaugti į dar labiau. O dabar kaip ir nesulaukiu tokių komentarų. Dar atsiminiau apie stereotipus. Tai tikrai sutiksiu, kad moters jėga yra silpnesnė negu vyro. Tai šimtu proc, norėjau tikėti, kad ne, kad moteris yra stipri. Deja, fiziškai yra surengta, kad moteris yra silpnesnė už vyrą. Bet darbe, ne vien jėga yra reikalinga. Aš dabar su savo kolega vyru, dirbu du su puse metų viename ekipaže, nuspjau tris kartus, mes nenaudojome fizinės jėgos, mes sugebame šnekant, bendraujant rasti kompromisus. Tai va sakau, kiti pavyzdžiai, yra ir kitokie. Bet aš kalbu apie mūsų ekipažą. Tai yra taip, kad jėgos nereikėjo naudoti, o jei jėga, ta tikrai ne fizinė, bet toks

pasyvumas, pasyvi jėga, pajudėti, palydėti, nuvesti. Čia yra pavyzdys dėl stereotipo. Jie yra iš dalies teisingi, bet šiuo atveju moters jėga silpnesnė, bet galima išlaviruoti.

Kalbant apie laviravimus. Kokios jūsų asmeninės savybės jums padeda darbe?

Asmeninės? Tai iš tiesų, apskritai man padeda atsakomybės jausmas, laiko planavimas, taip pat tas pats ir kompromiso ieškojimas, aš visą laiką noriu būti tokioje aplinkoje, kad būtų bent daugumai gerai, visiems gerai nebus. Bent jau, kad būtų komfortiška visiems, kalbu ir apie kolegas ir apie žmones su kuriais dirbame. Pamečiau mintį... Aha, apie savybes. Esu tikrai be proto kantri, turiu kantrybės tai irgi čia mano pagrindinių savybių. Ir dar viena savybė, nežinau kaip apibūdinti. Tikrai esu kol kas ne moteriškai stipri, ta prasme, kad emociškai kalbu, kad emociškai aš galiu išsilaikyti, taip kaip vyras moka užslėpti emociją, tai galiu ir aš. Nežinau kaip bus ateityje, kai bus šeima, visą kitą, bet šiuo metu aš moku atsiriboti ir moku dar tar atsiribojimas, turiu va vyrą. Mes esame sutarę – darbas yra darbas, namai yra namai. Tai padeda. Grįžus namo negalvoji ir nešneki apie darbą. Tai pavyksta. Nežinau kaip bus ateityje, bet tos savybės padeda išlikti stipriai, išlikti taip, kad moteris tarp vyrų būtų lygi ir tokia pati. Ne kitokia, kad ta prasme, nebūtų galimybės kompromituoti.

O gal galite kažkokių pavydžių papasakoti, su kokiais sunkumais susiduriate darbe? Gal kokių pavydžių?

Galiu iš karto tiesiai šviesiai pasakyti pavyzdį, niekada nerandu bendros kalbos su psichologiškai pažeistais žmonėmis. Nerandu kažkodėl. Aš keliu jiems agresiją. Tas darbas, kai aš atsitraukiu, o mano kolega eina su jais bendrauti. Nežinau kaip ir kodėl, bet va su psichologiškais sutrikimais nerandu bendros kalbos. Vienas sudėtingiausių. O šiaip tai patys sunkumai, pačioje pradžioje buvo sunkumai tai į kolektyvą įsiliesti, tas pats alkoholio vartojimas. Tarkim kolektyvas nesupranta kaip tu gali nevertoti arba vartoti labai minimaliai. Iš seniau išlikęs, kad ypatingai, nekalbu dabar, darbe ne, bet laisvalaikiu, užklasinėje veikloje. Žmonės nesupranta, kaip gali būti linksma be alkoholio. Tikrai dauguma kolegų susilaukia apie tai komentarų. O iš darbinės aplinkos. Mmm... Žinoma ta darbinė aplinkoje, sunkiausias etapas, kai pradėjau dirbti. Kai tau nepasako, nepataria, kai tau reikia pačiai priimti sprendimus. Tu neturi darbinės patirties – čia didelis iššūkis. Turėjau surasti iš kolegų, atsifiltruoti žmones, iš kurių gali paprašyti pagalbos. Paprašyti pagalbos aš nebijau, aš moku jos prašyti, bet reikėjo

atsifiltruoti, kas tau gali padėti. Tikrai kai kurie gali patarti taip, kaip tau tikrai nebus naudinga, teisiškai naudinga. O daugiau žinokit, nesugalvoju.

Viskas gerai. O dirbdama policijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Šiaip tikrai nesugalvoju nei vieno pavyzdžio. Kad sulaukčiau, kad esu moteris, o ne vyras. Ne, nežinau.

Jūsų vadovybė. Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)?

Moteris.

Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Aš papasakosiu iš savo irgi patirties. Yra pavyzdys. Darbinuosi aš ir tarkim darbinasi ir kitos lyties atstovas. Tai yra moteris ir vyras. Man viršininkė yra pasakius, kai nebuvo jos darbuotoja. Ji sakė, kad visą laiką rinksis vyrą, nes moteris išeina vaikų auginti. Aš turėjau, nes ji labai norėjo mane įdarbinti, bet jai šitas principas sunkiai leido tai padaryti. Buvo taip, kad aš turėjau pažadėti, kad du metus nesusilauksiu jokios atžalos. Va šitas aspektas ir yra, kad va koks jos požiūris. Aš po to galvojau, kad gali būti ir netyčia, kur tu neplanavai. Visokių variantų. Aš tą pažadą turėjau pažadėti. Aš žinau, kad jei būčiau sulaužiusi, aš žinau, kad tikrai karjera galėjo kentėti, tikrai žinau. Tas požiūris toksai išlieka. Ir išlieka iki dabar dirbant. Visos moterys kurios gali tuoj išeiti vaiko auginimo atostogų.

Neretai yra teigiama, visuomenėje, sakoma, kad sudėtinga yra derinti darbą policijoje ir moteriškumą. Ar pritariate šiam teiginiui?

Šiaip nelabai pritariu. Dėl to, kad apskritai, pasirenkant tokį darbą, dažniausiai moteris ir būna ne taip, kad tipiška moteriška. Kur visą laiką pilnas makiažas, vakarinis ar dar kas nors. Visą laiką plaukai sutvarkyti ir t.t. Tai esmė tokia, kad vien pasirinkus šitą specialybę, kad tu jau ten.. nesakau, kad dirbančios pareigūnės nėra moteriškos. Tikrai ne. Tiesiog jos iš karto jau žino, kur eina ir gaunasi man atrodo, kad ir kaip.. pagal jas, pagal jų poreikius viskas yra

suderinama. Aš pati nesusidūriau, kad man reikėtų derinti kažką. Uniforma yra uniforma. O tą motreriškumą gali pasilikti laisvalaikiui.

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais? Ką jaučiate? Ar jaučiate lyčių skirtumą?

Šiaip tiesą sakant, visada buvau ta, kuri būdavo vyriškose kompanijose. Tai kaip ir to kažkokio skirtumo nepajutau. Tik tai, kad būtent iš kolegų komentarų – tu viena tarp moterų, tu čia va esi globojama, tu čia prižiūrima ir t.t. Tai čia iš kolegų žodžius pacitavau. O pačiai kaip sekasi, tai tikrai nu aš manau, kad sekasi puikiai. Visą laiką, kaip tik aš dažniausiai būnu tas barjeras, kai kažkokia įtampa tarp vyrų, aš įsiterpiu ir ieškau kompromisų. Man atrodo, kad aš pati gerai jaučiuosi ir jiems tikrai netrukdu, kad esi moteris. Tikrai manau, kad padedu, su savo.. Moterų ir vyrų požiūriai skiriasi. Jiems irgi palaviruoja, kad reikia spręsti kitaip. Kai reikia priimti sprendimą – ir neslėpsiu, kad kartais sprendimas gali būti tesinis arba tavo nuožiūra ir tu gali išlaviruoti. Ir pavyzdžiui, vyrai visą laiką, kurie tik teisiškai ir tik teisiškai ir tikrai pagal teisinius aspektus. O būtent aš stengiuosi, kad gal darom ir teisiškai nepasižeistų, bet ir žmogui geriau būtų. Ir tada jie pradeda – gal ir teisingai sakai.

O apie konkurenciją. Ar ją jaučiate darbo aplinkoje?

Taip. Šiaip taip. Tikrai jaučiu. Ypatingai, kai kažkokius paskatinimus gauni ar kažką. Komentarų sulauki ir jautiesi labiau pažeidžiama ir atrodo, kai tavęs niekas nemato, vadovybė, tada ta konkurencija mažesnė, bet jei tave pastebi kažkur ar pagiria ir tada atsiranda iš kitų žmonių ir jauti tą konkurenciją.

O ta konkurencija yra tarp jūsų ir tų vyrų komandoje?

Šiaip pati konkurencija ne tik komandos, bet ir tarp kitų komandų. Tai mes kaip bendras skyrius. Tik grupėje vykdome užduotis, bet konkurencija tarp grupių. Ir pagal metines užduotis konkuruojame. Metinės užduotys yra iškeltos vienodos ir kuri bus pirma. Pagal tai bus po to koficientai keliami, atlyginimas keliamas.

Bet konkurencija vyksta tarp moterų ir vyrų? Bet ir moterų?

Kitose grupėse yra daugiau moterų. Aš išskirtinė pagerbta tokia. Ten vyrams sunkiau tarp moterų, nei man.

Grupėje neturite moterų, bet bendram didesniai rate yra moterų. Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje?

Šiaip šitų žmonių.. 20 asmenų – lygiai. 10 vyrų ir 10 moterų.

O dabar kalbėjome apie vyrus kolegas. Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Taip, turiu santykį. Bet tikrai ne su visomis geriausi santykiai. Su vienomis kurios padėjo man atėjus – div merginos, vyresnės. Jos man padėjo man atėjus. Jos žinojo, ką tai reiškia arėjus į kolektyvą. Iki dabar su jomis santykiai puikiai. O su kitomis moterimis sulaukiu komentarų – aš gaunu daugiau vyrų dėmesio, nei jos, nes pas mane yra daugiau vyrų. Šitas nuansas yra, sulaukiu komentarų – kodėl su mumis taip nebendraujama? Kodėl to dėmesio negauname?

Tai konkurencija yra ne tik dėl darbo, pakėlimų, finansų, bet ir dėl tokių pakankamai asmeninių dalykų.

Taip, taip.

Sugrįžkime prie visuomenės. Visuomenėje susiduriate su stereotipais. Pritariate, kad jų yra. Kaip manote koks visuomenės požiūris į moteris pareigūnes.

Pirma mintis iš karto šovė ir pasakysiu. Nuvažiavus į įvykį, sureagavus, iškvietimas ir pns. Reikalinga pagalba pareigūnų ir ypatingai pastebėjau, kai įeisiu su kolega visą laiką bus – „sveiki vyrai“. Visą laiką, nors nesu trumpai kirptais plaukais ar pns. Bet visą laiką tai jaučiasi. Turėjo ateiti du vyrai, o ne vyras ir moteris. Net ir yra ekipažas, kur yra moteris abi. Tai tikrai visuomenės reakcija atvažiavus į įvykį artimojoje aplinkoje – ką jūs čia veikiat? Kaip jūs mano vyrą sulaikysit ir pns? Visuomenėje išlieka šitas stereotipas, kad vyrai, netgi visą laiką labiau pageidauja, kad atvažiuotų vyrai. O moteris ten sutvarkyti apskaitą, suarchyvuoti – kaip sekretorei.

Ką jūs darote tokiu atveju?

Aš nusišypsau ir – labas vakaras. Aš visiškai nesigilinu į tai. Jei žmogui taip atrodo, tegul. Tikrai darbinėje aplinkoje nepradėsiu aiškintis savo nuoskaudų ar pnš. Savo požiūrio nerodysiu ir nediskutuosiu, aš ne to atvykau.

Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?

Dabar žiūrint kur – darbinėje ar kažkur laisvalaikiu? Jei darbinėje su uniforma – visą laiką liksi pareigūne, o ne moterimi. Taip yra, nes uniforma labai įpareigoja. Tenka nueiti pėščiomis iki darbo. Tu būsi ne moteris, tu būsi pareigūnas. O jei ne darbo aplinkoje, aš visą laiką neminiu kur aš dirbu, mano vyras irgi žino, kad nereikia sakyti. Visą laiką lieku tada jau moterimi.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji?

Pakomentuosiu taip, jei kalbame apie fizinę jėgą – sutinku. Bet jei pagal emocinę – nė velnio.

Ar vadovybė pritartų tokiam teiginiui?

Aš beveik esu tikra, kad mano vadovė atsakytų taip pat kaip ir aš. Bet ji yra moteris. Jei mano viršininkas būtų vyras, pvz teritorijos – jis pritartų tokiam teiginiui.

Informantė nr. 2

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadų, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Profesijos pasirinkimo motyvai. Koks yra jūsų išsilavinimas? Kur mokėtės ir studijavote?

Tai mano išsilavinimas – aukštasis universitetinis. Teisės ir policijos veiklos bakalauras. Mokiausi X mieste.

Galbūt galite papasakoti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Tai aš šiuo metu dirbu X policijos komisariatare. Esu vyriausioji patrulė. Pareigybė skaitytusi – viršila. Atvykus kiekvieną dieną į maršrutus susižiūrima ar viskas yra tarnybiniame automobilyje, ko reikės įvykiams. Išvykstame į nurodytus maršrutus ir reaguojame į įvykius.

Jūsų turimą poziciją gali užimti abiejų lyčių atstovai?

Taip, tiek moteris, tiek vyras.

Ar (ir jei taip) ir kodėl dirbant policijoje darbai yra skirstomi į moteriškus ir vyriškus?

Na konkrečiai ne. Aš dirbu su tyrėjumi, ekipaže yra vyresnysis. Kartais būna atveju, kad įvykiai, kai yra skirtingi, skirtingų komplektacijų, tada tuomet taip, pasiklausai tyrėjo/tyrėjos, žiūrini su kuo dirbi tą dieną – ką geriau būtų padaryti, kokius veiksmus atlikti pirminius. Sakyčiau ne, darbai yra tolygus tiek moterims, tiek vyrams.

O komplektacijos, gal galite patikslinti?

Aš turiu omenyje – tam tikrų įvykių, kad tarkim būna kiekvienas įvykis, jie yra skirtingi, kartais nežinai nuo ko pradėti nuvykus. Nežinai ar reikia eksprestą kviesti ir eini tartis su kolega ir ieškai kompromiso.

Ar turite galimybę ir kokią kilti karjeros laiptais? Kas lems jūsų tolimesnę karjerą?

Taip, kadangi aš kai pradėjau dirbti, aš atėjau su aukštuoju universitetiniu, aš galiu užimti tiek tyrėjo, tiek vyr. tyrėjo pareigas, bet aš sutikau pradėti dirbti nuo žemiausių pareigų – patrulio, jau esi vyr. patrulė, kad galėčiau net nemoku paaiškinti, kad galėčiau labiau pažiūrėti.. nu nes aš, kai jau vėliau pakels į tyrėjo pareigas, kad aš kai dirbsiu su patruliu, žinočiau, ko galiu iš jo

tikėtis, kokius darbus jis gali atlikti ir kas man reikia atlikti. Gal dėl to norėjau pradėti nuo to. Kad galėčiau dirbti tiek toje srityje.

Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?

Aš nuo pat vaikystės.. aš žinojau kuo būsiu, tik nežinojau kaip seksis egzaminus išsilaikyti. Aš žinojau nuo vaikystės kuo būsiu. Nežinojau ar į policijos mokyklą teks eiti ar va į X išeis pasibaigti. Norėjau ir žinojau kuo būsiu.

Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

Na, jei konkrečiai apie nepažįstamus asmenis, tai šiaip ne. Aišku, reakcijų kai praeini pro žmogų tai ten visokių būna. Žmonės žiūri, jiems įdomu, kad ir tarkim atėjus į parduotuvę, ką tu perki, nes esi pareigūnas. O jeigu po darbo nueini su uniformą. O šiaip iš šeimos, draugų ar giminių, kad ir visi žinojo, aš visiems sakydavau kuo būsiu kai užaugsiu, tai replikų ar pastebėjimų niekad niekas nesakydavo.

Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra?

Na iš dalies kaip ir yra stereotipas, iš dalies kaip ir tiesa, sakyčiau. Pavyzdžiui mano komisariate dirba, reagavimo skyriuje, tai yra reaguojančių vien tik daugiausia moterų. Tai tas iš tikrųjų nėra labai gerai, nes vis tiek kai tu važiuoji su vyrų į muštynes, nes vyriška jėga yra vyriška jėga. Vyriškis galėtų priremti smurtaujantį asmenį labiau, stipriau. Kol dvi moterys turi vieną sutvarkyti smurtaujantį galbūt, o kai yra vyras ir moteris, vienas ties tuo tvarkytis, ties tuo tvarkytis. Kaip ir sakyčiau, kad vyriška profesija tikrai ne, nes moteris irgi gali daug daugiau padaryti nei vyrai. Bet šiaip norėtusi, kad ekipaže dirbti ir vyras ir moteris.

Jūsų institucijoje moterų netrūksta?

Ne, dauguma moterų.

Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Na kaip aš sakau, kadangi aš mokiausi universitete, mes kiekvienais metais turėdavome praktiką po mėnesį laiko. Tai aš ją ir atlikau savo komisariate. Tai aš ir žinojau ko galiu tikėtis, kokie yra įvykiai ir jų gausa, kokia situacija su darbuotojais. Aš stengiuosi nelabai kažką į galvą imti, bet logiška, kad kai yra tokia didelė žmonių kaita, labai keičiasi moterys, nes reagavimo skyrius, nes daug darbo ir sunku. Nespėji labai didelių emocijų patirti. Nebent kažką su įvykiais. Bet kolektyvo moterys ar vyrai.. labai didelė kaita, tu nespėji realiai emocijų ar kažko... net nepagauni galvojant apie kažką. Sakau didelė kaita.

Sakote, kad įvykiuose emocijų. Galbūt galite pasidalinti pavyzdžiu?

Na tų įvykių.. yra begalės šiaip. Yra buvę tokių, kur labiausiai įstringa, va tie kur žmonės nori nusižudyti, kurie jau tam ir pasiryžta. Bet dar labiau įsimena, kai žmogus nori nusižudyti, bet tu jį išgelbėji. Tu žinai, kad gali suteikti pagalbą, va nukreipti kažkur, pas psichologus. Ir kai tu žmogui pagelbi, po kiek laiko supranti, kad padėjai žmogų. Va tokios emocijos, bent man pačios geriausios, pačios įsimintiniausios.

Kokios jūsų savybės jums padeda darbe?

Aš manau, kad aš esu... ne tai kad nejautri, bet gal tokį jaučiu atsparumą tiems įvykiams, nes yra žmonių, kurie ilgai ten galvoja apie tuos įvykius. Aš stengiuosi suprasti, kad tai yra darbas, kažkas tai turi daryti. Tai yra mano tiesioginis darbas aš jį turiu atlikti ir atlikti gerai nepaisant tų emocijų. Ar ten artimiesiems negaliu rodyti, tai sakyčiau tai yra mano plusas. Nejautrumas tam tikrose situacijose. Toliau gal užsispyrimas atliepiant savo tikslą. Stengiuosi kiekvieną darbą atlikti tinkamai ir gerai ir tą ką turiu padaryti stengiuosi atlikti ne idealiai, nes pasitaiko klaidų, bet stengiuosi, kad jų nebūtų. Ir nežinau.. manau, kad pagarba kitiems žmonėms. Stengiuosi, kad kiekvienas žmogus kalbėdamas su manimi naujausių įtampos, kad ir koks tas žmogus yra. Kad jis negalvotų, kad aš esu aukščiau už jį ar kažką ten. Stengiuosi kalbėti su kitais, kaip su draugais – ramiu tonu ir pnš.

Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbo aplinkoje?

Mmmm... na su sunkumais tokiais, tai net nežinau.. kaip paaiškinti.. policijos darbe reaguojant į įvykius būna kad ir kiekvieną pareigą. Būna kažkokie smurtautojai, kurių yra ne vienas, tu turi suvokti, kad gausi kažkaip išskirti va tarkim vieni vyrai. Girti vyrai, kad jau faktas, kad jie jau gali ir pulti ir muštis. Tu jau supranti, kad turėsi saugoti ir kitus ir save ir kolega. Stengtis žmones vienas nuo kito atskirti. Vaikus mažamečius. Tu jau važiuodamas turi susivokti ir susidėti tam tikrus taškus ką darysi iš kart. Ką darysi išlipus iš automobilio. Kur tu juos išvesi ir pñš.

O jūs sakote, kad būna įvykių, kur reikia panaudoti fizinę jėgą. Tai tokius įvykius nevykstate viena, taip? Ar tai būna vyras?

Kai ateini dirbti tu tiesiog ryte kaip ir ateini, yra pamaininis darbas. Pavyzdžiui nuo 8 ryto iki vakaro arba antraip. Tada dirbi visada su tuo žmogumi, aišku stengiasi dėti moterį ir vyrą, bet dabar yra sunkiai. Man atrodo yra trys vyrai ir dvylika moterų. Tai padaryti taip, kad sudėti, kad dirbtų su vyru praktiškai neįmonama. Taip, jeigu vienas ekipažas yra užimtas, tarkim kur vyras ir moteris yra, tada faktas, kad tu važiuoji, nežiūrint ar tu dirbi su moterimi. Policijoje nėra ten tokio – moteris ar vyras, tu esi pareigūnas, tu turi atlikti. Funkcijos yra ir vyrui ir moteriai yra vienodos. Apsaugoti žmones, suteikti pagalbą, apsaugoti įvykio vietą ,apžiūrėti. Tai realiai nėra moterų ir vyrų yra pareigūnas.

Ar dirbdama policijos institucijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Na, taip aišku būna ir tokių įvykių, kur nuvažiuoji ir žmonės žiūri ir stebisi ir sako – o tai kaip čia, mes tikėjomės, kad bent vyrukai atvažiuos. Čia mušasi, o ką jūs? Tada stengiesi paaiškinti, kad mes irgi turime tas visas spec priemones – dujas, tazerį ir pñš. Galų gale ginklą, bet faktas, kad geriau to ginklo nenaudoti, bet tazeris, dujos, lazda, antrankiai. Tiek vyrai ir moterys turi tuos pačius įrankius. Sako žmonės – ko moterys eina į policiją? Ką jos padarys atvažiavusios?

O kalbant apie darbo aplinką?

Darbo aplinkoje ne, mes visi susigyvenom su tuo, kad vien pas mus moterys ir tu nieko nepadarysi. Tiesiog taip yra. Žmonių iš kažkur nenukris. Tie vyrai neateis. Žmogus turi būti specialiai apmokytas. Mes visi susigyvenom ir kažkokių nėra.

Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)? Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Vyras. Mmm... na aš manau, kad ne, nes mums dažnai akcentuojama, kad mes esame pareigūnai, jūs nesate moteris ar vyras. Jūs esate pareigūnai – visi tas savo funkcijas... nu ir logiškai pagalvojus, policijos įstatyme nėra parašyta, kad policijos pareigūnas turi atlikti tokias funkcijas, o moteris pareigūnė kitas. Viskas yra vienodai. Nėra kažkokios diskriminacijos. Nėra taip, kad moteris taip turėtų padaryti, o vyrai kitaip.

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais?

Mes kadangi visi esame susitaikę su ta mintimi, kad tų vyrų ten neateis, pas mus didelė kaita, ypač pas mus. Tai kažkaip to bendravimo tokio.. taip visi kolegos nori padėti ir dar kai esi jaunas žmogus, nori pagelbėti, nori išmintį perduoti, moko, pataria. Nėra taip, kad ateina ir sako – o vėl su tavim dirbti. Jie supranta, kad jų kartu abiejų vyrų nedės į ekipažą. Santykiai dalykiški, tiek iš mano, tiek iš jų pusės. Lyčių skirtumo nematau.

Ar dirbant institucijoje, dažnai yra jaučiama konkurencija?

Pareigū atžvilgiu tai taip. Na, visi kaip sakyti, galbūt tie kurie atėję į komisariatą dirbti su aukštaisiais, jie galbūt nelabai tikėjosi, kad juos dės iš karto į žemiausias pareigas. Atėjo su aukštaisiais ir tikisi, kad ateis ir padarys tyrėjais. Kad nereikės dirbti – ant kelių. Bet sakau, aš tai.. mano pozicija tokia, kad reikia pradėti nuo to, kad jei atsitiktų bėdai, jei reikėtų ateiti iš veiklos skyriaus, eiti į kelius, kad tu mokėtum ir žinotum ką reikia daryti.

Nepajautė, kad konkurencija būtų lyčių prasme?

Ne, tokios tarp lyčių tikrai nepastebėjau. Ne, tikrai nepajaučiau. Gal tiesiog tų pareigū tokių norėjimas nėra toks, kad moteris vienu pareigū norėtų, o vyrai kitų. Taip nėra.

Kokius jaučiate privalumus ir trūkumus dirbdama policijoje ir būdama moterimi?

Aš asmeniškai, tai trūkumus, kad esu moterimi nelabai aš kažkaip matau. Aišku sakau, geriau kai yra vyras, nes saugiau jautiesi. Bet sakau vyrai nėra lygūs vyrams ir moteris nėra lygios moterims. Aš pavyzdžiui, kai einu į įvykį aš jaučiuosi drąsiai. Aš žinau, tas toks žinių turėjimas ir žinojimas kaip tu gali apsiginti ir panaudoti spec priemones, tas drąsina. Aš esu gerai susipažinusi. Kaip panaudoti prieš žmogų, tai galbūt tas. Kažkaip.. o sakau tokių trūkumų, kad

esu moteris nejaučiu. Čia priklauso nuo kiekvieno, kiek į save deda pastangų, kad ir sporto atžvilgiu.

Skyriuje kaip suprantu daug moterų. Bet ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje? Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Taip, irgi daugokai visuose skyriuose. Tikrai. Nesakyčiau, kad dauguma, bet į tą pusę.

Galbūt jaučiate, kad vyrai elgiasi kitaip, kai esate šalia jų?

Ne, gal kai tolygiai pasiskirstę, galbūt ten kažkaip. Bet pas mus yra vien moterys, tai ne. Aš asmeniškai nepastebėjusi.

Bet jūsų akcentavimas, kad yra daugiau moterų, tai tiesiog vyrai neateina ar norima kažkaip lygybę taip kompensuoti?

Oi tikrai ne dėl to, tiesiog nėra studijuojančių iš mano pusės, kur aš dirbu rajono. Nei tie kurie mokėsi kažkur aukštosiose mokyklose, kad ir kolegijose. Net ir paprastą teisę.

Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?

Na, tai kaip ir minėjau, sakau, kad ir kaip visuomenė, pasiskaičius kažkokius komentarus.. faktas, kad žmonės rašo ir jie rašys, arba kažkuo nepatenkinti arba ateityje bus nepatenkinti. Rašo, kaip gali dirbti bobos, kaip jos gali susitvarkyti įvykyje. Bet aš sakau, galbūt tai yra tiesiog.. faktas būna ir kolegės pasimeti, kaip ir žinai ką daryti, bet dvejoji. Gal tiesiog žinių trūkumas, galbūt nepakankamas žinojimas, kaip gali panaudoti spec priemones. Aš manau, kuo daugiau žinai, tuo daugiau gali leisti sau būti drąsesnei. Tu žinai pagrindinius veiksmus, tu žinai, kaip reikėtų sulaikyti ir nesukelti labai didžiulio skausmo, kad ir naudojant elektro šoką.

Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?

Mmmm... visų pirmą kaip moterį, faktas. Bet aš sakau, galbūt kai žmogus yra susidūręs su manimi ne pirmą kartą, jis jau supranta, kad aš žinau, ką kokį ir ką galiu prieš jį naudoti, žinau, koku kaip sakyti.. kokią baudą jam už kažkokį dalyką paskirti. Kai jis mato, kad aš viską

žinau, tada pasibaigia – kad tu tokia ir anokia, tu boba. Jis supranta, kad su tuo nesužaisi. Tada jis jau mane mato, kaip pareigūnę.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji? Ar jam pritariate?

Aš aišku, kad nepritariu. Aš sakau, kuo tu į save daugiau investuoji, ne ta prasme grožio. O intelekto, žinojimo, domėjimuose, fizine išvaizda ir pajėgumu.. aš galvoju, kad vyras nėra lygus vyrui, taip ir atvirkščiai. Aš sakyčiau, kad policijos pareigūnas yra tiesiog pareigūnas, nėra įvardintas ar moteris ar vyras.

Kaip manot kaip vadovybė traktuoja tą teiginį?

Na, konkrečiai aš manau, kad pas mus tikrai ne. Moteris susitvarko pas mus reaguodamos dviese į įvykius. Jos susitvarko su muštynėmis, girtais vyrais. Aš manau, kad pareigūnės nesusitvarkytų, tada galbūt galėtų.. arba nespėtų, pasimestų, gal tada galėtų kažkaip traktuoti. Bet pas mus taip nėra buvę, kad kažkaip per aplinkui pasakytų, kad gal geriau vyrai geriau susitvarkę.

Informantė nr. 3

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadu, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Koks yra jūsų išsilavinimas? Kur mokėtės ir studijavote?

Pradžioje tai buvo profesinis policijos išsilavinimas. Policijos mokykla dar buvo. O po to baigiau Kauno policijos fakultas lyg, teisės ir policijos veiklą bakalaurą. Dirbu X, veiklos skyriuje tyrėja.

Kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Oi... daug ką. Dabar kai įvyko pasikeitimai, tos visos reformos, čia penkis metus vyksta. Dabar tyrėjai ne tik sėdi kabinete, bet ir važiuoja į gatvę, patruliuoja, priima iškvietimus iš budėtų dalies. Dabar budėtojų nėra. Mes vykdome viešą tvarką, kelių eismo priežiūra, ikiteisminius tyrimus pradėdame, tyriame pareiškimus. Kartais tenka ir antspaudus nuimti aišku. Žodžiu, pareigūnas dabar daro viską.

Gal galite patikslinti, ar gerai suprantu, kad Jūsų turimą poziciją gali užimti abiejų lyčių atstovai? Ar (ir jei taip) ir kodėl dirbant policijoje darbai yra skirstomi į moteriškus ir vyriškus?

Taipm gali. Žinoma jeigu.. kas dirba prie pulto, priima iškvietimus, mato, kas yra ekipaže, ar yra vyras ir moteris ar dvi moterys.. ir jei yra kažkoks smurtas nesiųs dviejų moterų. Bet yra tekę važiuoti ir dirbant su vyru ir į smurtą, ir į muštynes. Tai kai dirba vyras ir moteris, nebūna paskirstymų. Siunčia tas kas dirba ir arčiausiai yra.

Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?

Nežinau.. čia buvo mano svajonė nuo penktos klasės. Net nežinau kodėl, mane žavėjo policijos pareigūnai, jų apranga. Nors tai laikais nebuvo graži apranga, bet aš žavėjausi. Man patiko automobiliai, jų stovėjimas, toks išdidus, iškilmingas. Aš susižavėjau ir nusprendžiau.

Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

Aš stnegiuosi neužsiminti, kuo užsiėmu. Kitų reakcija buvo labai ne kokia, vengia to bendravimo, to atviravimo labiau. Bijo pasisakyti... Bet jei jau paklausia ir neslepiu, pasakau. Bet būna įvairių.. visi dažniausiai atsiriboja, nutyla, tas bendravimas toksai.. o yra tokių, kurie stebisi, kaip čia moteris dirba policijoje, žavisi. Skirtingų reakcijų būna.

Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka, veikla. Kaip jums atrodo, ar taip yra?

Manychiau, kad tai policijoje tiek jėgos, tiek kantrybės, tiek to susivaldymo, kas daugiausia būdinga yra vyrams. Jėgos tai tikrai reikia. Kai būna iškvietimai – koks neblaivus, guli viešoje

vietoje, kaip tu moteris jį pakelsi ir įdėsi jį į automobilį. Vienas niekaip. Tai daugiausiai su kolega į pagalbą, tą didįjį darbą padaro. Bet buvo tokių atvejų, kad reikėjo ir vienai tvarkytis. Nieko nepadarysi, ne ką prasčiau už vyrą.

Matydami skaičius, galime teigti, kad moterų, dirbančių Lietuvos policijoje, nėra daug. Kiek apie tai galvojote, kai darbinotės / pradėjote dirbti? Ar negąsdino, kad tai vyriška aplinka?

Ne, kažkaip tuo laiku apie tai net negalvojau. Kad vien vyrai dirba, o moterų nėra, ir aš būsiu vienintelė. Negalvojau, o atėjus dirbti pamačiau, kad nėra vien vyrai. Gana smulkių moterų, už mane smulkesnių ir tame nėra problemos. Aišku, kai vyras pamato, kad ateina moteris su juo dirbti ir reikės patruliuoti tai sako – o jėtus, su merga dirbti reikia... būna visokių, žiūrint koks tas kolega ir kaip jis reaguoja.

Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Kai įsidirbi ir daug metų atidirbi su tuo pačiu kolektyvu, tai jie darosi kaip šeima. Didelę dalį tu praleidi darbe, o ne namie. Tas kolektyvas tampa savotiška šeima. Laikui bėgant, vieni su kitais susibendrauji, visko būna, kaip ir šeimoje. Bet kažkaip problemas sprendžiam ir dirbame toliau. Išsprendžiam.

Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbo aplinkoje? Galbūt galite apie juos papasakoti?

Aha.. na, pas mus aišku yra senų vilkų, kurie yra daug metų dirbę. Kai tavęs paprašo padaryti kažkokį darbą, kurio tu nesi daręs, tu nežinai nuo ko pradėti, būna tokia reakcija, tada tai suaštrina emocijas- kaip tu nežinai, kaip elgtis? Ką tu čia veiki? Bet tada nusiramina, atsiprašo ir sako – aš suprantu, čia toks įvykis, stresas ir pns. Padarei išmokai ir kitą kartą žinosi.

Bet ar ta kritika, kurią paminėjote, ją girdite iš vyrų ar iš moterų?

Daugiau iš vyrų.

Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)? Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Komisariato viršininkas - vyras, o skyriaus – moteris. Mano vadovė moteris nemanau, kad kitaip bendrautų, ji gal linkusi su moterimis pabendrauti, bet darbo atžvilgiu visi vienodi. Atsižvelgia dėl bylos, tada žiūri kas yra tai darę, tada jam ir skiria. O kai vyras yra vadovas.. na šitas naujas vadovas yra labai geras, nepastebėjau, kad skirstytų, kad vyras ar moteris. Abu žiūri vienodai. Tiek darbo atžvilgiu, tiek bendravimo atžvilgiu. Su visai bendrauja vienodai. Nebuvo tokių išskirtinimų.

Jūs tikriausiai tai patvirtinsite, nes turite vaikelį, bet neretai teigiama, kad sudėtinga yra derinti darbą policijoje ir moteriškumą. Ar pritariate šiam teiginiui? Dažnai yra galvojama, kad moteris tuoj eis gimdyti vaikų, jie sirgs, turės imti atostogas ir pnš.

Iš ankstesnių mano viršininkų buvo komentarų. Čia dar kai mano buvo pirmas vaikas gimęs ir po dviejų metų buvau atėjusi į darbą. Išėjus į darželį, vaikai pradeda sirgti ir tu imi nedarbingumą. Tai vienam viršininkui, jo nebėra, nebedirba. Jis pareiškia – kiek tu gali imti tuos biuletenius, kada pradėsi dirbti? Tada sakau, kad vaikai serga. O jo vaikas užaugęs. O dabar šita valdžia, tai galiu pasidžiaugti, jeigu kokia nelaimė šeimoje, duoda išeiginę, leidžia išeiti iš darbo, tikrai supranta, kas yra vaikas. Kad išeiti iš darbo, atsiprašyti, jokių problemų nėra. Čia daugiausia priklauso nuo viršininko ir koks jis žmogus ir koks požiūris.

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais?

Aš jaučiuosi, kaip su draugais. Kaip su draugais, aišku ne su visais, yra tokių, kurie netinka ir nepatinka, tu jiems irgi. Bet kai ateini pasisveikini, kaip kolega ir viskas. Daugiau realiai nelendi į akis, į teritoriją. O su kuriais bendrauji, su tais išlieka šilti santykiai ir bendravimas.

Ar dirbant institucijoje, dažnai yra jaučiama konkurencija? Jei taip, kokiais aspektais?

Buvo toks vienas atvejis. Kai iš aukščiau valdžia liepdavo surašyti kuo daugiau protokolų, tai prasidėjo konkuravimas dėl to skaičiaus, kas daugiau surašys. Tai taip vieni su kitais konkuruodavo – aš tiek parašiau, aš tiek... Dabar šito nebėra, tai kažkaip ir tos konkurencijos nebėra. Visi draugiški. Aišku jei kažko nežinai, gali drąsiai paklausti, visada padės.

O tą konkretų atvejį, ar tai buvo konkurencija tarp kažkokių lyčių?

Ne, čia labiau taip apskritai konkuravimas dėl skaičiaus.

Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje? Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Gal daugiau nei pusę. Galima sakyti, kad daugiau nei vyrų. Padaugėjo moterų. Kaip ir su kolegėmis, yra skyriai, yra aukštai.. tai kažkaip sėdi savo skyriuje, savo kabinete, bendrauji su tais kolegėmis, kurie yra šalia ir į kitus neini, susitinki tik per susirinkimus arba bendras iškvietimas būna. Bet aišku, jei prasilenki pasakai – labas, kaip sekasi? Aišku būna ir kavos išgeriam pertraukos metu. O daugiau, kaip ir nežinau. Aišku šiltas bendravimas, toks oficialus. Ne su visomis galiu bendrauti.

Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?

Būna tokių, jei atvažiuoji į iškvietimą ir pamato, kad ateina pareigūnė, tai būna atsipalaidavimas iš pažeidėjom pusės – ką ji padarys man būdama merga. Bet kai kolega palaiko tave, tu jauti palaikymą iš kolegos, jis nusiorina ir nusiramina ir mato, kad yra kolegė ne viena, su kolega ir nieko jis blogo nepadarys. Yra buvę atvejų, kad šoka ant manęs, bet gerai, kad nebuvai viena. Apgynė. Būna visokių atvejų. Kiti pagarbiai žiūri, kiti visai nesiskaito.

Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?

Manyčiau, kad kaip moterį, o tada jau žiūri kaip į pareigūnę. Manyčiau, net jei esu su apranga, pirmiausia moteris.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji? Ar moterys yra linkusios priimti silpnosios lyties vaidmenį? Ar jūsų institucijoje taip yra?

Kaip čia pasakyti dabar... aš manyčiau, kad per pusę. Yra ir silpnų vyrų, ne tik moterys. Aš manyčiau ir silpna ir stipri. Per viduriuką. O dėl vadovybės žinoma... moteris visą laiką liks

moterimi, nesvarbu ar ji yra pareigūnė. Tai yra akcentuojama – būkit pagarbūs, padėkite moterims. Smagu dirbti policijoje, kad kai darbas yra nemonotoniškas.

Informantė nr. 4

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadu, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Koks yra jūsų išsilavinimas? Kur mokėtės ir studijavote?

Mokiausi gimnazijoje, baigiau vidurinę, paskui mokiausi kolegijoje. Bet nutiko taip, kad išėjau lauk, nes labai nepatiko tas mokslas ir vis dėl to nusprendžiau, kad reikia stoti į policiją, nes jau apie tai galvojau jau nuo 14-15 metų. Tai va įstojau, baigiau policijos mokyklą ir stojau į kolegiją ir mokausi dabar teisę.

Galbūt galite papasakoti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Dabar kaip tik nuo vakar paaukštino pareigose. Mano laipsnis – inspektorės, pareigos tyrėjos, nusikalstamų veiklų skyriaus tyrėja. Tai ką darau, tai nu ką vykstu į iškvietimus, reaguojam, nežinau.. visur važiuojam, pas šeimas, į eismo įvykius, vagystės, absoliučiai viskas. Kai žmonės skambina 112, tai mes esame, tie kurie atvyksta. Nu bandom padėti žmonėms. Jei kokia nusikalstama veika, tai tada forminam, nu kaip pradedam ikiteisminį tyrimą.

Ar turite galimybę ir kokią kilti karjeros laiptais? Kas lems jūsų tolimesnę karjerą?

Jo, yra galimybė. Nežinau šiaip, stebėti konkursus visokius stebėti. Nu kad ir kituose rajonuose ir kur kas nori. Būna atsilaisvina pareigybės, jeigu laimi konkursą, tarkim vyresniojo tyrėjo, tai automatiškai gauni ir laipsnį aukštesnį, realiai nuo darbuotojo priklauso. Būna, kad daug metų žmonės dirba ir negauna to laipsnio, tai čia nelabai žinau nuo ko priklauso – ar motyvacijos

trūkumas ar nežinau.. gal ir nuo pačių viršininkų priklauso šitie visi dalykai. Taip būna, kad policijoje yra myli, nemyli. Bet aišku nevysi viršininkai yra tokie.

Bet tai nepriklauso nuo lyties tas pakėlimas?

Nu ne. Atsižvelgia į darbus, kaip tu motyvuotas esi, kaip tu saviniesi visą informaciją, ko iš tavęs reikalauja ir žiūri ar tu tai įvykdai ir pns. Ar tu atsimeni dalykus. Jie reikalauja iš mūsų daug ir jie žiūri ar mes vykdome. Kiti būna, kad protestuoja specialiai. Tai nežinau, aš stengiuosi, tai ir dėl to įvertinta buvau.

O gal galite patikslinti ką turite omenyje – myli, nemyli? Ką tai reiškia?

Nu, nežinau... kad ne vien policijoje yra, visokiose įmonėse, UAB ir pns. Būna, kad tiesiog žmogus tarkim kaip ir sakau protestuoja, eina prieš sistemą – nedarysiu kažko ir pns, kad jis ir dirba gerai, bet jis priešišškai nusiteikęs, tada yra mažiau šansų, kad pakels. O jeigu tu patinkti viršininkui, tai jis mato, kad stengiesi, tai tu ir būsi įvertintas. Kartais net neturi atsispindėti darbuose, bet ir tavo požiūryje. Būna, kad žmogus daug metų dirba ir nedidinamas koficientas, nei pareigybė. Nežinau ką kaltinti.

Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?

Šiaip nežinau, kai mokinausi policijos mokykloje, mūsų klausė kodėl čia ir pns. Tai negalėjau atsakyti, žinojau, kad turiu būti čia ir net nežinau. Mano geriausios draugės tėtis buvo pareigūnas ir aš dažnai būdavo su uniforma, ji daug pasakojo, gal dėl to. Nežinau, bet tiesiog... pirmas darbas į kurį einu ir nesijaučiu, kad į katorgą einu, nes anksčiau tai kur dirbau su žmonėmis, kad ir kavinėse, tai labai nepatikdavo. Nežinau.. kaip į katorgą, laukdavau tų visų laisvų dienų. O dabar paskutiniu metu net taip – nu va, dabar laisvadieniai, tuoj vėl į darbą.

Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

Šiaip dažniausiai stengiuosi nesakyti bet kam, nebent susibendraujam artimiau ir paklausia kur dirbu. Bet stengiuosi truputį per aplinkui eiti, kad tiesiogiai nesuprastų. Bet norisi pasakyti per aplinkui. Žinau kokios yra žmonių nuomonės dėl policijos ir būna, kad žmogus iš karto jo akyse

nepatikti, nes kur dirbi. Arba pradeda nebebendrauti, o kiti kaip tik džiaugiasi ir ploja rankomis – šaunuolė. Nuo žmonių priklauso. Bet stengiuosi nesakyti. Šiaip soc tinkluose esu ištrynusi ir paslėpusi, nesinori viešintis.

Ar jaučiate diskomfortą iš visuomenės kylantį?

Nu jo, šiaip yra visokių žmonių. Ir šiaip pareigūnas turi būti geros reputacijos ir pns. Tai tarkim, atpažintų mane gatvėje, kad ir rūkančią arba bare ten alkoholį vartojantį, čia pradės kažkam sakyti.. nu nežinau.. nesinori skelbtis, kad nežiūrėtų kreivu žvilgsniu. Yra buvę viena kolegė irgi labai viešinosi, kad policijoje dirbo, o karantino metu gavosi taip, kad buvo susirinkę daug miške, kai buvo viskas ribojama, tai paskui įsidėjo į facebook ir kad jų daug ir miške – atviroje vietoje, bet viskas skambiai nuskambėjo. Geriau nesiskelbti, taip galvoju.

Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra?

Kad labiau vyriška? Hmmm... nu šiaip gatvėje dirbant, reikia truputį tų tokių savybių labiau vyriškų gal. Ir šiaip aišku iš fizinės pusės, faktas, kad moteris yra silpnesnės, nenuginčijant. O kabinete dirbant čia yra pats tas. Vyrai irgi dirba, bet viduje daugiau moterų dirba. O jei tu reaguoji į pranešimus, reikia būti biški pasikausčius.

Matydami skaičius, galime teigti, kad moterų, dirbančių Lietuvos policijoje, nėra daug. Kiek apie tai galvojote, kai darbinotės / pradėjote dirbti?

Hmmm.. man čia jau daug buvo.. buvau praktikoje, naktimis patruliuoti, kai buvau kursantė. Tai susilaukdavau visokių – tu čia moteris, ko tu čia, turi dirbti kitokį darbą. Ta prasme, gali ir iš kolegų susilaukti komentarų, bet aš nekreipiu dėmesio, aš žinau ko noriu. Pati ėjau savo noru ir aš pati norėjau.

Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Nežinau, vien teigiami. Pas mus kas dirba mano pamainoje, nėra skirstoma moteris ar nemoteris. Mano kolega sako, kad su manim visiškai nebijo važiuoti į pranešimą. Mato, kad

nesu bailė, kad padėsiu ir nebėgsiu. Iš viso nesu girdėjusi, kad apie mane kažką šnekėtų, kad bijo važiuoti. Yra šiaip tokių pavyzdžių, kur dirba tokios mažos, smulkios, tai sako, kad su jomis būtų biški baisu. Kaip ir sakiau, moteris ir vyras yra skirtingi ta prasme, moteris yra aišku silpnesnė, bet jei visai mažytė, smukutė, tai vyrui bus baisu važiuoti, kažkokį ten baisesnį. Jei mes žinome, kad kolega dirba su ta moterimi, mes jau geriau sukamės aplink juos. Ne duok dieve kas nors nutiktų, jis ten pats vienas dirba. Bet šiaip bendrai visi tolerantiški. Sakau nebent ta viena kolegė, kur labai mažytė.

Kokios jūsų savybės jums padeda darbe?

Mmm.. ramumas iš tikro. Kuo tu būsi ramesnis, tuo ir tas žmogus, pas kurį vykom, kuris buvo konfliktinis, tuo jis bus ramesnis. Kantrybė labai daug reikia, reikia daug iškalbingumo. O jei visiškai niekas nepadeda, tada jau imamasi fizinių priemonių ir spec. priemonės. Bet pirmiausia yra ramumas, šnekėjimas. Neišsprovokuoti. Kitaip gali baigtis liūdnai. Kaip ir seniau buvo, kad ten trenkė.. Pareigūnas nesusivaldė ir trenkė.

Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbo aplinkoje?

Sunkumai? Nu nežinau, šiaip dabar kaip neseniai tapau tyrėja, tai iš tos pusės visa dokumentacija, panašiai.. reikia mokėti aiškintis. Reikia dažnai skambinti kolegoms ir klausti. Ir pamainos vyresniajam skambinam. Čia tas sunkumas nebent. O šiaip daugiau nežinau. Tiesiog tas pats gaudymas. Labai daug popierių yra, daug forminti reikia, daug žinoti reikia, įstatymus labai gerai. Čia iš tos acit protinės pusės. Dažniausiai patruliuojam gatvėje, gaunam pranešimą, pasišnekam su žmogum, ar apiforminam ir pñš. O tų baisių pranešimų mažai būna.

Ar dirbdama policijos institucijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Nesu girdėjusi apie save. Gal kažkas šneka, bet iki manęs niekas neatėjo. Kad ir sakytų, nekreipiu dėmesio.

Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)? Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Moteris mano vadovė. Kad ne, jinai tokia nešališka sakyčiau visai. Jeigu prisidirbai, tai nesvarbu ar vyras, ar moteris. Ji lygiai taip pat rašys ir laiškus ir sakys reikalavimas, ko iš tavęs reikalauja. Nėr taip, kad kelia pareigose tik vyrus, pvz mane irgi kėlė. Nežinau, šiaip ne. Nėra ji kažkokia, kad labiau vyrus mėgtų. Šiaip yra tas toks pvz. kai aš kelių policijoje dirbau – viršininkas klausia ar planuoju vaikus ar šeimą, ar turiu vaikų. Tai jis pasakė vien dėl to, kad moterys išeina į dekretines ir nėra kam dirbti. Buvo va toks.

Neretai teigiama, kad sudėtinga yra derinti darbą policijoje ir moteriškumą. Ar pritariate šiam teiginiui? Moteris jauna, planuoja vaikus ir pnš.

Tai jo, net nežinau... yra tas toks nusistatymas, ji labiau rūpinasi šeima ir tuos vaikus ten gimdys ir augins, retas atvejis, kad vyras išeina į dekretines, bet turime vieną moterį, kuri vos pagimdė ir iš karto grįžo, nes jos vyras liko su vaiku. Bet išeina dažniausiai moterys, nuo to nepabėgsi.

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais?

Ne, visiškai ne. Absoliučiai. Aš pati tokia esu, nu nežinau.. ir bendrauju ir jie su manimi bendrauja ir parašo. Ta prasme ir susitinkame visi. Bendravimas tai tikrai nėra taip, kad moterys į vieną šalį, o vyrai į kitą. Mes visi kartu bendrai. Nežinau, nėra diskomforto.

Konkurencijos nejaučiate?

Ne. Nejaučiu.

Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje?

Šiaip visada buvo daugiau vyrų, bet dabar daugėja moterų tikrai. Dabar toks tas laikas, kad moteris deda kartu. Pradžioje nedėdavo. Nu gal vyrų daugiau dar yra, bet 60-40 santykis. Kažkas tokio. Tikrai labai daug moterų. O komisariate daugiau moterų jaučiu. Veiklos skyriuje ten daug moterų.

Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Visokių yra kaip ir visur. Ta prasme. Aš jei pamatau moterį kolegę pirmą kartą, tai aš žinau ar ji man patiks ar nepatiks. Pamatau ir patinka, tada komunikuuju. Kai matau, jei draugiška, tai bendrauju. O su kitomis nevisada. Aš esu draugiška, man nesvarbu ar tu vyras, ar moteris. Bet jaučiasi iš kitų moterų toks, pagieža.. nežinau. Ypač tos tokios naujokės. Jos žiūri kreivai.

O gal čia yra konkurencija? Ne vien dėl paaukštinimo.

Aš tos konkurencijos nejaučiu. Aš seniau dirbu ir gal joms kažkuo nepatinku. Būna dėl vyrų. Esu tokia, kur su visai bendrauju, gal ne su visais, bet su dauguma gerai sutariu ir gal tas moteris mato, kad su vyrais geriau bendrauju, tai ir pavydi. Bet aš jokių minčių neturiu, kad su vyrais tais eiti į vyrus. Nu nežinau. Pati turiu draugą, jis irgi dirba policijoje. Tai nežinau gal ten toks moteris pavydi kažko.

Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?

Aha, na šiaip dažniausiai visi tyli nieko nesako arba kaip tik.. giria, kad šaunuolė, bet pasitaiko ir tokių, kad sako, jog neturi dirbti, vyriškas. Tu irgi dirbi čia ir tu esi urodė, kaip kit pareigūnai. Būna įžeidimų tikrai. O jei labai įžeidinėja patraukiam atsakomybėn. Būna. Sako, kad mums tik bausti, o nepadedate. Sako tie, kurie nusižengia ir baudžiam.

Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?

Kai su uniforma, aišku, kad kaip pareigūnė, ne kaip moterį. Tarkim jeigu prie to žmogaus stovėčiau su uniforma, jis ant manęs ir pyktų ir pravardžiuotų, o jei aš apsirengčiau paprastus rūbus, tai aš manau, kad toli gražu prie manęs nelystų. Mato, kaip pareigūnę.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji?

Šiaip jeigu iš fizinės pusės, tai jo, moteris yra silpoji lytis, čia jau taip yra. Mes tokie visi esame. Bet jei iš tos psichologinės pusės, tai svarstyтина, nes kartais moteris yra stipresnė už vyrus psichologiškai. Geriau tvarkosi su savo mintimis ir pns. Man atrodo taip. Čia nežinau iš kur pažiūrėsi. Tai jo, fiziškai silpnesnės.

O kaip jūsų vadovybė galvoja?

Hmmm... nu jeigu mano moteris yra viršininkė aš abejoju, kad ji taip galvoja. Bet jeigu būtų vyras, tai manau, kad galvotų, kad moteris yra silpnoji.

Informantė nr. 5

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadu, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Puiku, galim keliauti prie klausimų. Pirmiausia apie jūsų profesijos pasirinkimo motyvus – galbūt galite pasakyti koks yra jūsų išsilavinimas? Kur studijavote ar mokėtės?

Kol kas yra vidurinis plius profesinis, nes baigiau policijos mokyklą. Liko pusė metų ir irgi rašysiu bakalaurą.

Galbūt galite papasakoti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Esu vyriausioji patrulė ir kinologė. Kadangi tokios specialybės kaip kinologas nėra, mes vadinami vyriausieji patruliai su tarnybiniu šunimi. Kadangi dirbu, kaip patruliai – apsirengiame, apsiginkluojame, išklausome instruktažą, važinėjam nustatytu maršrutu ir gauname iškvietimus. Nors esu kinologė, turėčiau dirbti tik pagal žmonių paiešką, pėdsekystę, narkotikų paiešką, bet kadangi yra žmonių trūkumas, tai dirbu ir paprasto patrulio darbą – važiuoju į smurtą, forminu įvykius ir iškvietimus. Šuo ilsisi narve automobilyje.

Jūsų turimą poziciją gali užimti abiejų lyčių atstovai?

Taip. Gal aš šiek tiek imant visu Lietuvos mastu, sakyčiau 70 proc yra vyrų.

Ar turite galimybę ir kokią kilti karjeros laiptais? Kas lems jūsų tolimesnę karjerą?

Ne, nėra. Nelabai sakyčiau. Pagal pareigybes tai kinologų būrį ne daug kilimo, nenoriu diskutuoti, nes žadamos reformos. Gal ateityje būsime visi specialistai.

Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?

Labiausiai paskatino mama iš artimųjų. Gal norėjau kažką kito – reklamos vadybą ar marketingą jaunystėje, bet visi aplinkiniai matė, kad esmė nuo 12 metų aš buvau policijos rėmėja, jaunoji šaulė buvau, aštuonilikos tapau savanore krašto apsaugoje. Visiems buvo aišku, kad arba aš kariuomenę rinksiuosi arba policija. O mama privedė prie to, kad tiks. Aš labai džiaugiuosi mamos patarimu, nes esu savo rogėse.

Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

Mmmm.. šiaip kiek dabar prisimenu, kiek susipažįstu su naujais žmonėmis, tai visi puikiai priima ir bendrauja. Kalba tikrai nepasikeičia. Šiais laikais jau visi supranta, kad policijoje yra lygiai tokie patys žmonės pareigūnai ir nėra ko jų bijoti.

Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra?

Gal žmonės taip galvoja, nes dažniausiai ką mato iš šalies – laidą Farai arba gatvėje pamato ekipažą, o tai vadinasi vyksta sulaikymas. Didžioji dauguma piliečių nemato, kas vyksta viduje – ikiteisminiai, bylos ir pñš. Visi mato tik ką rodo per Farus, oi tai gali dirbti tik vyrai, nes čia benamius taisyti ar muštis. Tai dėl to visi ir sieja profesiją su vyrais. Aš irgi sutikčiau, geriau būtų daugiau vyrų, nei moterų. Tai žiūrint statistiką daugėja moterų.

Matydami skaičius, galime teigti, kad moterų, dirbančių Lietuvos policijoje, nėra daug. Kiek apie tai galvojote, kai darbinotės / pradėjote dirbti?

Apie šita negalvojau, mokiausi policijos mokykoje ir tiek. Nuo mažens susidūrusi su tokia sistema. Ir su kariuomenę, ten daugiau irgi vyrų. Aš žinojau kur einu, kad nėra viskas ant

lėkštutės padėta. Žinojau kur einu, žinojau, kad gali būti fiziškai sunku. Ne, tai manęs negąsdino.

Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Emocijos skirtingos, nes nėra ką lyginti tarp iškvietimų esi, aceit laisvas laikas, tu tiesiog patruliuoji ir žiūri ar niekur nieko nevyksta. Bet šita emocija gera. Jei dirbi dviese, sėdi su kolegomis, juokauji, geros emocijos, o iškvietimuose būna įvairiai, kartais būna liūdna, kartais ima ir juokas. Tiesiog kartu su žmogumi, kuris mus išsikvietė. Būna pykčių.

Kokios jūsų savybės jums padeda darbe?

Kūrybiškumas, ištvermė ir gal dar drąsa.

Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbo aplinkoje? Galbūt galite apie juos papasakoti?

Šiuo metu darbo pobūdis yra pasikeitęs, nes nuo birželio ar nuo kada, dirbame su migrantais, su pabėgėliais, padedame pasieniečiams, padedame prie ruožo. Padedam saugoti stovyklas. Pobūdis yra kitoks darbo. Ypatingai kinologams. Dirbam ir tą ir tą.

Ar dirbdama policijos institucijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Oi tai ir apie tą ir apie tą girdžiu. Jeigu tarkim penktadienio ar šeštadienio naktis, kritika ane – kalbėsiu apie tas naktis, kai būna daugiau iškvietimų, muštynės. Žmonės išgėrę alkoholio nesupranta ką kalba, įžeidinėja ne tik policijos pareigūnus, sako, kad mes mentai, aišku keiksmoždziai. Vienas gali atsisukti ir sakyti – oi kokia jūs graži, tada lengviau susitvarkyti su tokiu, jis bus draugas. O gali sakyti – kaip juoda baltą ir sakyti – su keiksmiais ką tu čia veiki, tu čia esi moteris ir maždaug kotletus kepk ir namus tvarkyk. Aš nepriimu to asmeniškai, nes priimti asmeniškai kritiką iš artimo, o ne iš nepažįstamo.

Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)? Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Vyras. Čia nuo žmogaus priklauso. Visi yra skirtingi, jau kalbant apie vadus. Vienas iš vadų pagirti – o šaunuolė, sulaikei, padarei. O kitas gali nekreipti dėmesio, nes tu esi lygiai tokia pati pareigūnė, kaip pareigūnas ir tiek. Kad tu viena mergina sulaikei du ir pavyko išvengti pasipriešinimo, jiems dzin, vaikinams irgi tai pavyksta. Vieni vadai belekoki žingsnį mūsų merginų pagiria, kaip gerai ir pns, nes galvoja, kad mes silpnoji lytis. O kiti nesako komplimentų ir pns, bet kaip tik jų požiūris yra geresnis tuom, kad jie supranta, mes turime daryti tą patį, ką ir vyrai. Sakau yra pasidalinę į dvi barikadų puses.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji?

Kalbant apie fizines savybes, tai taip visiškai sutinku, nes policijoje yra pareigūnių, kurios apsimeta didvyrėmis, kad gali viską, bet ne, tu negali visko. Jei ateisi į iškvietimą, bus vyras 1,9 ir svers šimtą, tu nieko negali padaryti. Bet iš kitos pusės, bet aš dažnai dirbu viena, neturiu raumenyno, bet aš turiu iškalba, aš dažniausiai bendrauju su žmonėmis, komunikabili esu, tai mano visi iškvietimai yra tokie, kad išsprendžiam žodžiais – mes suprantame vienas kitą. Tai dėl to ir negaliu sutikti ar nesutikti.

O koks vadovybės požiūris?

Jie neskirsto, nes tada nestatytų vienos pačios pareigūnės dirbti naktį arba dieną ekipaže. Turėtų būti aišku, kad moteris ir vyras turėtų būti komplekte, taip pagal taisykles turėtų būti. Bet aš nematau skirtumo, ar dirbs vyras ar moteris, jei geri pareigūnai, išsuks kaip reikės. Man neproblema dirbti vienai.

Ar dirbant institucijoje, dažnai yra jaučiama konkurencija? Jei taip, kokiais aspektais?

Oi ne, visiškai nejaučiu konkurencijos.

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais?

Aš asmeniškai su visais gerai sutariu, niekam neapykantos nelaikau. Su visais kartu bendrauju, nes nežinai kada iškvietime susitiksi ir nežinai, kada reikės pagalbos. Sutariu tiek su merginomis, tiek su vaikinais. Kinologai visoje Lietuvoje labai dažnai su skirtingais

susitinkame žmonėmis. Važiuoji su skirtingais žmonėmis į kratas. Yra daug padalinių ir su visais turėtum iš idėjos sutarti, nes nors ir esame iš skirtingų padalinių, bet idėja visų bendra.

Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje? Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Nuo 30 iki 40 proc. Nėra jokios konkurencijos. Esame visi lygūs.

Galbūt jaučiate, kad vyrai elgiasi kitaip, kai esate šalia jų? Jei taip, kaip jie elgiasi? Galbūt galite pateikti pavyzdžių?

Pareigūnai nėra iškalbingiausi žmonės, bet nesvarbu ar tu moteris ar tu stovi šalia vaikino, ar tu esi ar nesi, jie visada keikiasi, spjaudosi, rūko ar pūš. Jiems nesvarbu, nėra skirtumo. Bendrauja kartu. Apie ką tu bendrauji daugiausiai? Apie darbą.

Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?

Girdime daugiausia tai iš tų žmonių, kurie pavartoję alkoholį, nes jie nekontroliuoja savęs. Tada labiausiai įžeidinėja. Tada pasako – kodėl tu dirbi? Tu čia neturėtum būti. O šiaip kalbant bendrai, kadangi esu tokia bendraujanti ir tiesmukiška, tai ne daug kas pasako tiesiai į akis – nemėgstu tavęs, nes dirbi policijoje. Gal daug kas taip galvoja, bet tiesiog visi tyliai ir nieko nesako į akis. Yra aplinkoje žmonių, kurie sako – kaip faina, kad dirbate, kaip saugiai jaučiamės ir pūš. Bet yra dalis žmonių, kurie yra nepatenkinti viskuo – įstatymais, suvaržymais, tai jiems ir policija nepatinka.

Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?

Pirmiausia, kad su apranga, tai yra pareigūnė, o tada jau moteris. O jei nepatručiuoju ir pūš, neturiu aprangos, tai tada kaip moteris, nes nedirbi.

Informantė nr. 6

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadu, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Koks yra jūsų išsilavinimas? Kur mokėtės ir studijavote?

Mano išsilavinimas yra aukštasis, šiemet pavasarį baigiau magistrą, studijavau viešojo saugumo akademijoje, policijos veikl bakalauras, o magistras teisė ir policijos veikla.

Galbūt galite papasakoti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Mhm, aš dirbu tyrėja, atlieku ikiteisminius tyrimus. Mano darbo diena būna tokia, kad aš dirbu kabinete, bet aš išvykstu ir apžiūras darytis, su liudytojais bendrauju. Atlieku apklausas, kitus procesinius veiksmus.

Jūsų turimą poziciją gali užimti abiejų lyčių atstovai?

Taip, tai gali daryti ir vyrai ir moterys, bet dažniausiai daro moteris. Bent jau pas mus komisariate, visos yra moterys. Kituose komisariatuose irgi daugiau moterys.

Ar (ir jei taip) ir kodėl dirbant policijoje darbai yra skirstomi į moteriškus ir vyriškus?

Ne, nemanau, kad čia būtų savotiškas skirstomas, jei į tą pareigybę norėtų vyras, nebūtų problema. Galbūt manoma, kad geriausia, jog vyrai labiau reaguotų. Šiaip visada dažniausiai kur šiek tiek daugiau kabineto sėdėjimo yra, daugiau yra moterų, nes toks na moteriškesnis darbas, su tais popieriais.

Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?

Nežinau, mano aplinkoje nėra jokių pareigūnų, kaip būna šeimoje autoritetai, pavyzdys ir pñš. Kai mokiausi mokykloje irgi nebuvo iš anksti, kad būsiu pareigūnė. Bet kažkaip tas toks..

nežinau noras padėti, teisybė, teisingumas ir tai vieni pagrindinių veiksnių. Po to jau socialinis noras, o ir šiaip nėra kalbų, kad negausi darbo vietos, bet labiausiai ta profesinė atrodo tokia įdomesnė. Čia jau kiek veiksmo, čia įdomu viskas bus. Sužavėjo tiesiog.

Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

Nežinau... dažniausiai, jei susipažįsti su kažkuo, ne iš policijos, tai būna tas toks – o čia jau pažįstamų policijoje turėsime. Mane tai labai erzina tas reakcija, čia galbūt iš tų senesnių laikų likęs, kad o draugų policijoje turi. Aišku, tik taip pasako, nei ten kas skambina ir pns. Kartais būna. Dažniausia tokia. Irgi būna tas toks, kai moteris – o tai čia policijoje moteris, ar nebijai ir pns?

Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra?

Šiaip iš aplinkos, iš visko tai taip, dažniausiai tai siejama su vyrais. Bet šiai dienai jau didesnis procentas dirba moterų, negu vyrų. Bent jau studijose, kai būna, bent jau studijose, kai būna, pas mane grupėje buvo merginų, negu vaikinų, net nežinau komisariate, jeigu lyginant, galbūt panašus santykis, bet nėra būtent vyriška institucija, kad moterų ten viena kita. Moterų anksčiau buvo ne daug, o dabar neturėtų būti siejama tik su vyrais.

Matydami skaičius, galime teigti, kad moterų, dirbančių Lietuvos policijoje, nėra daug. Kiek apie tai galvojote, kai darbinotės / pradėjote dirbti?

Iš tikrųjų negalvojau turbūt. Bet manau, kad tas toks kad mažiau moterš renkasi gal ir buvo tas toks pašamonėje, bet vertinant, kad bus daug vyrų ar moterų, konkrečiai taip ne. Tas pašamonėje buvo, kad vyriškesnė profesija, nes dažniausiai visuomenei atrodo, kad policija yra tiek, kiek mato, kiek reaguoja į įvykius. O kiek yra poskryrių visokių, kur dažniausiai visuomenė net nemato, ten iš tikrųjų yra daugiau moterų, ten ir darbas geresnis, ten daug kruopštumo. Tikriausiai dauguma galvoja, kad nori, vyrai reaguotų į įvykius. Aišku priklauso nuo pačio įvykio. Jeigu tarkim muša ten kažką ir atvažiuoja dvi moteris, tas nukentejusys nesijaustų taip saugiai, kaip atvažiavus dviems vyrams. Tas tikrai yra.

Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Nežinau, aš jaučiuosi laai gerai. Jei apie klimatą darbe, apie patį kolektyvą – viskas yra šauniai. Mano tas darbo pobūdis kiek kitoks, netenka ten daug bendrauti su apsvaigusiais. Kai jau atlieku apklausą, jie jau būna išblaivėję. Tai tų kažkokių konfliktų nėra daug, kad reikėtų

naudoti fizinę jėgą, tai nereikia. Bet aš dirbu tik du su pusę metų. Bet šiaip jaučiuosi tikrai gerai, nėra, kad bijočiau kažko, kad pergyvenčiau dėl saugumo. Viskas puikiai yra, ir tarp kolegų ir diskriminacijos nejaučiu.

Kokios jūsų savybės jums padeda darbe?

Nežinau, aš labai pozityviai gal dažniausiai žiūri į visą tą reikalą. Kadangi dažniausiai man tenka daryti apklausas, bandau visada rasti bendrą kalbą, nekeliu balso. Aš bandau užmegzti ryšį. Nežinau kaip įvardinti tas savybes, aš su visais pagarbiai draugiškai bendrauju ir jie irgi taip elgiasi su tavimi. Būna vienetai, kurie išsišoka. O kažkokias tas savybes... nežinau. Kas nepadeda tai, kad esu labai labai naivi. Mane taip lengva įtikinti, tada atrodo, kad visais tikiu – nu jau tikrai teisybę savo, tada kitą žmogų apklausiu ir tada atrodo, kad ir tas teisybę sako. Labai naivi. Tas nepadeda.

Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbo aplinkoje? Galbūt galite apie juos papasakoti?

Tas toks galbūt, kad tiesiog, tu būna, kartais tu grįžęs namo vis galvoji apie tuos savo dalykus, apie bylas, ką ten kitą dieną darysi. Aišku kas galbūt labiausiai, nežinau kaip įvardinti, kadangi mums reikia bendrauti su prokurokais, nežinau gal kažkiek nesijauti visiškai laisva, bendraudamas su kiekvienu prokuruoru. Jie kontroliuoja ikiteisminius tyrimus, mes turime daryti viską, ką jie nurodo, mes turim viską su jais derinti. Tai galbūt toks, kad negali visiškai laisvai jaustis. Kaip ir prisibijai ir pnš. Bet čia turbūt kiekvienam darbe. Jei yra kažkokie viršesni asmenys, kurie nežinau... nemaloniai kalba patys, jauti iš jų antipatika, tą tokį susireikšminimą.

Ar dirbdama policijos institucijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Nežinau, kad būtent pačiai institucijai policijos tikrai labai daug, nežinau.. viešojoje erdvėje labai daug. Kad policijos nemėgsta, kad būtent moterims taikoma.. nežinau galbūt nepastebiu ir nelabai ten į tuos komentarus gilinuosi. Bet nežinau aš įsivaizduoju, kaip ir minėjau, tais atvejais, kai atvyksta į tuos įvykius, nėra patenkinti, kai atvyksta moteris, nes galvoja, kad negalės apsaugoti. Mano aplinkoje niekas ten nieko nėra sakę. Negalėčiau įvardinti.

Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)?

Vyrai, tiek skyriaus, tiek komisariato. Šiaip su vadovų pareigomis, tai čia jau yra įtakos dėl lyties.. Klausimas šitas. Dažnai manoma, kad moteris dėl vaikų, tai vaikai susirgs, pasiims nedarbingumą, arba pastos ir irgi išeis į dekretą ir liks laisva pareigybė. O vyrai jau užtikrinta, kad tikrai nedings ir nereikės ieškot to vadovo. O ir keičiant pareigas į aukštesnes, sakoma, kad moteris yra nepastovus darbuotojas, nes gali bet kada pastoti arba dažniausia susergera vaikai, moteris ima nedarbingumus.

Ar turite galimybę ir kokią kilti karjeros laiptais? Kas lems jūsų tolimesnę karjerą?

Jo, tie karjeros laiptai.. bet kur aš dirbu, mano pozicijoje galima kilti, bet galima eiti ir į kitus skyrius, nebūtinai turi visada ten dirbti, ten keisis darbo pobūdis. Bet nežinau.. čia ar čia dėl lyties ar ne, ar į tai atkreiptų dėmesį. Bet žiūri dėl tų visų lyties aspektų, ypatingai jaunas žmogus, o jei dar ką tik susituokei, tai tuoj eisi į dekretą. Tai net nežada, kad pakels pareigose.

Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Aš asmeniškai nesu to pajutusi, kad dėl lyties teiktų kažkokias privilegijas. Mūsų vadovai, tiek tiesioginis, tiek komisariato, aš asmeniškai nesu pajutusi diskriminacijos. Nesu ir girdėjusi pasisakymų dėl to. Tai kaip ir viskas man atrodo gerai šituo klausimu.

Neretai teigiama, kad sudėtinga yra derinti darbą policijoje ir moteriškumą. Ar pritariate šiam teiginiui?

Nežinau, manau, kad nepritariu. Bet kad prieštarauti irgi ne. Priklausomai tas darbas policijoje, kai yra labai daug įvairių pobūdžių ką tu ten dirbi, jeigu ten tas reagavimas į įvykius, tai galbūt yra sunkiau suderinti su moteriškumu, jei tau reikia sulaikyti asmenį ir reikia naudoti jėgą, tai lyg ir atrodo nepriimtina, kad moteris neturėtų naudoti jėgos. Bet šiaip labai daug yra pareigybių, kur nereikia tų visų dalykų, tu gali viską suderinti su tuo moteriškumu ir viskas ten yra tvarkoje. Mano pareigybėje visiškai nesikerta moteriškumas ir darbas.

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais?

Mes esame porcesistai, o kiti dirba su administracinėmis bylomis, jie neatlieka visko nuo pradžios iki galo, tai ten su tais vyrais susiduriu. Su kolegomis, kad kažkaip dirbti daug kartu su tais vyrais, nelabai. Bet mes susitinkam ir tiek. Nežinau mes atrodo su visais sutariam gerai, nebūna kažkokių ten... tikrai nebūna, kad ten moteris ir su ja kažkaip kitaip bendrauti nei su vyrais. Nebent dėl darbinių klausimų, būna tas, jei siunčia patruliuoti, tai labiau jie nori važiuoti su vyrais, jaučiasi saugiau, bet taip nesigauna, nes turi sudėlioti, kad nebūtų vienam ekipažė dvi moterys ar du vyrai. Dažniausiai būna vyras ir moteris. Bet jei šiaip apie nedarbinius reikalus, nebūna kažko, kad ten.. nežinau. Nebent sakau dėl ko gali vyrai kitaip žiūrėti, tai dėl jėgos į moteris, o šiaip dėl kitų dalykų tai nėra kažkokio nusistatymo.

Ar dirbant institucijoje, dažnai yra jaučiama konkurencija? Jei taip, kokiais aspektais? Tarp kurių lyčių?

Nežinau... turbūt yra visur ta konkurencija, visi ten nori tų.. vertinimai kai būna, kad juos įvertintų, kad gauti apdovanojimus. Bet kad verstų nepatogiai jaustis ar įstatytų į rėmus kažkokius, tai tikrai nėra. Arba aš esu naivi ir net nepastebiu tokių dalykų, bet man atrodo, kad viskas gerai. Bet konkurencija ten tokia.. jei ten būna laisvos pareigybės, tai būna, kad kandidatuoja ir nori ir veržlūs kolegos.. viskas gerai.

Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje? Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Skyriuje daug. O santykis geras, bet čia irgi.. priklauso ne nuo to, kad policijoje, bet kiekvienam darbe taip būtų. Yra visokių. Bet ten jau asmenybė yra, kad jau nieko su ja nesutarsi. Bet vienetai, bet ten yra asmenybė, bet ne dėl to, kad dirba policijoje. Pas mus nedidelis komisariatas. Mes esame penkios, tai mes tarpusavyje turime labai gerą santykį, visada ir padėti ir paguosti ir palaikyti ir viskas tikrai labai gerai.

Kai moteris jauna, kai ji susituokia, tai ir vaikus tuoj planuos. Bet jūs asmeniškai nepajaučiate, kad būtų daromas spaudimas?

Ne, aš asmeniškai ne. Aš susituokiau, tai klausia – kada jau išeisi? O jei ateini po studijų irgi sako – na ilgai nebūsi, tuoj išeisi. Būna tos replikos. Visada. Jie visada taip šneka apie tuos naujus darbuotojus. Esu girdėjusi ne kartą – nu tai neturi ane? Viskas būna lyg ir juoko forma – tu turi tris metus išdirbti, nepastoti ir pnš. Aišku juoko forma, bet vis tiek toks atrodo...

Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?

Hmmm.. kokius aš pajaučiu? Net nežinau iš tiesų. Tie stereotipai, būna aišku visada.. bet čia tarp vyresnio amžiaus žmonių, kurie policiją tapatina su kyšiais, kas mane pykdo visada. Bet.. nežinau. Manau, kad anksčiau jų daugiau būna, o dabar tik manau vyresnio amžiaus. Va kad ir dabar tokios apklausos ir interviu.. tai irgi jaunimas eina. Sakiau kolegėms, kad einu daryti interviu ir sakau, gal jus pasiūlyti, tai jos iš karto – ne ne ne... Atrodo jaunimas jie patys didžioji dalis jau yra darę, rašę, tai supranta labiau.

Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?

Kai esu su uniforma mato, kaip pareigūnę pirmiausia.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji?

Jei vertinant tiesiogiai, fizinėm galimybėmis – sutinku. Bet jei realiai, kas nėra vien tik fiziniai gebėjimai, o visą kitą, tai manau, kad nesutinku, kad moterys silpnos, o vyrai stiprūs. Irgi turbūt nuo kiekvieno aspekto, kurį vertintume.. moterys kituose aspektuose yra stipresnės. Bet vertinant bendrai, aš būčiau linkusi už lygybę, nes tiek vyrai, tiek moterys, kiekvienu atveju galėtų būti super geri nepriklausomai nuo jų lyties.

O vadovybė kaip galvoja?

Gal ir mano, kad moterys silnoji lytis, o vyrai stiprioji. Pabaigai, mes turime fizinius normatyvus, kurie yra vertinami ir turi išlaikyti. Jie skiriasi, moterims reikalavimai yra mažesni – moterims bėgti du km, o vyrams trim km. Kai vyksta ten jau, tada iš kolegų vyrų replikų – o čia jau nori visos lygybės, o va moterims bėgti reikia mažiau, o turėtų būti vienodai.

Informantė nr. 7

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadu, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Koks yra jūsų išsilavinimas? Kur mokėtės ir studijavote?

Mano išsilavinimas yra aukštesnysis. Baigiau gimnaziją, tada baigiau policijos mokyklą ir baigiau socialinių mokslų kolegiją.

Galbūt galite papasakoti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Tai dirbu nusikalstamų registravimo skyriuje, esu atsakingi už pačias nusikalstamas veikas, jų kvalifikavimą, ikiteisminio tyrimo pradėjimą ir procesinių veiksmų priėmimą. Mano darbo specifika – vadinamoji gatvė. Aš esu ta pirmoji, kuri reaguoja į įvykius ir pagal žmonių pasakojimus ir situaciją kurią matau, kvalifikuoju veiką ar tai buvo nusikaltimas ar ne. Galbūt administracinis nusižengimas, gal nėra iš viso nusikaltimo. Sprendžiu konfliktus. Jei yra, pradeda ikiteisminį tyrimą arba administracinį.

Jūsų turimą poziciją gali užimti abiejų lyčių atstovai?

Nėra skirtumo, dirba tiek vyrai, tiek moterys.

Ar (ir jei taip) ir kodėl dirbant policijoje darbai yra skirstomi į moteriškus ir vyriškus?

Kažkokio to tokio oficialaus paskirstymo visiškai nėra. Mes esame visi pareigūnai ir viskas. Bet faktas, kad dirbi poroje ir dažniausiai būna moteris ir vyras ir mes patys natūraliai pasiskirtome darbus, kas kur stipresnis ar silpnesnis. O jei tai liečia fizinę jėgą, grumtynes, tai vyrai nelendžia mūsų eiti, saugo užnugarį. Kas liečia psichologinius sugebėjimus, jautresnius įvykius – vyrai sėdi kamputyje. Pasidalinam šiaip. Bet nėra taip konkrečiai numatyta. Dirbam poromis, tai susiderinam. Per tą laiką, kai dirbi po 12 val, tada jau susipažįsti. Žinai tiek silpnąsias, tiek stipriąsias vietas, žinai kur gali padėti ir kenkti. Pirmos pamainos apsišlifavimai vyksta, o po to žinai jau.

Ar yra galimybė kilti karjeros laiptais?

Tai visą laiką yra galimybė kilti. Bet čia priklauso nuo noro žmogaus. Kas kam skaitosi ta karjera. Aš pavyzdžiui viename iš komisariatų, kai dirbau veiklos skyriuje, kur dirbi kabinetinį darbą ir pñš, kaip ir skaitoma yra aukštesniu darbu, bet man tai buvo visiškai svetima ir nepatiko. Aš po dviejų metų kabineto, metus laiko esu grįžusi į gatvę. Kol tos gatvės noriu, patinka, tai apie kitką negalvoju. Bet aišku yra karjeros galimybės. Reikalavimai nėra aukšti, pagrindinis yra išsilavinimo momentas. Visur jo reikalauja.

Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?

Nežinau. Šiaip nežinau. Aš visą laiką norėjau į policiją eiti, bet mano tėveliai juokdavosi, kad nesakyk, kad būsi policininkė. Bet kur tik ne ten. Kai baigiau 12 labai stipriai rinkausi dėl policijos teisės ir kūno kultūros pedagogikos. Žinojau, kurią pastatysiu pirmą, ten ir pateksiu. Labai keičiau vis ir galiausiai pasirinkau kūno kultūros dalyką. Po metų laiko supratau, kad ne man. Kaip ti pusbrolis baiginėjo policijos mokyklą. Tai jis paskatino mane, pasakė, kad kursai tik metai. Pagalvoju, kad nieko neprarasiu ir pasiėmiau akademinės atostogas ir įstojau. Kai pasibaigiau, padirbau praktikoje tai supratau, kad jokia kūno kultūra man nerūpi. Aš einu į gatvę ir dirbu policijoje.

Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

Dažniausiai baimė, išsigąsta. Nes policija asociajuojasi su kažkokiais neigiamais potyriais. Protokolais, baudomis ir įvykiais, kur tenka susitikti. Juolabiau Lietuvoje tų pareigūnų yra daug, o kievkveinas yra savotiškas. Yra tokių, kurs mes sakome blogais šeimos nariais vadiname. Kur fizinį naudoja, kur neetiškai bendrauja. Tai daugiausiai yra afišuojama. Tai susidaro nuomonę tokią. Išsigąsta, kai karantinas pradeda žiūrėti ar yra kaukės, dezinfekciniai ir pñš. Bet greit nusiramina, kad čia nieko baisaus nėra.

Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra?

Man atrodo, kad stereotipas. Man asmeniškai, nebuvo nei karto nebuvo, kad moteris kolegė pavedusi, mes išsisukome. Bet yra buvę du atvejai, kad vyrai pavadė, kad išbėgo pro duris lauk, stovėjo ir nieko nedarė. Tai čia priklauso nuo žmogaus psichologinio pasiruošimo ir pačio suvokimo – ar visą tai darai gerai? Dažnai būna labai stiprių moterų, o tuo pačiu silpnų vyrų. Vyrai ir moterys turi ir silpnų ir stiprių pusių. Sakyti, kad vyras turi būti policijoje, netiesa. Kad ir konfliktų sprendimai, kalbėjimaisi, psichologiniai dalykai – moteris yra žymiai stipresni. Kas liečia fizinius veiksmus, faktas, kad vyras stipresnis. Aukso viduriukas yra, kai dirba moteris ir vyras.

Matydami skaičius, galime teigti, kad moterų, dirbančių Lietuvos policijoje, nėra daug. Kiek apie tai galvojote, kai darbinotės / pradėjote dirbti?

Aš pati visada buvau tokia kovinė. Man teko paragauti krašto apsaugos, kariuomenėje pabūti ir toje vyriškoje kompanijoje ir kažkaip net.. aš žinau, kad aš moku už save pastovėti aš nesu kažkokia silpna, galiu būti naudinga. Aš tuo tikėjau visada, kad galiu ir ėjau nuo pirmų dienų aš pastovėjau už save, parodžiau, kas esu ir gyvenime nekilo problemų.

Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Visko būna. Ta prasme, aš jau pakeičiau daug komisariatų, pakeičiau... pakankamai, kaip sakau. Tai mačiau visokių kolektyvų ir kolegų pas mane gyvenime yra buvę. Bet kad kažkas kažkur būtų buvę blogai, nėra. Ypatingai diskriminacijos aš nejutau. Visą laiką kažkaip draugiškai. Aišku kitokia pozicija yra su moterimis, kai jos yra 1,5 cm, sveria 40 kg. Tokios gali būti ir protingos ir darbščios, bet joms vieta labiau kabinete, ne gatvėje. Juk yra neblaivūs asmenys ir kai atvyksta tokia maža pareigūnė, tai ji kelia juoką. Man neteko su tuo susidurti. Moku už save pastovėti. Turiu ir ūgį ir neatrodau tokia silpna ir gležna. Bet kitos, kurios yra mažytės, plonytės, tai jos ir iš kolegų išgirsta. Ir pati esu pasakiusi, kad mergaitės eikit į kabinetą, o ne į gatvę. Mes esame žmonės, alkoholis neprideda proto, o namo pas artimus žmones sveikiems grįžti reikia. Kai tokia mergaitė dirba, tikėtina, kad ji bus sužalota.

Kokios jūsų savybės jums padeda darbe?

Bendravimo įgūdžiai, nes reikia būti lanksčiai. Aš turiu įsitikimus, moralines vertybes. Kai tu dirbi gatvėje, įvykiuose, tu jų neturi. Tu turi laviruoti tai kas tau atrodo nesuvokiama. Tu turi pripažinti, kad taip vyksta, tu negali smerkti nieko. Tu turi nuryti visus tuos dalykus, tu turi stovėti iš tos teisinės pusės, pagal reglamentavimą. Man tai sekasi, aš tą padarau. Aš esu emocijų nerodau. Aš susitvarkau su tuo. Aišku paskui namuose būnu piktesnė, nes turiu išsilieti kažkur, bet šiaip principu tai yra svarbiausia.

Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbo aplinkoje?

Dažniausiai psichologija yra. Skausmingi įvykiai. Tai susiję su netektimis. Yra ir mažamečiai vaikai mirę ant mano rankų ir prie kūdikių neprižiūrėtų esu buvusi, tėvai girti. Esu tyrusi ir nužudymų ir yra tai, kas yra žiauru, sunkūs nusikaltimai. Visokie savižudžiai, begalo didelis skausmas. Tu tai sugeri. Tu gyveni ta emocija, tu ir užuojautą reiški. Tai yra psichologija kaip tai nepersinešti namo. Išgyventi, kad tai yra darbas, o paskui, kad tai yra tavo namai.

Ar dirbdama policijos institucijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Ne, niekada nėra tekę jokios kritikos dėl savo lyties ten darbe priekaištavę. Nebent būna iš tokių žmonių, pas kuriuos važiuoji. Ką tu čia darai – namuose valgyk daryk, o ne gatvėje stovėk. Bet ir tai jie greit yra nuraminti ir paaiškinti – aš namuose nebūsiu, man ir gatvėje gerai.

Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)? Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Moteris. Nemanau, kad yra skirtumas. Tai vėlgi yra mokėjimas pastovėti už save, mokėjimas suburti kolektyvą. Savo tarnyboje turėjau tiek vyrų, tiek moterų viršininkų. Nėra skirtumo ar čia bus vyras, kur nesupranta savo darbo ir yra statytinis, ar tai bus moteris, kuri pastovi už savo kolektyvą. Manau, kad moteris yra žymiai geriau. Kiek turėjau moterų viršininkų, tai

visos buvo vertos tos kėdės. Jei jis yra savo srities specialistai, jis sėdi tose pareigose, tai nesvarbu kokio lytis.

Neretai teigiama, kad sudėtinga yra derinti darbą policijoje ir moteriškumą. Ar pritariate šiam teiginiui?

Nesąmonė. Tai yra visiška nesąmonė, moteris jei norės būti moteriška, ji visada ras laiko. Pasidaryti makiažą, prisižiūrėti save, atrodyti pasitempusi tvarkinga. Viskas priklauso nuo tavęs. Jei norėsi visą gyvenimą norėsi vaikščioti su kuodu ir kerzais. O kolegos visada su šypsena pažiūri į tave, kai tu išsitiesini plaukus, pasidažai, užsimauni kablus, jie maloniai nustemba ir gera žiūrėti į jų reakcijas. Nebe ta su kerzais, žinai. Dama jau įžengė.

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais?

Labai gerai jaučiuosi. Man nebuvo problemų užmezgant santykius su draugais vyrais. Gal net sudėtingiau su draugėmis merginomis. Tai nuo mažens aš toje vaikinų kompanijoje augu. Pas mane didžioji dalis darbe yra vyrai. Dažniausiai tie patys kolegos tampa šeimos nariais, su kuriais palaikais ryšius.

Dirbant jaučiat konkurencija?

Ne.

Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje? Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Šiai dienai dabar kur dirbu, moterų koks 30 proc sakyčiau. Bet va seniau kur dirbau, ten buvo dauguma moterų. Jau buvo ganėtinai moteriškas kolektyvas. Dažniausiai deda moterį ir vyrą, jei įmanoma. Tu palaikais ryšius su ekipažais. Su moterimis geras tas santykis. Nėra kažkokių pavydo scenų ar ko ten. Aš ne pirmus metus dirbu policijoje, aš turiu savo bagažą, esu savotiška mama joms. Kai ateina jaunos mergaitės. Kolektyvas yra jaunas. Su visomis kolegėmis

moterimis sutariu gerai, pasidiskutuojam, pasitariam ir pnš. Tu žinai, kad pyktis negali. Tai yra tavo kolegos. Pavojui kilus tai bus pirmieji, kurie tau padės. Jei tu vesi intrigas, tu turėsi problemų.

Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?

Taip, tai yra visą laiką. Dažniausiai būna iš vyrų pusės – ką tu čia veiki policijoje? Bet greit jie būna nuraminti. Jie supranta, kad nebus taip. Žmonės iš savo gyvenimo patirties mokosi. Jei pamato vieną pareigūnę, susidūrė su ja tiesiogiai ir susidaro nuomonę apie visas tas pareigūnes nuomonę. Tai ir turi poziciją.

Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?

Kaip pareigūnę. Jie bendraujant kalba kalba kalba, tada suvokia, kad tu esi moteris. Bet kreipiasi ir bendrauja kaip su pareigūnu. Jei mes esame iškviesti dėl triukšmo kokio ar pnš, kai nesitiki, kad moteris ir ateini, tada pradeda komplimentus sakyti ir pnš. Bet jei žmogus kviečiasi pats, tai mato pareigūną, o ne lytį.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji? O vadovybės požiūris?

Aš galiu taip pasakyti, tiek vyrai, tiek moterys yra ir stiprios ir silpnos. Turim savų plusų, tiek minusių. Tiek vyrai būna labai silpni, tiek motery būna labai labai silpna lytis. Tai čia nesutinku. O vadovybei nežiūri, neteko susidurti su tokia situacija – tu moteris, tu gal geriau kažką neik ir nedaryk. Visus siunčia darai ir viskas. Nėra tekę, kad konkursui ar įvykiui ar darbui. Neteko susidurti su tokia diskriminacija. Ar priima darbuotoją pagal lytį. Nori priimti profesionalą ir tiek.

Informantė nr. 8

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadu, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Koks yra jūsų išsilavinimas? Kur mokėtės ir studijavote?

Esu baigusi universitetą, policijos kryptis, tai gaunasi teisės bakalauras. O šiai dienai studijuoju magistrą – aplinkosaugos teisė.

Galbūt galite papasakoti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Mes esame veiklos skyriaus pareigūnai, dabar padarytas naujadaras, pagal reformą, kur pasidarė toks skyrius kaip veiklos. Pas mus rutinos policijoje nebūna. Rutina būna tik tai, kai formuoja dokumentus ar pns. Tada vienas ir tas pats. O šiaip realiai situacijos būna kiekvieną kartą skirtingos, tai reikalauja skirtingų sprendimų. Mes dirbame tiek gatvėje su žmonėmis, tiek su baudžiamosiomis bylomis, tiek su administracinėmis medžiagomis. Pagal veiklos skyriaus reformą esame universalūs pareigūnai. Turim mokėti viską.

Jūsų turimą poziciją gali užimti abiejų lyčių atstovai?

Realiai tai taip, nėra pareigybėje parašyti, kad tik vyrai ar moterys.

Ar (ir jei taip) ir kodėl dirbant policijoje darbai yra skirstomi į moteriškus ir vyriškus?

Šiaip tai realiai, iš tikrųjų tai komandinis darbas. Jei atsitinka tokia situacija, kad reikalinga tik vyriškas dalykas, sakykim, tai gali būti vėlgi, kaip paaikinti dabar... realiai nėra susiskirstimo, visi darbai visiems vienodi. Vienu ar kitu atžvlgiau. Bet vyras ir moteris nėra lygūs fizine prasme. Čia jau atsiskleidžia abiejų lyčių gebėjimai reagavimai situacijoje. Jei matai, kad važiuoji į kažkokį įvykį ir kur tikrai gali būti reikalinga vyriška jėga ir nereikia moteriškos diplomatijos, tai važiuoja vyrai ir dirba jie ten. Bet jei reikalingi bendravimo įgūdžiai, tai moteris daugiau sužaidžia. Tai toks kolektyvo pasiskirstymas. Jau tada žinai su kolega, kur tu, kur jis. Bet iš vadovo pusės tai nėra. Mes atsirenkame, kur aš galiu realizuoti, kur jis. Nėra taip, kaip statybose, kad atvažiavai ir veži plytas.

Ar turite galimybę ir kokią kilti karjeros laiptais? Kas lems jūsų tolimesnę karjerą?

Pareigybė nėra susijusi su tuo. Labai įdomiai. Yra vieta, yra atranka, jei tu tinki pagal kriterijus, tu arba laimi arba ne. Tu kitaip nepateksi. Arba dar per vertinimo sistemą, pagal statutą.

Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?

Buvo labai seniai. Nežinau šiaip paskatino... pas mus giminystės linijoje per tėvo linija giminėje buvo vienas karininkas, bet čia tikriausiai toks.. nemoku paaiškinti, nesirinkau aš pati šito dalyko. Kaip jis aiškina visada, giminėje turėjo būti su tarnyba, kariuomene ar su tokiu būtent darbu. Tai ir man taip gavosi. Tėtis buvęs pareigūnas, kai stojau į teisę, o kai įstojau į teisę, gal atsitiktinumas, pagal programą supildžiau policiją, o tada teisę.. stojau į policiją ir į teisę nėjo.

Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

Nežinau.. realiai jeigu būčiau jautrus žmogus, visada galėčiau kaip jie čia reaguoja, bet man visiškai neįdomu kaip jie reaguoja. Aš nekreipiu dėmesio, čia jų reikalas, jų nuomonė. Ir šiaip šiai dienai, tu neini ir nesireklamuoji kur dirbi. Šiaip svetimiems žmonėms aš neminiu to dalyko. Nesu mėgėja apie save pasakoti.

Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra?

Vyriška aplinka, nes nuo seno, šimtas metų atgal, dirbo tik vyrai policijoje, paskui tie laikai keičiasi ateina vis daugiau moterų, nes yra to darbo, tiek moterims, tiek vyrams. Po to tas kolektyvas gaunasi toks mišrus. Atsirenka žmonės, kur nori dirbti, ką nori dirbti ir kaip. Pareigybės neskirstomos. Jei turi gebėjimus dirbti toje vietoje, tai moteris ir dirba.

Matydami skaičius, galime teigti, kad moterų, dirbančių Lietuvos policijoje, nėra daug. Kiek apie tai galvojote, kai darbinotės / pradėjote dirbti?

Aš kai augau tokioje aplinkoje, kai tėtis pareigūnas, mama pedagogė, man net tiesiog... šiaip man net nekilo tokių minčių. Aš nežiūrėjau. Aš mokiausi, tada susiradau darbą ir viskas. Aš jau jį dirbau, o kad ten vyrų ar moterų man visai nerodiklis.

Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Na matot, mes esame pareigūnai, mes darbe neturim turėti emocijų. Mes turime būti empatiški, nes dirbame tiek su silpna grandimi ir nukentėjusiejuisiais, vaikais ir pnš. Pavyzdžiui, kai žmogui labai skauda ar kokiais kritiniais atvejais. Nėra laiko savo emocijas kažkada ten reikšti. Tu turi dirbti profesionaliai, turi suprasti situaciją ir ją suprasti. Kai tu turi valdyti situaciją, tau nėra kada verkti ar juoktis. Tavo emocijų klaida, gali sukelti kitam žmogui pasekmes. Bet čia kalbu apie tai, kad esu pradirbusi dvidešimt metų. Jauni žmonės susiduria su tuo.. jie dažnai nesupranta, jie už vieną ar už kitą plaikstosi.

Kokios jūsų savybės jums padeda darbe?

Net nežinau. Aš manau, kad aš esu tobula, nors taip nėra. Gal koks tiesiog... per pratybas tu nervuojiesi, padarai nesąmonių, o čia kai nuvažiuoji į kritinį dalyką ir gaunasi tokia situacija, kur nėra kada galvoti, o tada tiksliai viskas ir susigalvoja, kaip laikrodis. Patirtis daro savo, įsivertini ir tada automatu tas sprendimas gaunasi. Šaltumas gal toks. Toks pripratimas prie visko. Nereagavimas į tam tikrus dalykus ar iššūkius.

Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbo aplinkoje? Galbūt galite apie juos papasakoti?

Sunkus tas mūsų darbas visą laiką. Tu turi būti ir šaltyje ir lietuje. Ir su piktais žmonėmis ir daug situacijų ir išskirti. Lengva kai nieko nebūna, va važiuoji mašina ir viskas. Žiūri kaip saulė leidžiasi ir viskas. Darbas prasideda nuo iškvietimo, o jis niekada nieko gero nežada. Iškvietimas yra sunkumas, kai bijo situacijos, bijo priimti sprendimus, nėra pasiruošęs. Čia psichologiniai dalykai, mes gauname iškvietimą ir tada viduje mąstai ką darai. Pvz. tu nuvažiuoji į eismo įvykį ir matai sužalotus žmones ir nieko negali jiems padėti. Tu tada galvoji ką daryti. Kiti alpsta pamatę kraują. Nesam mes robotai. Mes su kolega esame susidirbę, ką liepia medikai, tą ir darom, kaip ką daryti. Teko ir kūno dalis klijuoti... arba, kai atiminėjį vaikus, kurs tėvais baisu, bet vaikams yra vis tiek tėvai ir tu juos plėši iš tėvų. Skaudžiausia, kai vaikus muša tie tėvai girtuokliai.

Ar dirbdama policijos institucijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Priklauso nuo žmogaus protingumo lygio. Durnas pašieps, protingas nieko nesakys. Su kolegomis kaip dirbai, taip ir dirbsi, nu negali.. nu vėlgi priklauso nuo kolektyvo ir nuo

žmogaus. Jei tu dirbi su žmogumi brudu, jis tau ir kenks visada, pašieps. Jei tu gerai su kolektyvu sutari, pasakys, kad nedaryk aš padarysiu. Jei žmogus protingas, tai nekyla tokių klausimų. Tai kaip ir patyčios. Jos prasideda dėl pavydo, charekterio bruožio, kokioje aplinkoje gyvena. Tu susistygauoji ir dirbi.

Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)? Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Vadovas vyras. Kaip pasakyti.. jis ne man gi skirsto darbus. Jam svarbu.. čia aš už visus.. viskas atsimuša į žmogų, vadovas yra darbo organizatorius, variklis. Jam svarbus rezultatas. Nemanau, kad atsisėdęs kabinete skirsto vyras ar moteris. Jis žiūrės darbo rezultatą ir kaip jį gali padaryti geriau. Čia yra vadyba. Šiai dienai yra, kad žiūri ne kaip į darbuotoją, o kaip į moterį. Jei jis jau buvo toks, tai jis taip ir žiūrės į jos sijoną. Seniau būdavo daugiau, o dabar retai.

Neretai teigiama, kad sudėtinga yra derinti darbą policijoje ir moteriškumą. Ar pritariate šiam teiginiui?

Nu darbą ir moteriškumą... darbe juk nemezgi servetėlių. Aišku, teisybės nėra.. čia gyvenimo.. realiai ateini atidirbi ir grįžti namo. Darbe tu dirbi, o namuose tu esi mama, žmona. Jeigu tu išeini iš darbo ir uždarai duris ir palieki, tai tau ir nekyla problemų. Jei tu išeini iš darbo ir neši darbą kartu.. tai blogai. Jei tu tas aplinkas atriooji, tai problemų nėra, o jei ne, tada bėda.

Nejaučiate spaudimo, kad turite vaikų ar pnš?

Kas gali man neleisti paimti atostogas? Kada noriu tada ir imu. Susiplanuuju ir viskas. Yra statutas, yra reglamentuota, jei vieniša mama tiek ir tiek atostogų ir pnš. Viskas yra sustyguota ir naudojiesi teisminiais įrankiais. Nėra taip ,akd tu turi kažkiek sagtukų turi pagaminti. Čia principo reikalai, kad parašai prašymą, o vadovas atmata. Nu tai jis turi pagrįsti. Norės padarys nesąmonę, bet jei tu žinai įstatymus, viskas gerai. Gal tiesiog silpni žmonės yra tame.

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais?

Viskas ten gerai, jokių problemų. Aš moku su jais sutarti. Pasimušam, paskaldom anekdotus, pažvengiam ir dirbam. Nenusileidi ir tiek. Tiesiog.

O konkurencijos nejaučiate?

Atsiradus statutui atsirado ir konkurencija, kai fiksuoja ir skaičiuoja. Jei tu žmogus visko sieksi tik sau, tai tu ir darysi tą rezultatą. Čia kaip kituose darbuose, kai ten lipa per galvas. Mes aišku pasidaliname tarpusavyje. Aišku pasitaiko tų myli, nemyli. Būna, kad duoda kažkam privilegijų kokių, nieko nesako, jei anksčiau iš darbo išeini ir pnš.

Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje? Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Gal daugiau vyrų, bet nedidelis procentas. Moterys visokios. Vienos linkusios bendrauti, kitos ne. Bet jei dirbi moterų kolektyve, tai gaunasi šarkų lizdas. Tu pasidažei, tu nepasidažei. Yra ten ir tų pletkų ir tų apkalbų. Norėjimas tų informacijų visokių ir pnš. Moterys yra moterys. Jos kai kurios per daug atsiskleidžia, kitos tiesiog dirba savo darbą ir nesuka galvos visai. Su vyrais dirbti yra įdomiau, nes jie nedaro tokių nesąmonių. Mes pasijuokiam ir tiek. Kur yra moterys, ten atsiranda konkuravimas ir pavydas. Visą laiką.

O tas konkuravimas dėl ko?

Gal taip įgimta, gal tokia kultūra nuo rusų laikų, nesuprantu net kaip apsaakyti. Realiai visur kiek esu buvusi, jei tik moterys, tai apkalbos.

Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?

Visada jų buvo ir bus. Priklauso nuo to, su kuo tu bendrauji. Jau čia yra mąstymo ir proto lygmuo. Jei išsilavinęs žmogus su patirtimi ir pnš, tai tu bendrausi vienaip, o jei ne kitaip. Bet jei tik bėda.. tada pareigūnas yra tobulas. Bet jei jau kas ne taip.. visi geri. Esi pareigūnas dievas. Nereikia sureikšminti tie tiek.

Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?

O man realiai neįdomu. Aš važiuoju dirbti savo darbą, o jis ką nori tegul galvoja. Aš atvažiavau padirbau darbą ir viskas. Jei nukentėjusysis – padėjau, jei žulikas – suiimu.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji?

Jei plytas reikės vežti, tai vyras veža, o moteris vadovauja. Moteris protas, o vyras kaklas. Priklauso kaip tu susidėlioji darbo dieną ir viskas. Vyras naudingesnis kas fizinė jėga. Taip buvo ir bus. Gerai suvadovauk ir jie dirbs.

O vadovybė kaip skirsto?

Nemanau, jiems svarbiau darbo rezultatas. Nors mano draugė tai stipri. Ji paima tą vyrą ir nusineša kaip sakant...

Informantė nr. 9

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadu, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Koks yra jūsų išsilavinimas? Kur mokėtės / studijavote?

Pas mane yra aukštasis. Aš baigiau Romerio universitetą viešojo saugumo akademija. Teisė ir policijos veikla. Šita aš baigiau.

Galbūt galite papasakoti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Gerai, tai aš kaip ir dirbu, vykdu ikiteisminius tyrimus, dirbu procese. Dirbu realiai virš metų šiek tiek. Daugiau nei metai. Palyginus ne daug. Ką veikiu darbe.. ateini kavos atsigeri, ne juokauju.. kaip irgi esi susiplanavęs savo dieną – apklausos, akistatos, priklauso kokią bylą gauni, išsikvietė žmonių, pasidarei apklausas, apžiūri daiktus. Nu pagrinde bendravimas su žmonėmis, apsiklausti įmones, įstaigas, jei reikalingi duomenys, specialistai, kad padėtų ir atsakytų, su medicininiais dokumentais. Pagrindė tai galiu išskirti.

Jūsų turimą poziciją gali užimti abiejų lyčių atstovai? Ar (ir jei taip) ir kodėl dirbant policijoje darbai yra skirstomi į moteriškus ir vyriškus?

Aha, gali visi. Šiaip kai yra reagavimas ir veiklos. Tai reagavimo skyriuje dirbanti viena moteris tik, kurios reaguoja į įvykius. Iš dvidešimties žmonių, tai daugumai yra vyrų ten. Aš kai atėjau, sakau man nesvarbu ką duosit dirbti, kur tik yra vietos. Sako ne, į reagavimą tikrai ne, mums reikia vyrų, o ne moterų, tai toks.. kad ten tik vyrai ir tavęs nereikia. O savo darbe, tai nežinau... nebuvo, kad pastebėčiau. Reikia eini, darai, važiuoji.

Ar turite galimybę ir kokią kilti karjeros laiptais? Kas lems jūsų tolimesnę karjerą?

Šiaip jo, galimybė yra. Bet tik tais skiriais kur tu dirbi. Pavyzdžiui jei dirbi mažesniame miestelyje yra mažiau darbuotojų, mažiau etatų ir kilimo to mažiau. Pasižiūri kursioke, kur didesniame mieste yra, tai jau turi aukštesnius laipsnius. Prisimenu kai atėjau sakė, kodėl nėjau į didesnį miestą dirbti. Nu aš manau, kad tas yra.

Bet čia nuo vietovės ar dėl to, kad pvz yra labai daug vyrų?

Hmm.. nu kaip būna.. praktikoje nežinau. Bet šiaip mano nuomonę, kad labiau kur dirbi tu. Nuo vietos. Žinai, jei yra etatų pripildyti, tai neatsiras daugiau. Didesniuose miestuose gal daugiau, nors atsirenka ir į vyrus labiau.

Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?

O čia man irgi.. sunkus klausimas. Kodėl dirbu..? Aš visaip galvoju, ką pasakyti. Gavosi random dalykas. Galvojau, kad neįstosiu, bet pavyko praeiti visus medicinos dalykus, fizinius ir įstojau. Šiaip nežinau nuo vaikystės sakiau, kad būsiu policininkė, bet tiesiog.. buvo gal įdomu kažkas, bet negalvojau, kad pavyks toks dalykas. Atrodo toks darbas nėra rutinos kažkokios ir įdomiau. Bendravimas su žmonėmis.. gal ir tas paskatino. Kai rinkausi profesijas, tai realiai dėjau tik šitą pasirinkimą. Tik akademiją. Neturėjau.. kažkaip netraukė. Tai ai galvoju, gerai bus.

Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

Tai nesakau dažniausiai. Šiaip buvo kaip tik toks atvejis. Irgi su nepažįstamų žmonių – oi čia policija, nesąmonė ir nieko nedaro, nieko nemoka... ir pñš. O aš sakau, pati dirbu policijoje. Žmogus susinepatogino, išraudonavo. Šiaip jei klausiant ar moteris dirba ar vyras, iš nepažįstamų būna – ne vieta moterims, bet iš pažįstamų, kurie žino tave, nebūna čia tokių.. čia priklauso nuo to, kad jei pažįsta tai ir keičiasi nuomonė.

Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra?

Čia toks įdomus dalykas.. šiaip pagalvojus.. mes dirbame procese.. mes dabar esame penkios, mes visos esame penkios moterys. Tai nežinau.. gal toks darbas labiau moterims, bet kai pažiūri kitus miestus, visai yra. Viskas čia normaliai. Bet reagavime vieni vyrai dirbai. Gal tas požiūris priklauso kurioje srityje tu dirbi. Man asmeniškai jei moteris dirba reagavime, tai toks.. tu gali aišku ten dirbti, bet faktas, bet negali būti moteris ir moteris ekipaže, yra rizika pačiai. Aišku vis gali eiti dirbti, bet tam tikrose situacijose, vyrai yra geriau.

Matydami skaičius, galime teigti, kad moterų, dirbančių Lietuvos policijoje, nėra daug. Kiek apie tai galvojote, kai darbinotės / pradėjote dirbti?

Mano grupėje buvo 30, o vyrų buvo devyni, tai nebuvo toks oho, kiek vyrų. Nebuvo tų minčių. Bet gal taip buvo, nes universitete, nes vyrai labiau eina į policijos mokyklą, mažiau mokytis, laiko mažiau. O universitetinis daugiau reikia teisę žinoti, ten labiau merginos varo.

Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Šiaip gal pasakysiu, tas pats mikroklimatas – priklauso nuo darbuotojų, mes.. pas mus skyriuje visos kolegės yra fainos, mes paklausiam, gaunam ir pñš. Nori eiti į darbą, visi su šypsenomis. O kitam skyriuje šalia ten jie nesutaria barasi.. nu.. atrodo, jie net į darbą nenori eiti. Bent pas mane džiaugiuosi, žiauriai viskas gerai. Kai atėjo aš buvau tikrai daug jaunesnė už kitas. Galvojau – eik tu sau, ką su jomis kalbėsiu. O dabar viskas gerai. Nėra skirtumo.

Kokios jūsų savybės jums padeda darbe?

Nežinau, ko čia dabar atsakyti. Tiesiog jei bendraujant su klientais, ane.. tai tiesiog stengiuosi ir bendrauju gražiai, kultūringai, net jei ir įtariamasis nesmerkti, suprasti, gal buvo tokios aplinkybės. Gal pagrindinis tas žinai.. įsijausti į jų kažkokias būsenas, pozicijas, dėl ko jie nori ateiti, dėl to meluoja ar pnš. Tiesiog pažiūrėti iš jų pusės. Būna.. visiems tų situacijų.

Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbo aplinkoje? Galbūt galite apie juos papasakoti?

Šiaip, kad kažkas.. jaustum labai didelį diskomfortą ne. Bet tas.. aplinkos spaudimas. Tu turi ten savo tas bylas ir pnš. Bet patikrinimai, kodėl tu ten taip darei, o kodėl tu taip darei ir pnš. Mes kalbam už kiekvieną bylą atsakingas prokuroras, visi jie turi tą patį kodeksą, baudžiamąjį, proceso ar pnš, bet jie visi juo vadovaujasi skirtingai. Neina suprasti pagal ten žiūrėti ir pnš. Tokia nu nežinai kaip pasielgti ir pnš. Atrodo vienaip darai, vienam tinka, kitam ne. Tas toks ir būtų, aplinkos spaudimas toks. Tu nežinai kaip pasielgti. Ten ir kažkokie terminai padaryti.. su tais terminais turi spėti ir pnš.

Ar dirbdama policijos institucijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Ne, šitų nesu nė karto girdėjusi.

Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)? Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Vyras. Geras klausimas.. reikėtų jų klausti kaip jie čia tą galvoja. Bet irgi kaip minėjau, atėjus man pasakė, kad neiti į reagavimą, moterų ten noneri ir niekas nepriima, bet jų vidinis požiūris.. bet čia toks bendras manau, kad moterims į gatves eiti nereikia ir jie tuo vadovaujasi. Tiek vadovas vyras, tiek komisariato vyrai, generalinis irgi.. visi vadovai vyrai.

Neretai teigiama, kad sudėtinga yra derinti darbą policijoje ir moteriškumą. Ar pritariate šiam teiginiui?

Nežinau, aš manau, kad nepritarčiau. Man atrodo čia visuomenės kažkoks.. neišsilavinimas, nesąmonė iš tikrųjų. Kaip tu gali.. aišku, žinai galvoju grįšiu namo ir parsinešiu visas tas blogybes ir negerumas, nebus vieta man čia. Bet darbas yra darbas, turi uždaryti duris ir išeiti.

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais?
Kažkaip nežinau.. ne daug gal ir tenka bendrauti. Ten susitinki, pasisveikini ir kažką. Nieko.. biški pasišneki, bet ten kažkokio didelio bendravimo nėra.

Ar jaučiate konkurenciją?

Dar nespėjau manau pajusti.

Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje? Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Pas mus apie 53 darbuotojus ir dar ten bendrai... kažkur 17... tai nežinau gal ir 50 ant 50 bus manau. Manychiau. Dabar sunku ir pasakyti, reikėtų skaičiuoti. O su tomis moterimis.. visokių. Su vienomis daugiau, su kitois mažiau.. Tos konkurencijos irgi nejaučiu, gal priklauso nuo žmogaus. Aš nesu konfliktiška ar pnš. Į tuos gyvatynus ir pliotkus nelendu ir nesidomiu. Stengiuosi būti neautrali. Su kuo sutariu su tuo bendrauju, bet tiesiog laikaisi nuošaliau ir tiek. Pliotkų tai yra.. aišku.

Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?

Tai aišku, kad yra. Kad ir policijoje ne vieta policijoje, tegul vaikus gimdo.. tik ne į gatvę ir pnš. Kaip atvažiuos moteris ir kaip sulaikys vyrą... nu tie pagrindiniai.

Kaip jus mato visuomenė – kaip moterį ar kaip pareigūnę?

Čia geras klausimas. Greičiausiai kaip moterį, manau mato. Jei nori, kaip pareigūnę, tai eik su uniforma ir į maxima ir į kolonėlę dyzelio pilti.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji?

Priklauso nuo aplinkybių. Dabar galvoju, gal ne visai sutiksiu.. būna situacijų, kad ir moteris yra stipresnė lytis, kalbant ne tik apie policiją. Kad ir pavyzdžių, kiek iš kolegų girdisi ir kad

vaikų auginimas, paprasti buitiniai dalykai, moteris iniciatyvos imasi ir darbelius atlieka, o vyras tiesiog pagalbininkas. Ne. Nesutinku. Tikrai ne.

O kaip manot, o tokiam teiginių pritartų jūsų vadovai?

Manau, kad.. jie sakytų, kadangi vyrai.. jei lygintų, kuris stipresnis, tai jie sakytų, kad visgi vyras yra stipresnis už moterį.

Informantė nr. 10

Pradedu įrašinėti pokalbį. Dar kartelį klausiu jūsų ar sutinkate, jog šis pokalbis būtų įrašomas, o jo medžiaga būtų naudojama tik mokslo ir mano tyrime. Pažadu, jog visi asmeniniai faktai bus panaikinti ir nuasmeninti.

Taip, sutinku.

Koks yra jūsų išsilavinimas? Kur mokėtės ar studijavote?

Mano išsilavinimas yra aukštasis universitetinis. Studijavau viešojo saugumo fakultete. Studijavau teisę ir valstybės sienos apsauga. Po baigimo pradėjau dirbti.

Galbūt galite papasakoti, kuo užsiimate? Kokia yra jūsų pareigybė ir kaip dažniausiai atrodo rutininė darbo diena (užduotys)?

Mano pareigybė vadinasi vyriausioji tyrėja. Oi.. čia.. funkcijas pagal pareigybę. Bet jų labai daug. Bet mes šiuo metu policijoje yra taip, kad pareigūnas yra universalus. Atlieka viską ką gali atlikti. Esu viskas viename. Kadangi pas mus labai mažai žmonių. Dirba 18 darbuotojų. Tai mes neturim atskirų skyrių ar poskyrių. Esame vienas padalinys. Padalinyje aš užimu, esu po viršininko. Esu atsakinga už veiklą, turiu du pavaldinius ir jiems skirstau užduotis. Mano rytas prasideda nuo krimanogeninės situacijos, pažiūriu kas buvo, kas planuojama, kas vyko teritorijoje. Analizuoju, žiūriu, kodėl ir kaip įvyko. Ką reikia tikslinu. Visada reagavimo padalinyje reikia pagalbos. Mes funkcijomis esame pasiskirstę. Mes tiriamo, stebime ir pñš. Apžvelgiame ir gretimas teritorijas, ne tik savo teritoriją. Tada jau užduočių skirstymas. Mes reaguojame 50 proc į įvykius. Nu ir prasideda darbas, kas išvažiuoja į teritoriją ar kas prevencijas vykdo ar pñš. Daug užduočių.. o mano darbas prasideda tolimesnis. Aš pradedu žiūrėti ką reikia tikslinti ar pñš. Kviečiuosi ir bendrauju su žmonėmis. Jei nepavyksta rasti arba

pavedu saviškiams atlikti arba ėmuosi pati. Mes dalinamės, bet aš atlieku viską tą patį ir daugiau. Ta prasme, kiekvieną dieną vis skirtingai. Aišku būna ir susirinkimai ir pns. Ką galim tobulinti ir taip dirbam.

Jūsų turimą poziciją gali užimti abiejų lyčių atstovai?

Žinoma.

Ar turite galimybę ir kokią kilti karjeros laiptais? Kas lems jūsų tolimesnę karjerą?

Kaip matot.. aš kaip ir užėmus pakankamai aukštas pareigas. Nebnet atsistiktų, kad tapčiau viršininke, bet po kol kas perspektyvoje.. nežinau.. galbūt ir būtų galimybė, bet ar aš to norėčiau, nežinau.

Kas ir kodėl paskatino rinktis tokį darbą?

Čia reikėtų pradėti nuo pradžių. Kai baigiau universitetą, tai dirbau užkardoje. Atėjau ir dirbau specialiste, prilyginama tyrėjai, buvau budėtoja, vyresnioji, vėliau.. galbūt vadovai matė manyje perspektyvą. Vyresnysis specialistas buvo nušalintas. Dėl neteisingo darbo, tai aš laikinai užėmiau jo pareigas. Buvau ten porą metų paprasta, o tada vyresnioji tyrėja. O tada atėjus ar susipažinau su savo vyru, kol laikinai vykdžiau funkcijas, tai buvo gerai. Bet po to.. Netiesioginai buvo išreikšta, kad mes negalim dirbti kartu vienoje įstaigoje, nes yra interesų konfliktas. Mano vyras išėjo į policiją. Aš atidirbau aštuonis metus. Susilaukiau vieno, tada kito vaiko, o dekreto mano metu keitėsi viskas – statutas ir pns. Mes tada nusprendėme, kad policijoje yra didesnė karjeros galimybė, tiek geresnis uždarbis. Mane vyras įkalbino pareiti į policiją. Buvau procesialistė. Padirbau metus ir tuomet išėjo čia vyriausiasis tyrėjas ir man pasiūlė eiti į pareigas. Aš aišku sutikau, nes čia didelis paskatinimas. Man buvo pradžijoe sunku, viskas nauja. Atėjau, pradėjau bandyti. O po to eilinio vertinimo metu patvirtno pareigose. Aišku daug sunkiau dirbti... matau ir iš pareigūnų, kad yra sudėtinga.

Kokia būna aplinkinių, nepažįstamų žmonių reakcija, kai pasakote kuo užsiimate?

Jokia... viskas natūralu. Aš neprisistatau vadove ar pnš. Gal jei ten būčiau vadovė, tai gal ten kiltų klausimų. Manau, kad policijoje mes visi esame lygūs. Moterų daug. Galbūt aišku, moterys raštingesnės, mato kitaip situaciją. Bet aišku jei ten su sudėtingais, kurie yra vyrai... bet nematau problemų.. pagalbos visada gali prašyti. O dabar kai dirbu vyriausioji tyrėja, aš nematau, kad kas būtų blogai. Sako, kad džiaugiasi, kad aš esu. Kol kas jokių problemų.

Neretai policijos institucija yra siejama su vyriška darbo aplinka. Kaip jums atrodo, ar taip yra?

Aš manau, kad nuo žmogaus priklauso. Bet mano nuomone, ne kaip policijos pareigūnės, bet.. reagavimo skyriuje, kur tu važiuoji į nusikaltamas veiklas, smurtus, smurtines ir tyčines.. nu tokie kur sudėtingi iš tikrųjų sakykime, manau, kad turėtų būti dauguma vyrų. Tai yra fizinės jėgos demonstravimas, reikia naudoti priemones. Tiesiog galbūt agresyvus ir sakykim alkoholio pavartoję vyrai, pamatę vyrai, jie reaguoja kitaip. Kartais sudaro kėblumą. Būtent reaguojant. Reagavime pavyzdžiui yra viena moteris, kiti vyrai. Pareis dvi iš dekreto. Būna, kad pakankamai daug moterų, jos reaguoja, būna pasipriešinimų, agresyvūs vyrai nesupranta, kad moteris yra.. jie žino, kad moteris yra silpnesnė.

Kaip jaučiatės darbo aplinkoje? Kokias emocijas ir jausmus patiriate dirbdama policijoje?

Visokių. Nuo džiaugsmo iki neapykantos, iki nusivylimo. Būna visko. Gerai, kad aš turiu gerą kolektyvą, nes kitaip.. kartais būna, kad nežinai ką daryti. Galvoji, eini tartis. Prašau pagalbos, davai varom kartu ir pnš. Ši savaitė yra sunki. Vienas išėjo į atostogas, o kitas turi korona, aš likau viena. Viršininkas dar atostogauja.

Ar dirbdama policijos institucijoje, negirdite kritikos sau ir savo darbui, susijusiam su lyties aspektu?

Ne.

Kokios lyties yra jūsų tiesioginis vadovas (-ė)? Kaip manote, koks yra jūsų vadovybės požiūris į abi lytis?

Vyras. Į lytis vienodas. Bet yra kitų nuansų. Ne.. šito klausimo neatsakysiu.

Kaip manote, kaip į jus žiūrima darbe – kaip į moterį ar tiesiog kaip į pareigūnę?

Nežinau iš tiesų. Manau, kad dalis žiūri kaip į vadovę. Jei aš matau, kad yra kažkas blogai, daro pažeidimus, daro ne taip, nes vis tiek dabar ir body kameras kabinasi, žiūri ir pns. Žiūri kaip į vadovę ir pakankamai piktą vadovę. Tie du tai labai draugiškai bendraujam ir pns. Bet kiti... bet ten reagavime, kai sutinki, tai jie apie mane galvoja, kad esu pikta.

Neretai teigiama, kad sudėtinga yra derinti darbą policijoje ir moteriškumą. Ar pritariate šiam teiginiui?

Ne, man nebuvo sunku niekada. Sakykim, kai kuriose situacijose, ar tai aš.. kaip čia pasakyti.. nepasigirimas. Bet kartais aš parodau pavyzdį kitiems, nesugeba, ką aš galiu padaryti. Pradedant nuo tyrimų, kuriuose galima padaryti kažką kitaip. Baigiant fizo.. šaudymais ir pns. Iš tikrųjų yra pas mus.. neišlaikančių vyrų fizo, o man sekasi gerai, ginklo valdyme iš viso... labai puikiai. Moteris ne tik galima minusų atrasti...

Papasakokite apie savo santykį su vyrais bendradarbiais. Kaip jaučiatės bendraudama su jais?

Ne, jokio nėra. Reiškiu savo nuomonę, ne tik kaip moteris, bet ir kaip vadovas turiu savo nuomonę.

Ar dirbant institucijoje, dažnai yra jaučiama konkurencija?

Konkurencija... pas mus nėra jokios konkurencijos, nes aišku.. yra kai kurie pareigūnai, vienetai, bet kurie konkuruoja, kas daugiau protokolų surašys ar pns, nes nuo to priklauso atlygis ir koficientas. To turėtų siekti visi pareigūnai, bet yra pareigūnų, kurie atrodo jiems net nieko nereikia... neįdomu nieko siekti. Jie dirba darbą, gauna atlyginimą sakykim ir progresuoti sunkiau. Konkurencijos dėl pareigų tikrai nėra, nes yra net laisvų pareigybių. Bet visi kratosi atsakomybės..

Ar daug ir kiek moterų dirba jūsų konkrečioje institucijoje? Koks jūsų santykis su kitomis moterimis pareigūnėmis?

Pas mus mažai. Iš dvidešimt pareigūnų yra penkios moterys ir dvi dekretė. Mūsų moterų mažai.. man patinka, nes esame pasidaliję, tai aš neatsakau už procesą. Ten yra dvi, tada bendruomenės yra atsakinga vadovui, o ne man... mes su ja bendraujam kolegiskai, aš jos nekontroliuoju.. Aš bendrauju kaip su kolegomis, man patinka, nes nereikia kontroliuoti. Yra iš mūsų kelios moterys, kurioms nepatinka, kad aš sakykim pasakau ar.. jos galbūt žiūri kiek laiko aš dirbu policijoje, jos galvoja, kad aš neturiu tiek patirties. Moterys kitokios negu vyrai. Čia iš dalies galima įžvelgti ir tokio matyt pavydo momentą, nes sakykim.. aš turėjau du pareigūnus ir vieną pareigūnę, kuri nebedirba, tai aš daugiau su ja problemų, nei su vyrais.

Ar visuomenėje susiduriame su stereotipais? Su kokiais susiduriate savo darbe?

Šiaip ne. Aš kai susitinku su kitomis institucijomis susirinkimų metu ar su pareiškėjais.. Ma padeda, kad aš esu moteris. Pareigūnai, tiek kurie ilgai yra išdirbę. Jie mato situaciją, jie jau žino, kas bus ir pns. Aš visą laiką išklausu žmogų, o tada sprendžiu ką daryti, o jie ne. Gal čia mano kantrybė didelė, aš galiu klausytis, jie pasakoja visą gyvenimą, jiems pasidaro lengviau... viskas vyksta per bendradarbiavimą.

Ką manote apie teiginį – moteris yra silpnoji lytis, o vyras stiprioji?

Iš dalies. Visuomenė suformavo stereotipą, kad vyras yra jėga, o moteris protas. Tiesiog, kaip ir minėjau dėl reagavimo, aš esu tos nuomonės, tai ne dėl to, kad vyras stipresnis jėga.. nes yra vyrų, kurie neturi jėgų. Bet pati nuomonė, kad tai stovi prieš tave vyras, daug ką reiškia. Ir sakykim, daug ką reiškia, atvyksta vyras ir kai atvyksta moteris. Čia visuomenei. Primesta rolė, kad jei esu vyras, turiu būti tvirtas... naudoti jėgą, o moteris bando išsisukti iš situacijos per bendravimą, per psichologiją. Kartais policijos pareigūnai sureikšmina, kad yra vyrai, jie yra jėga, jie naudoja spec priemones, o moteris visada pagalvos.

Summary

The Master's thesis "Analysis of Policewomen's Experiences and Representations: The Case of Lithuania" analyses policewomen's experiences and photographic representations of them. The police is an organisation that carries out a specific mission in society – to prevent crime and to ensure peaceful and orderly community interaction, without the need for military intervention, and with the aim of reducing crime and severe legal punishment. The organisation is distinguishable from other formations by its clear hierarchy, functions, order, rules and culture.

The need for the topic of policewomen's experiences and representations is supported by several points. First of all, there is still no scholarly discussion on the aspects of the issues raised in the Master's thesis. Secondly, the topic of gender equality, which would include the questions addressed in this thesis, is particularly relevant at the moment. Finally, not only by reviewing the Lithuanian social network, but also as the research has proceeded, it has become evident that society has a specific and rather critical opinion of female police officers and the police. It is still considered a male institution, and society tends to impose this opinion on those working in the institution. When society imposes an opinion and women police officers hear only criticism of themselves, this is taken for granted and it creates a natural gender gap and inequality.

The main **issue** of the study is that the police are still considered a "male" institution, but, on the other hand, there is an increasing number of women in this institution. It is therefore worthwhile to find out how women policewomen themselves see their working environment and what experiences they gain from working in this institution.

The **aim** of this paper is to examine the social representation of women in the Lithuanian police by comparing it with the analysis of policewomen's own experiences. To achieve this goal, the following **tasks** are set.

First, by reviewing existing research on gender and police institutions, the task is to formulate a theoretical framework that explains gender, the themes of the police institution, and the power and consequences of media and representations.

Second, on the basis of the selected literature, outline the methodological stages of the analysis.

Thirdly, on the basis of the results of the study, to analyse and explain the experiences of policewomen in comparison with the representation of women on the official Facebook account of the Lithuanian Police.

Methodology. The analysis of experiences and representations of policewomen is based on a two-part study. The first and main part consists of an analysis of 10 semi-structured in-depth interviews with women currently working in the Lithuanian police. The second part focuses on the analysis of the representations of photographs on the official Facebook account of the Lithuanian police. The content of the account is analysed over a period of six months (June 2021 to November 2021). The focus is on 22 posts featuring female officers, focusing on how they are represented in the photographs published on the social media platform. Finally, the women's experiences that emerged during the interviews are compared with the information provided to us by the photos of policewomen represented in the media.

The analyses of policewomen's experiences and the photograph representations led to the following **conclusions**:

1. Women are becoming more and more likely to choose to work in the police, even though these types of institutions are still seen as "male work environments". For its part, the Lithuanian police institution conveys an image of being inclusive of both men and women.
2. Female officers support the idea that men are the "stronger sex", but only in the physical sense, and when it comes to other personal qualities (e.g. diplomacy, tolerance, emotional stability, stubbornness, diligence, etc.), they tend to see them as being stronger than men. Although it could be argued that the stereotype of "men are the strong sex and women are the weak sex" is common in society and the media. This can also be seen in the official photographs taken by the police authorities, which show men using physical strength and women using mental strength. This is indeed one of the most illustrative examples of the forced assumption of a role or a label on a man or woman. Therefore, the women officials claim that the media does not support them, stereotyping and favouring men. Here we can recall the power of representations to shape opinion or create perceptions.
3. Women are most likely to receive criticism from both male and female co-workers and society. Criticism from colleagues comes in the form of comments about gender, physical appearance matters and sometimes mistrust. Criticism from their colleagues is characterised by jealousy, spite and a desire to show their superiority.

Public critique of women is mainly based on their gender, physical appearance and a lack of belief that they can help the victim and be useful.

4. The management's attitude towards female officers has some elements of sexism, which is expressed by imposing on women the aspect of bearing children, taking care of the family more than men, and claiming that this may interfere with the proper performance of the job.
5. The dominant role of the male is found both in the analysis of women's experiences, that is, on a practical level, and in the analysis of photographic representations, that is, on a theoretical level. There is a sense of a very strong pervasive 'male gaze' in the photographs and a dominance in the work environment.

As this study is one of the first in the Lithuanian academic field, it would be valuable to recommend that in the future the topic could be developed by conducting interviews not only with women, but also with men and management representatives. This would give a more accurate picture of the institution when comparing the data. It would also be worth looking not only at the Facebook account of the Lithuanian Police, but also at the Lithuanian Police School website as well as the official website of the Lithuanian Police, which would complement the findings.